

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 8 сакавіка 1985 г. № 10 (3264) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

СЁННЯ — МІЖНАРОДНЫ ЖАНОЧЫ ДЗЕНЬ

Музычны падарунак.

На занятках у дзіцячай музычнай школе калгаса імя Суворова Пастаўскага раёна.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

НАПЕРАДЗЕ — НОВЫЯ ГАРЫЗОНТЫ

Нямала працоўных перамог і творчых здзяйсненняў упісаў у біяграфію рэспублікі мінулы год. Дзякуючы самаадданай працы рабочых і земляробаў, будаўнікоў і вучоных зроблен прыкметны крок наперад ва ўсіх галінах грамадскага жыцця. Вырас прамысловы патэнцыял Беларусі, павялічыўся леўклад у рэалізацыю Харчовай праграмы. Павысілася эфектыўнасць усёй народнай гаспадаркі, палепшыліся яе якасныя паказчыкі.

За дасягненне высокіх вынікаў ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве, паспяховае выкананне Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1984 год рэспубліка ўдасцоена пераходнага Чырвонага сцяга ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ.

4 сакавіка ў Мінску адбыўся рэспубліканскі сход партыйнага, саветаў, прафсаюзаў і камсамольскага актыву сумесна з прадстаўнікамі працоўных калектываў. У прэзідыуме сходу знаходзіліся першы сакратар ЦК КПС М. М. Слюнькоў, член ЦК КПСС, намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР М. У. Талызін, Старшыня Савета Міністраў БССР У. І. Броўкаў, другі сакратар ЦК КПС Г. Г. Барташэвіч, члены Бюро ЦК КПС, загадчык сектара аддзела арганізацыйна-партыйнай работы ЦК КПСС Н. А. Міцыйн, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Г. З. Лаланік, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР, першы сакратар абкомаў партыі, загадчыкі аддзелаў ЦК КПС, старшыні абл-

выканкомаў, перадавікі вытворчасці, дзеячы навукі і культуры.

Сход адкрыў першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі М. М. Слюнькоў.

З вялікім уздымам быў выбран ганаровы прэзідыум у саставе Палітбюро ЦК КПСС на чале з Генеральным сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышам К. У. Чарненкам.

З прававой на сходзе выступіў член ЦК КПСС, намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР М. У. Талызін. Пад гарачыя апладысменты ён уручыў прадстаўнікам рэспублікі пераходны Чырвоны сцяг ЦК КПСС, Савета Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ.

Затым з прававой выступіў першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі М. М. Слюнькоў. Ад імя камуністаў, усіх працоўных Саветаў Беларусі ён сардэчна падзякаваў Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Саветаў ураду за ганаровую ўзнагароду. Такая высокая ацэнка працы рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, работы партыйных, саветніц, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый, падзяка М. М. Слюнькоў, з'явіцца новым мабільным стимулам у барацьбе за паспяховае выкананне планаў і абавязавальстваў бягучага года і пяцігодкі ў цэлым.

Удзельнікі сходу накіравалі прывітальнае пісьмо Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Савету Міністраў СССР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ.

БЕЛТА.

ПЕРШАЙ РЭВАЛЮЦЫІ ПРЫСВЕЧАНАЯ

У Бялыніцкім раённым мастацкім музеі імя В. К. Бялыніцкага-Бірулі адкрылася тэматычная выстаўка работ беларускіх мастакоў і скульптараў, прысвечаная 80-годдзю першай рускай рэвалюцыі 1905—1907 гадоў. На ёй можна пазнаёміцца з націўкамі А. Кроля «Пасля Курлоўскага расстрэлу»,

Я. Харытоненкі «Буравеснік», А. Шыбнёва «За ўладу Саветаў!», скульптурным партрэтам вядомага рэвалюцыйнага дзеяча, ураджэнца Магілёўшчыны П. М. Лепаўскага работы скульптара С. Адашкевіча і іншымі творамі выяўленчага мастацтва.

М. РАДОУСКІ.

АСОБНАЙ БРАШУРАЙ

Выдавецтва «Беларусь» выпусціла асобнай брашурай на беларускай мове тры творы У. І. Леніна. Гэта — работы «Палітычнае становішча», «Да лозунгаў» і «Урокі рэвалюцыі», якія былі напісаны ў ліпені 1917 года. У іх даецца глыбокі аналіз палітычнага становішча ў краіне,

абягульняецца вопыт рэвалюцыйных падзей, распрацоўваецца і абгрунтоўваецца новая тактыка большавіцкай партыі, гаворыцца пра шляхі і формы развіцця сацыялістычнай рэвалюцыі.

Ю. СЯМАШКА.

БІБЛІЯТЭКІ—З'ЕЗДУ ПАРТЫІ

У Мінску адбыўся абласны семінар-нарада работнікаў прафсаюзных бібліятэк заводаў, прадпрыемстваў, будаўнічых арганізацый і сувязі, саўгасаў. Яго правялі абласны савет прафсаюзаў і базавая бібліятэка аблсаўпрофа.

Асноўная тэма семінара: «Задачы і напрамкі бібліятэк па дастойнай сустрэчы XXVII з'езду КПСС». З лекцыяй «КПСС і Саветская дзяржава ў барацьбе за мір і міжнародную разраду» выступіў лектар абласнога

таварыства «Веды», кандыдат філасофскіх навук Л. Краўчанка.

Удзельнікі семінара атрымалі кваліфікаваныя кансультацыі аб арганізацыйна-ідэалагічнай, масава-палітычнай работы бібліятэк на наступны XXVII з'езд КПСС, у сувязі з 80-годдзем рэвалюцыі 1905—1907 гадоў у Расіі. 115-й гадавінай з дня нараджэння У. І. Леніна і 40-годдзем Вялікай Перамогі.

М. РОЗУМ.

СТУДЭНТЫ Ў БАРАЦЬБЕ ЗА МІР

У Заходнім Берліне адкрылася выстаўка плаката, аўтарамі якой з'яўляюцца студэнты Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута і Інстытута мастацтваў у Заходнім Берліне. Дэвіз экспазіцыі — «Вайна ступае ў сэрца кожнага» — дакладна вызначае яе

праблематыку. Маладыя творцы сёння, налі над чалавецтвам узнікла пагроза ядзернай вайны, узнікаюць свой голас у абарону міру, асуджаюць агрэсію і разбой.

На выстаўцы прадстаўлена 16 работ беларускіх студэнтаў. Е. ДРОМІН.

НОВЫЯ ІМЁНЫ І ЗБОРНІКІ

На чарговым пасяджэнні секцыі мастацкага перакладу Саюза пісьменнікаў Беларусі, якое вёў Язэп Семлянон, абмеркаваны вынікі работы нашых перакладчыкаў у мінулым годзе.

З аглядамі перакладной літаратуры выступілі Уладзімір Папковіч (паэзія) і Міхась Кенька (проза). Янаць рэцэнзія на перакладныя кнігі і артыкулаў аб праблемах і тэорыі перакладу — тэма агляду, з яким выступіў Ваннарам Нікіфаровіч.

Як важныя падзеі ў культурным жыцці мінулага года былі ахарантарызаваны кнігі Габрыэлы Містраль (пер. Рыгор Барадулін), Юльяна Тувіма (пер. Васіль Сёмуха), Летася атрад беларускіх перакладчыкаў, асабліва з французскай, папоўніўся моладдзю. Гэта Алесь Істомін, Зміцер Колас і

Сяргей Шупа, якія дэбютавалі ў «Даляглядзе». Рыхтуецца да друку кніга паэзіі Бертальда Брэхта ў перакладзе выкладчыка Наваполацкага політэхнічнага інстытута, аспіранта Мінскага інстытута замежных моў Лявона Баршчэўскага. Цікавай падзеяй у літаратурным жыцці будзе першы выпуск штогадовага зборніка «Ветразь». У гэтым зборніку будуць друкавацца творы саветніц і замежных аўтараў для дзяцей і юнацтва. У інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР да друку рыхтуецца зборнік артыкулаў, зс «Пераклад. Культура творчасці».

На пасяджэнні выступілі Валлянцін Рабевіч, Вячаслаў Рагойша, Карлас Шэрман, Рыгор Барадулін і Алесь Яскевіч.

А. ЗАБЯРЭЗСКІ.

УНІВЕРСІТЭТ ДЛЯ ТВОРЧЫХ РАБОТНІКАЎ

Чэрвеньскі (1983 г.) Пленум ЦК КПСС, Усесаюзная навукова-практычная канферэнцыя «Удасканаленне развітога сацыялізму і ідэалагічная работа партыі ў святле рашэнняў чэрвеньскага (1983 г.) Пленума ЦК КПСС» з'явіліся яскравай праявай клопату партыі аб фарміраванні новага чалавека, умацаванні матэрыяльных і духоўных асноў сацыялістычнага ладу жыцця.

У выкананне рашэнняў Пленума аб ідэяна-маральным і палітычным выхаванні творчых работнікаў, дзеячаў культуры і мастацтва, Міністэрства культуры БССР і Беларускае тэатральнае аб'яднанне стварылі ўніверсітэт грамадска-палітычных ведаў. Яго слухачамі з'яўляюцца вядучыя работнікі культуры і мастацтва, творчая моладзь сталічных тэатраў і канцэртных арганізацый, адказныя работнікі Дзяржбібліятэкі БССР імя У. І. Леніна і мінскіх музэяў.

На першых занятках з лекцыяй «Асноўныя напрамкі развіцця мастацтва і культурнага будаўніцтва на сучасным эта-

пе» выступіў міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

Універсітэт будзе працаваць у будынку рэспубліканскага Дома работнікаў мастацтваў. Яго праграма, разлічаная на два гады, прадугледжвае лекцыі, даклады аб актуальных пытаннях сучаснасці, сустрэчы з партыйнымі і дзяржаўнымі кіраўнікамі рэспублікі, вучонымі і дзеячамі культуры.

Аналагічныя ўніверсітэты мяркуюцца стварыць ва ўсіх абласцях рэспублікі.

М. ВЯТРОУ.

І ТАНЕЦ АГНІСТЫ, І ЗВОНКАЯ ПЕСНЯ

Адбыўся заключны агляд-конкурс калектываў мастацкай самадзейнасці працоўных Першамайскага раёна г. Мінска, прысвечаны 40-годдзю Перамогі саветскага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. У гэты дзень у Палацы культуры Беларускага выступіла больш за трыццаць чалавек.

Высокае выканаўчае майстэрства паказалі танцавальны

калектывы завода імя С. Вавілава, хор Беларускага дзяржаўнага інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі, вакальная група Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута комплекснага выкарыстання водных рэсурсаў, аркестр народных інструментаў Дома культуры будаўнічага трэста № 1, зводны духавы аркестр раёна.

Шырока ў канцэрце былі прадстаўлены індывідуальныя выканаўцы. Парадавалі саліста з завода імя С. Вавілава Вольга Сячко, Людміла Шушно з будаўнічага трэста № 1 і іншыя.

Такія заключныя канцэрты адбыліся ў Маскоўскім, Ленінскім, Заводскім, Парыжанскім, Кастрычніцкім раёнах.

У. АНТОНАУ.

УЗНАГАРОДЫ ФОНДУ МІРУ

За актыўны ўдзел у дзейнасці Саветаў працоўных і саветніц Саветаў у выданні «Полымя» ўзнагароджана Ганаровай граматай і памятным медалём Саветаў працоўных і саветніц Саветаў Мінскага гарадскога аддзялення фонду міру.

Сярод адзначаных граматамі пазты А. Вольскі, У. Карызна, В. Лушка, работнік Дзяржкамвыда БССР М. Шчацінін і іншыя.

П. ГАРДЗІЕНКА.

ВЫДАННЕ ТВОРАЎ В. БЫКАВА

Яшчэ два выданні твораў народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава прыйшлі да чытача. У Калмыцкім кніжным выдавецтве «Эліста» на рускай мове пачыла свет аповесць «Пайсіці і не вярнуцца».

Выдавецтва «Молодая гвардия» выпусціла для масавых бібліятэк аднатомнік, змест якога складала аповесць В. Быкава «Абеліск» і раман А. Рыбакова «Невядомы салдат».

В. РАСОЛЬКА.

НАШЫ ГОСЦІ

У мінулы нядзелю на сцэне мінскага Акруговага Дома афіцэраў пачаліся выступленні калектыву Тэатра-студыі кінаафіцэра, што працуе пры кінастудыі «Масфільм». Мінчан і гасцей беларускай сталіцы чакаюць не працяглыя — толькі

восем дзён, але цікавыя сустрэчы.

Будуць паказаны спектаклі па творах М. Варфаламеева «Палым», К. Воінава «Суда на шлюб», 3 класікі гледачы ўбачаць на медыю А. Астроўскага «Без віны вінаваты».

В. ЗУШЧЫК.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Творчы вечар народнага артыста СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Яўгена Глебава адбыўся ў рэспубліканскім ДOME работнікаў мастацтваў. Пра творчасць вядомага кампазітара гаварылі народны пісьменнік Беларусі В. Быкаў, доктар мастацтвазнаўства Ю. Чурко, народны артыст БССР Л. Бражнік, паэт А. Вольскі, кінарэжысёр В. Рубінчык і Ю. Цвяткоў і іншыя.

Былі паказаны фрагменты з фільмаў «Вянок санетаў», «Апошняя лета дзяцінства», «Дзікае паліванне караля Стаха» і іншых, музыку да якіх напісаў Я. Глебаў. Творы кампазітара выконвалі Узорны хор Рэспубліканскага Палаца піянераў і школьнікаў і піяністка Л. Малышава.

На вечары выступіў Я. Глебаў.

Г. ПЛАТАУ.

У выдавецтве «Беларусь» толькі што выйшла «Бібліятэка Перамогі», змест якой склаў брашуры пад агульнай назвай «Вялікі подзвіг саветскага народа». Прэм'ера гэтага выдання адбылася ў магазіне-клубе «Светач» горада Мінска. На сустрэчу з чытачамі прыйшлі дырэктар выдавецтва «Беларусь» А. Самаль, генерал-палкоўнік А. Дзебалко, доктар гістарычных навук А. Маціко. Яны гаварылі аб мужнасці саветскага народа ў барацьбе з

нямецка-фашысцкімі захопнікамі, тых кнігах, якія ўжо выйшлі і выходзяць да юбілею Перамогі.

В. АКСЮЧЫЦ.

Мінскі Акруговы Дом афіцэраў правёў чытацкую канферэнцыю па кнізе Я. Іваноўскага «Атаку пачыналі танкісты». У гаворцы прынялі ўдзел пісьменнік А. Суляйнаў, афіцэры Г. Ткачэнка, І. Кузняцоў, В. Беліка і іншыя, а таксама адзін з герояў мемуараў старшыня запаса Р. Жалнін.

Былі паказаны фрагменты з дакументальнага фільма «Захад-81», у якіх гледачы ўбачылі Я. Іваноўскага ў час правядзення вайсковых вучэнняў.

П. ГОВАР.

Прайшло чарговае пасяджэнне «Клуба сяброў оперы», што працуе пры рэспубліканскім ДOME работнікаў мастацтваў. На гэты раз прысутныя мелі магчымасць пазнаёміцца з творчасцю заслужанага дзеяча мастацтваў БССР С. Карца.

Вядучы вечара народны артыст БССР С. Штэйн расказаў аб творчасці кампазітара, пра гісторыю стварэння яго оперы «Матухна Кураж».

Сцэны і арыі з оперы выканалі салісты тэатра оперы і балета заслужаныя артысты рэспублікі Н. Казлова і У. Экнадзі. Ёсаў, артысты В. Цішына, А. Ке-

да, М. Жылюк і дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага Л. Івашкоў.

П. ГАРДЗЕЙ.

Госцем юных чытачоў бібліятэкі № 2 горада-героя Мінска была старэйшая беларуская паэтэса Эдзі Агняцвет. «Зямля Беларусі» — тэма гаворкі, якая адбылася з хлопчыкамі і дзяўчынкамі. Бібліятэкар Л. Масалава расказала дзецям аб прыгажосці роднага краю, яго слаўным гістарычным мінулым.

З цікавасцю слухалі школьнікі Э. Агняцвет. Асабліва ім спадабаліся творы з кніжкі паэтэсы «На двары алімпіада», што выйшла ў выдавецтве «Юнацтва». Вучні трэціх класаў ЦШ № 73 не толькі іх слухалі ў выкананні аўтара, але і самі з задавальненнем чыталі на памяць.

Э. Агняцвет падпісала сваім юным сябрам не адзін аўтограф.

Г. ВОЛКАУ.

Вядомы андэр і каснадзёр Г. Чацверыкоў зняўся ў 56 фільмах, сярод якіх «Піраты XX стагоддзя», «Емільян Пугачоў», «Дамітры Канцэмір» і іншыя. У ДOME работнікаў мастацтваў Г. Чацверыкоў быў госцем кінагледачоў горада Мінска.

Г. ПЕТРАГРАДСКІ.

ПРЭМ'ЕРЫ

У Гродзенскім абласным тэатры лялек адбылася прэм'ера спектакля для самых маленькіх «Качыня па імені Гаў» па п'есе Рыгора Остэра. Ажыццявіў пастаноўку малады рэжысёр В. Корнеў. Лялькі і дэкарацыі прыдумаў Л. Быкаў.

Музыка У. Прохарава, лялек ажывілі артысты Л. Паўлоўская, Г. Сібірцава, В. Мышко, М. Глябовіч, А. Шымановіч, Т. Корнева.

Тэкст і фота А. ЮШКЕВІЧА.

ПРЫНАЛЕЖНАСЦЬ ДА ГЕРАІЧНАГА

На старонках часопіса «Советский воин» часта выступаюць вядомыя пісьменнікі краіны, якія ў сваіх публіцыстычных артыкулах дзеляцца думкамі аб сучасным літаратурным працэсе, праблемах і шляхах далейшага развіцця ваенна-патрыятычнай тэмы. Лепшыя з гэтых публікацый склалі змест першага ў сёлетнім годзе выпуску «Бібліятэчкі часопіса «Советский воин».

У кніжцы, якая называецца «Прыналежнасць да гераічнага», прадстаўлены такія знакамітыя літаратары, як Г. Маркаў, А. Іваноў, Я. Ісаеў, У. Карпаў, С. Міхалкоў, І. Стаднюк і іншыя. Змешчаны ў выпуску і артыкул сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Чыгрынава «Вахта памяці», у якім аўтар выказвае свае меркаванні пра дасягненні савецкай літаратуры аб Вялі-

най Айчыннай вайне, спасылваючыся на лепшыя творы не толькі пісьменнікаў беларускіх, але і прадстаўнікоў іншых нацыянальных літаратур, гаворыць аб тых задачах, якія стаяць перад дзеячамі літаратуры і культуры ў сувязі з 40-годдзем Вялікай Перамогі.

Е. ДРОМІН.

ВЫСТАЎКІ

Вяўленчая палітра Леаніда Асядоўскага надзвычай багатая па сваім колерным напавенні і вобразна-кампазіцыйным вырашэнні. Гэта адразу адчувае кожны, хто хоць аднойчы меў магчымасць дакрануцца да свету яго палотнаў. Але асабліва адчуваеш гэта, калі знаёмішся з персанальнай выстаўнай твораў, якія дэманструецца ў Мінску ў Палацы мастацтваў. Уражанне такое, быццам знаходзішся сярод сапраўднага буйства фарбаў, у якіх найбольш пераважае рознымі сваімі адценнямі чырвоны колер — колер рэвалюцыі, самага жыцця.

І гэта не выпадкова, бо гісторыя рэвалюцыйнай тэмы ў творчасці Л. Асядоўскага займае асабліва важнае месца. Мастак з'яўляецца адным з тых, хто паслядоўна, ад палатна да палатна, стварае непаўторны летапіс нашага гераічнага часу. Падоўгу спыняюцца наведвальнікі ля трыпціха Л. Асядоўскага. Адзін з іх называецца «М. В. Фрунзе ў Мінску». Звярнуўшыся да падзеі, што мелі месца ў сапраўднасці, аўтар пера-

ходзіць да значных ідэйна-мастацкіх абавязанняў, па-свойму працываючы тэму рэвалюцыі. Цэнтральная частка трыпціха — «М. В. Фрунзе» — увасабленне легендарнага вобраза таго, чый лёс звязан з беларускай зямлёй, Левай і правай адпаведна называюцца «Народная дружына» і «Запіс у міліцыю». Тым самым дасягаецца канцэнтраваны вобраз героя, бачыцца яго знітанасць з народнымі масамі.

Выразны па сваім вобразна-кампазіцыйным вырашэнні і трыпціх, што ўзнаўляе падзеі, якія адбываліся ў векапомныя дні ў Петраградзе. Назвы агульнай няма, але кожная частка твора сама пашырае яго гучанне — «Пуцілаўцы», «25-е: першы дзень», «Да новага жыцця».

Гераічная тэма знаходзіць працяг у работах «Балада пра маці», «Партрэт Героя Савецкага Саюза М. Чэпіка» (беларускага юнака, што загінуў у Афганістане, выконваючы свой інтэрнацыянальны абавязак) і іншых. А поруч — творы, наведаныя сучаснасцю, да якой так пільна прыглядаецца мастак Л. Асядоўскі, расказвае пра рабочых і калгаснікаў, беларускую моладзь

Партрэт Героя Савецкага Саюза М. Чэпіка.

— «Дзяўчаты з Прынямоння», «Нафтавікі Палесся», «Ранішня змена», «Дажынікі».

Адкрыццё экспазіцыі прымерывана да 50-годдзя мастака, якое ён неўзабаве адзначыць. З выстаўні бачна, што Л. Асядоўскі сустракае свой паўвекавы юбілей значнымі творчымі набыткамі. Лепшыя яго работы знаходзяць гарачы водгук у сэрцах гледачоў.

І. ВАУЧОК.

Ніна МАЦЯШ

Не трэба пытацца

Не трэба пытацца, што можа Любоў наша, еднасць людская:
Не ўсё ўзяць нам тут на аброжек,
Вось справа якая.

Ды ўсё ж узаемныя смуткі
Мы здольны хоць трохкі ўтаймоўваць —
Пакуль не змялела ціхутка
Сардэчная мова.

Купаным у гэтым вытоку
Найгодных людскіх парыванняў
І сам ён кладзецца пад крокі —
Шлях да ратавання.

Відавочнае

Бачу я,
Што ўжо сэрцу твайму не трэба Любоўі.
Плачу я:
Вершыш ты перамогу над лепшым сабою.

Што ў душы
Ад прыроднай спагады, ад чуласці твела,
Патушыў,
Зруйнаваў, затаптаў — і душа ўкамянела.

І дарма
Заклікаць да зняжыўленага сумлення,
Бо няма
Ані слыху, ні зроку, ні руху ў каменя.

Бачу я:
Вершыш ты перамогу над лепшым сабою.

Плачу я:
Не патрэбна
сэрцу твайму
Любоўі...

Што пакінем?

Не спяшаешся адгукацца.
Замаўкаю сама.
А ў духмяных сумётах акацый
Дацвітае мая зіма.

Як усё, праміне і гэта.
Адгарэняць плады.

О, няўжо мы пакінем свету
Толькі раннія халады?

Сэрца — быццам пчала на гронцы:
Мёдазбор, мёдазбор...
Як мы ўсё-ткі аблашчаны сонцам
Пры ўзыходжанні на касцёр!..

Кара

Я змучыла цябе. І гэта праўда,
Як праўда тое, што каханы ты,
І што хранічны страх за нас — не наўда
Так закамплексаванай прастаты.

Я змучыла цябе. Не даравання,
А кары з любых рук тваіх прашу.
Хоць што страшней быць можа
катавання

Агнём, якім сама сябе душэў?

Ды кара твая падае!.. Упала! —
Мой горкі, адхінаешся ў журбе...
Такога пекла сэрца шчэ не знала...
Ці вернешся?.. У ножанькі б упала...
Ці вернешся?.. Я змучыла цябе...

Студзеньскі ліст

Такая намараць на шыбах,
Што праз яе амаль не дападае
Святло суседзяў з дома насупроць.

(Прашу цябе, самота:
Хоць на міг
Ад роднага мне чалавека
Адступі!)

На вуліцы вядзьмарыць завіруха:
След кожны ўвачавідкі зарастае
Сівелым мохам — зеллем прамінаўня.

(Прашу цябе, трывога:
Хоць на міг
Ад роднага мне чалавека
Адступі!)

Над Белым возерам, над светам белым
Драпежна сцюжа кружыць. Толькі рэкі
Людской бяды ніяк не вымярзаюць...

(О слова — шпак вясновы!
Хоць на міг
Сагрэй сягоння
Роднага мне чалавека...)

Мелодыйка

Памру — забудуць хутка. Не змагла
Тут вартага зрабіць я анічога,
Хоць і выпальвала душу датла
Пакутай за сябе і за другога.

А што пакіну? Толькі жменьку слоў,
Мелодыйку любові і змагання
За ўсё, што выбаўляе з кайданоў
Абездухоўленага працвітанья.

Ляці, мая мелодыйка, ляці!
Будзі снічкаю дрымучасць неба,
Калі мне не хлусілі пры жыцці,
Што нехта меў тут і ў табе патрэбу...

Парад Перамогі.

Уладзімір Лагуна не выпадкова ў сваёй творчасці звяртаецца да гераічна-патрыятычнай тэматыкі. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, ён з асаблівым хваляваннем піша пра тых, хто змагаўся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, у славу гераізму савецкага народа. Адначасова ў творчасці мастака сказымаюцца матывы праходзіць тэма памяці.

У гэтым пераконваешся, калі разглядаеш палотны У. Лагуна, што выстаўлены на яго пер-

санальнай выстаўцы, якая працуе ў Палацы мастацтваў.

У цэнтры экспазіцыі — навіна «Парад Перамогі». За, так сказаць, хрэстаматычнасцю сюжэта — жаданне аўтара па-свойму глянуць на падзеі, якія назаўсёды ўвайшлі ў гісторыю, адчуць іх сацыяльную значнасць і скіраванасць. Тэма Вялікай Айчыннай вайны гучыць і ў такіх работах У. Лагуна, як «Да сына», «Першы залп «Кацюшы», «У фашысцкіх засценках», «Парты-

занская песня» і шмат якіх іншых.

Плэнна асэнсоўвае мастак і тэму сучаснасці. Светласцю і ўнутранай цеплынёй напоўнены яго пейзажы, лірычныя замалёўкі. Жаданне раскрыць багацце душы чалавеча адчуваецца ў работах сюжэтная тэматычнага плана — «Мой горад», «Паўналецце», «Раніца ў калгасе» і ў іншых.

В. ЛАХУТА.

Правядзенне філатэлістычных выставак у Мінску стала традыцыйным. Чарговае з іх «40 год Вялікай Перамогі» дэманструецца ў Беларуска-дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Прадстаўлены каленцы, аўтарамі якіх з'яўляюцца філатэлісты горада-героя. Як бачна з назвы выстаўкі, асноўная тэматыка збору марак — адлюстраванне

подзвігу савецкага народа ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Адначасова ў каленцыях гучаць тэмы барацьбы за мір, памяці аб ахвярах вайны.

Р. ТОПАР.

Больш як 450 экспанатаў было прадстаўлена на традыцыйнай, сямой па ліку мінскай гарадской выстаўцы дзіцячай творчасці, якая завяршы-

ла сваю работу ў Доме настаўніка. У стварэнні экспазіцыі прынялі ўдзел 120 сярэдніх школ. Не толькі фантазія, творчыя здольнасці і ўмельства, але і прырода дапамаглі дзецям з засушаных лугавых кветак, раслін, лясных галінак стварыць разнастайныя букеты, кампазіцыі, малюнкi.

М. ШМАРЛОУСКІ.

Добры настрой.

Фотаэцюд А. МЕЛЬЧАНКІ.

У гэты дом, афарбаваны ў ружовы колер, што стаіць на шэй старой Грушаўшчы ў за-сені саду, беражліва захавана будаўніцтва для новых гаспадароў, я іду не першы раз. Не першы раз адчыняю дзверы маленькага кабінета галоўнага ўрача Дома дзіцяці Алены Пятроўны Кацянкавай, сядзя ў шэня збоку, стараюся быць непрыкметнай, не перашкаджаць. Унікаю ва ўсе яе справы — «трэба меню на зўтра ўдакладніць», «трэба з шэфамі дамовіцца. Вясна, рамонт пачынаем». Пасля апранаю белы халат і іду за ёю «ў групы». То да самых маленькіх, да немаўлят-груднічкоў. «Андрэйка» з тэмпературай. Трэба паслухаць яго, «Іванка штоёсці доўга сёння не прачынаўся. Ці не захварэў...» То да старэйшых, трохгадовых, якія імгненна акружаюць Алену Пятроўну, лашчацца да яе, усміхаюцца ёй, не падарышы мне, незнаёмцы, ніводнага, хоць бы цікаўнага позірку!

Але я ведаю, сама ведаю, чаму не цягнуцца тут да мяне дзеці. І разумею іх. У ружовым асабіку я не даю волю свайму сэрцу, я не магу паглядзіць іх па галоўках, схіліцца над імі з пяшчотнасцю. Я баюся. Баюся выклікаць узаемную прыхільнасць. Баюся ашукаць дзіця... Адночы, шмат гадоў назад, будучы яшчэ маладою маці, даваўся мне па справах бабываць у Кобрынскім дашкольным дзіцячым доме. Узыла на рукі гадалую дзяўчынку, памятаю нават, што звалі яе Любачкаю, прылашчыла, пасядзела з ёю гадзіну-другую, і... Здаецца, і сёння адчуваю, як трымаліся за мяне яе ручанькі, калі лотым ледзь не сілкам адрываўлі яе ад мяне.

А яшчэ і таму не цягнуцца да мяне тут дзеці, што на твары маім напісана: вінаватая! І я асабіста, і ўсе мы, што жы-вём спакойна, спім спакойна, чытаем кнігі, ходзім у тэатры, разважаем аб «высокіх матэры-ях», з любоўю гадуем сваіх уласных дзяцей і ўнукаў. Не б'ём у званы, не крычым уголас — ёсць, ёсць яшчэ на ціхай ву-ліцы такі Дом. Дом, дзе жы-вуць дзеці без бацькоў. Ёсць зло, народжанае алачынствам: п'янствам, разбэшчанасцю, лёг-кадумнасцю.

Так, мы ведаем: яна гуманная і шчодрая, наша дзяржава. Яна не панімае ў бядзе маленькіх сваіх грамадзян, пакрыўджаных лёсам, ёсць спецыяльная, не так даўно прынятая паста-нова ЦК КПСР і Савета Міні-страў СССР аб ўзмоцненай увазе, аб паліпшэнні ўтрыман-ня дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў. Гэта судзілае наша сумленне, мы, зрашты, нават не вельмі ціка-вімся: а хто ж яны, людзі, на якіх грамадства ўсклала на-келёвую Мацярнінскую пра-цу, хто цэпліць агеньчык жыц-ця, бяздумна запалены іншымі, хто нясе нязменную вахту ля Вялікай Калыскі?

Дзеці гэтыя як дзеці. Вясё-лыя, бесклапотныя, дагледжаныя. Прыгожы, зусім «не па-ка-зённыму» апранутыя. Сяргейкі, Андрэйкі, Максімікі... Дзінач-кі, Ірачкі, Наташкі... Яны спяць на бялізні драўляных лож-ках — «Шэфы нам падарылі. З «Мінжыпрапракта». Яны поў-зачы ў высокіх зручных ма-нежах, гушкаюць сваіх лялек, ганяюць машыны па мянкіх дыванах. За іх здароўе сочаць чатыры ўрачы, медсёстры, вы-хавальніцы, нянькі. З імі пра-дзіць музычныя і фізкультур-ныя заняткі. Нават самыя ма-ленькія пад дудачку выхаван-ніцы робяць сваю першую «азробіну». Ім даюць апельсіны і яблыкі круглы год. Алена Пятроўна нават «направіла» фінан-савыя разлікі: скарэціла коль-касць хлеба «на душу» дзіцяці («Усё роўна ён у нас заставаў-ся»), каб дзеці мелі больш са-наў і свежай садавіны.

Ёсць усё ў гэтых дзяцей. Усе вітаміны, патрэбныя для жыц-ця. Акрамя аднаго, самага пер-шага, самага неабходнага. Віта-міну «М» — гэта значыць, «ма-ці». Так сказала аднойчы Але-на Пятроўна.

— Вы ведаеце, як пачынаў жыць наш Дом? Яшчэ не скон-чылася вайна, яшчэ толькі-толь-кі быў вызвалены Мінск, а на вуліцу Абутковую, у памяшкан-не былой дзіцячай балніцы, неслі самых маленькіх ахвяр вайны. Неслі з вакзалаў, з ру-

ін, з папалішчаў навакольных вёсак, з канцлагераў.

На сталы Алены Пятроўны з'явіліся фотаздымкі. Быццам дакументы Нюрнбергскага пра-цэсу: маленькія чалавечкі з вя-лікімі галоўкамі, уздутымі жы-ватамі.

— Усіх іх выхадзіла, вярну-ла да жыцця невялікая група жанчын, першых работнікаў Дома. У халодныя восеньскія і зімовыя дні апошняга года вайны яны палілі сваю мэблю, каб абагрэць памяшканне, дзе спалі дзеці. Збіралі посуд,

і самых кволых яго парасткаў. Былі цяжкія пасляваеннага быту, было, нарэшце, спрадвеч-нае, асабліва ў вёсцы, асуджэн-не жанчыны, якая прынесла ў прыполе «незаконнае дзіця». А сёння? Нават слова гэтае знік-ла з нашага лексікону. Маці-адзіночка — гэта гучыць нават горда. Ім прывілеі, ільготы. Псіхалогія сучаснага пакалення павярнулася ледзь не на 180 градусаў. Яслі без чаргі, пу-цёўкі бясплатныя ў піянерскія лагеры, дзіцячыя санаторыі, кватэра раней, чым іншым.

рысліва. Не для сябе ж — для дзяцей! Яна шчаслівая, што студэнты двух факультэтаў — прыкладной матэматыкі БДУ імя Леніна і машынабудаўніча-га БПІ — сталі моцнымі сяб-рамі дзяцей. Будатрадаўцы тут робяць рамонт, дзяжураць, на заробленыя грошы купілі дзе-цям цацкі, фізкультурную фор-му. Ці ж у рэчах справа? Дзяржава і сама шчодрэ дае ім усё, што належыць, што па-трэбна. Хочацца Алене Пятроў-не, каб як мага больш лю-дзеі, асабліва маладых, адла-

Пайшла... На год, на два ці... на-заўсёды?

— Ці не завадта гуманная наша дзяржава? — гаворыць ёй услед Алена Пятроўна. — Чаму даруем мы такое, чаму?!

Адночы ў яе кабінете апы-нуўся сімпатычны малады ча-лавец.

— Саша? Ты Саша? Так. — Як вы пазналі мяне, Алена Пятроўна? Мне тады было...

— Тры гады табе было, калі мы перавялі цябе ў дзіцячы дом... Але я ўсё ж пазнала ця-бе. Вочы. Вочы засталіся тымі ж.

(«У нашых выхаванцаў нао-гул асаблівыя вочы. Я пазнаю іх у натоўпе. Ёсць у іх свая адмеціна на ўсё жыццё», — га-варыла яна мне).

Аляксандр М., студэнт матэ-матычнага факультэта Ленін-градскага ўніверсітэта, пры-ехаў у Мінск спецыяльна.

— Можна, што вядома пра маму? Можна, хоць якая-не-будзь тоненькая нітачка ёсць? — з надзеяй глядзеў на Алену Пятроўну.

— На жаль, нічога не магу табе сказаць Саша. Твая мама пакінула цябе без дакументаў. Імя і прозвішча табе далі мы.

І ён пайшоў. Пайшоў жыць далей са сваім смуткам і болем.

...Ёсць у Алены Пятроўны самыя цяжкія, самыя трывожныя ў жыцці хвіліны. Калі ноч-чу раптам зазвініць тэлефонны званок. «Бягу, аж пяці бліш-чаць. Што? З кім? Не сакрэт, дзеці да нас трапляюць не над-та здаровыя — спадчынасць, дрэнны бацькоўскі догляд на-пачатку жыцця. Вось і ўчора. Ён прагучаў—гэты трывожны, позні званок. Прыбегла ў Дом. Ляжыць маленькі Сашацка, хлопчык шасці месяцаў ад ро-ду, з парокм сэрца, амаль ужо нежывы. Штучнае дыханне «з рота ў рот», уколы, масаж — і паружавеў хлопчык, расплюш-чыў вочкі. І... — уявіце сабе, ён ужо ўсміхаецца мне! Усмі-хаецца! Ну як можна не лю-біць, не шкадаваць іх — такіх бяскрыўдных, бездапаможных! Мы ж для іх усё — і маці, і бацька, і ўвесь белы свет!».

Алена Пятроўна Кацянкава...

Гадаванка гэтакіх жа мінскіх ускраін, на якіх стаіць Дом. Сама сірата. Франтавая меды-цынская сястра. З санітарнай лятучкай прайшла праз усю вайну. Урач. Жонка ўрача. І нават бабуля будучага ўрача. Унучка-дзетка наважылася — хачу ў медыцынскі: «Буду, як ты, баба Лена!».

Такая яна, мая Алена Пятроўна, чалавек, якога ведаю даўно, перад якім схіляюся ў нізкім паклоне. Гаспадыня До-ма дзіцяці!

Прайшоў па нашых экранах тэлевізійны фільм са сроднаю назвай — «Гаспадыня Дзіцяча-га дома». Абалытная Наталя Гундарава ўскалыхнула сэрцы, узрушыла пачуцці мільянаў лю-дзеі. А я, прызнаюся, глядзела і думала: паказваць ёй вочы таі аднойчы Алену Кацянкаву! Ян падыходзіць яна да кожнага дзіцяці... Ян размаўляе з тымі, хто піша «распіскі», хто «адмаў-ляецца»... Ян ляціць да тэлефо-на, «яно пяці блішчаць». Па-казаць бы — і хто ведае, каму дасталася б пальма першынства. Прадзед жыцця, рэальнаму чалавечу ці выдатнаму арты-стычнаму таленту пераўвасаб-лення?

Ёсць у жыцці Алены Пятроў-ны і светлыя моманты.

— Прывозілі мы нядаўна ў дзіцячы дом сваіх дзяцей. Стаю я, размаўляю з выхавальцамі, — раптам чую: ногі мае абляпі-лі дзіцячыя рукі. Гляджу — гэта ж мае, нашы, мінулагод-нія, пазамінулагоднія. Адзін, шасцігадовы Паўлік, ён тры га-ды як развітаўся з намі, — ста-іць і ўсміхаецца ва ўвесь свой бяззубы рот.

— Ты пазнаў мяне, Паўлік?

— Ага, пазнаў!

— Як жа мяне звуць?

— Лена... Пятровіна, — так чамусьці вымаўляюць маё імя па-бацьку дзеці. Ён памятае... Тры гады прайшло, а ён памя-тае! Значыць, часцінку і нашых сэрцаў панясе з сабою ў жыц-цё.

А іншай падзякі ёй і не трэ-ба...

Алена УЛАДЗІМІРАВА.

Іншай надзякі не трэба...

адзенне, абутак, лекі. Адагра-валі сваім дыханнем хворых... Я прыйшла з дыпломам выпуск-ніцы Мінскага медыцынскага інстытута пазней, у сорак вось-мым. Умовы былі ўжо лепшыя, і дзеці былі ўжо іншыя. Потым мы пераехалі сюды, на Разін-скую, 29. Але з таго часу па сённяшні дзень, як усе работні-кі Дома, лічу сябе паўнамоц-ным дзяржаўным абаронцам дзяцей, пакрыўджаных лёсам ад першага дня нараджэння. Іншых у нас не бывае. Хіба ча-сова...

Чысціня, парадак, дабрабыт, медыцынскі кантроль — гэта не заслуга. Гэта норма, лічыць Алена Пятроўна. Хоць не сакрэт, што яе строгае вока ад-дзяляе не апошняю ролю. Вось ужо хто сапраўды і давярае і правярае! А ледзь што — сіні-мі маланкамі ўспыхваюць яе светла-блакітныя вочы. «У каго ўрваць захачелі? У нашых дзя-цей!», «Каго пакрыўдзілі? На-шых дзяцей!». Усюды — на кожнай нарадзе, дзе даводзіцца выступіць (яна член раённага медыцынскага савета, старшыня гарадской камісіі па ўсынаў-ленні, член Мінскага камітэта ветэранаў вайны, прыме ўдзел у рабоце пленумаў ЦК камса-мола Беларусі), калі ідзе раз-мова там аб выхаванні дзяцей і падлеткаў. — усюды яе высо-кі, тэмпераментны голас вядзе сваю «лінію», сваю няспынную грамадзянскую барацьбу. За-клікае быць нецярпымымі да п'яніц, да лёгкадумных баць-коў, б'е трывогу.

— Была вайна. Былі пакуты ўсяго народа, не абмінулі яны

будзь толькі сапраўднай маці, гадуць толькі як след сваё дзі-ця, плоць ад плоці тваёй, кроў ад крыві тваёй. Дык жа не! Знаходзяцца яшчэ і такія: кі-даюць дзяцей сваіх у радзіль-ным доме, пішуць вочы тут, у маім кабінете, распіскі — «ад-маўляюся», «адмаўляюся...», «Рабіце з дзіцем, што хочаце, аддавайце, каму хочаце, я згодная...».

Змірыцца з гэтым, выпраца-ваць у сабе імунітэт Алена Пятроўна не можа амаль за сорак гадоў жыцця і працы тут.

Яна ўсё гатова зрабіць для іх, для «сваіх» дзяцей. Каб было ім цёпла, утульна, каб развіталіся яны і фізічна і ра-зумова нармальна. «Ведаеце, з імі, з кожным, трэба размаў-ляць асобна, інакш вырастуць глуханямымі». Яна дапускае да іх толькі людзей з добрым ма-цярынскім сэрцам, самаадда-ных і бескарыслівых. Такіх, як Аляксандра Іванаўна Мары-ка, выхавальніца самых ма-ленькіх, немаўлят. Альбо Леа-кадзія Браніславаўна Барыске-віч — яна даглядае дзяцей, якім ад шасці месяцаў да года. «Адно маленькае дагледзец нялёгка, кожная маці ведае гэта. А калі іх 20—30 на адны рукі? Кожнага спавіць, кожна-га накарміць з бутэлекі, узяць на рукі, зрабіць неабходны туалет. Паверце мне, — гаворыць Алена Пятроўна, — падзвіг, са-праўдны падзвіг робяць гэтыя жанчыны! І робяць цярыліва, з любоўю, год за годам».

Яна «падключае» да Дома шэф-аў, няхай іншы раз, скажам па сакрэце, і не зусім беска-

валі дзецям сваю цеплыню, каб хоць крышку замянілі ім тых, хто...

Вось адна з тых, хто... Жан-чына гадоў трыццаці пяці ў вязанай шапачцы, нізка насуну-тай на лоб, з вялікім папяр-вым кульком. Зайшла, села на-супраць Алены Пятроўны.

— Ведаеце мяне?

— Чаму ж не — Галіеўская.

Галіна Паўлаўна, калі не па-мяляюся?

— Так.

— Даўно вас тут не бачылі, дзе прападзілі?

— Эт, загуляла, потым доўга лячылася, пасля... Але цяпер — усё. Буду жыць толькі для дзя-цей. Дазволяе пабачыцца з Валечкаю.

Маўчыць Алена Пятроўна, ва-гаецца. Успомніла, відаць, якую прывезлі ў Дом яе Валечку... Так загуляла гэтая красуня, што некалькі сутак дзіця сваё не марміла. Маўчыць Алена Пятроўна. Яна мае права не дапусціць гэтую жанчыну да Валечкі. Я ведаю, мае такое права. Але яна кажа:

— Добра. Я прывяду дзяў-чынку.

— Дачушка мая, дачушка! — кінула абдымаць Галіеў-ская дзяўчынку. — Я твая ма-ма! Ты памятаеш мяне, памя-таеш?

Абыякавы быў тварык дзяў-чынкы. Ні радасці, ні хваляван-ня. Жанчына сунула Валечку ў рукі пакуначак, яблыкі і апельсіны пакаціліся па падло-зе, рассыпаліся цукеркі. Яна то хапалася іх збіраць, то зноў кі-далася да дзіцяці, абдымала, цапала, умольна зазірала ў вочы. «Ты памятаеш мяне, па-мятаеш?». Дачка ўсё гэтак жа абыякава пазірала на яе і лё-генька адштурхоўвала маці ад сябе рукамі. Галіеўская зноў па-дала ёй пакуначак, сказала:

— Вазьмі. Пачастуй дзіця у групе.

Валечка крутанулася сваёй расклішанай спаднічай, імг-ненна, як матылёк, знікла за дзвярамі. Жанчына пастаяла, паглядзела ёй услед, схавала ў каўнер твар і пайшла, не азір-нуўшыся, не развітаўшыся.

— Яўгенія Іосіфаўна! Напярэдадні санаціўнага свята, з якім я вярнуў вас і нашых чытачак, відаць, ёсць патрэба пагаварыць пра феномен «жаночай лірыкі». Як сведчыць гісторыя літаратуры, жанчына мінулых вякоў таксама брала ў рукі пяро, але гэта былі адзінавявыя спробы. Таю масавай, а галоўнае, плённай працы жанчын на паэтычнай ніве, як гэта назіраецца ў наш час, літаратура яшчэ не ведала. Сцвярджаюць, і не без падстаў, што творчасць паэтэс стала «ядром» паэтычнага пакалення 70-х гадоў. Чым, на вашу думку, гэта выклікана?

— Амаль дзесяць стагоддзяў назад у горадзе Кіёта — тады ён называўся Хэйтан і быў сталіцай Японіі — жанчына, вядомая пад імем Сэй-Сэнагон, атрымала ў падарунак кіпу добрай паперы і пачала рабіць на ёй свае запісы, якія ў выніку з'явіліся ўнікальнай кнігай «Запіскі ля ўзгалоўя».

Кніга Сэй-Сэнагон шматгранная: ад бытавых сцэн, анекдотаў і навін да карцін прыроды, апісання прыдворных урачыстасцей і вострых замалёвак тагачасных звычаяў «хэйтанскай эпохі». У «Запісках» часта аспрэчваецца нераўнапраўнасць глыбока і тонка адчуваючай жанчыны. Уражае ў кнізе чэпкі і дакладны малюнак чалавечага партрэта: некалькі трапных штрыхоў — і падабенства скоплены! Лірычная проза Сэй-Сэнагон узялася да вышніх бліскучай паэзіі.

Калі я чытала гэтую ўнікальную кнігу, мне падумалася і аб іншых таленавітых жанчынах, якія жылі і тварылі даўно, скажам у XII—XVII стагоддзях! На гэтую думку, прынамсі, наводзяць славутыя вобразы Яраслаўны ці Прадмыславы.

Таму, відаць, няма асаблівага дзіва, што ў наш час, у наш век шмат гавораць пра «жаночую лірыку», якая з'явілася вынікам інтэнсіўнага развіцця і росквіту нашага сацыялістычнага грамадства. Вядомы рускі літаратуразнавец і крытык Юрый Сураўцаў разглядае «жаночую лірыку» не толькі ў кантэксце ўсёй нашай шматнацыянальнай савецкай паэзіі, але і еўрапейскай, цытуе паэтэс часта з аргументамі, і гэта дае безумоўна падставы да шырокай і зацікаўленай гаворкі пра «жаночую лірыку», якая стала асабліва, прыкметна з'ява ў літаратуры XX стагоддзя.

Успомнім хоць бы сусветна вядомыя ў паэзіі імёны Ганны Ахматавай і Марыны Цвятаевай. Яны пісалі вершы з зайдроснай класічнай мужчынскай хваткай, а споведзь сэрца ўсё-такі заставалася менавіта «інтымна»-жаночкай. У гэтым, якраз, магчыма прыцягальнасць іх творчасці. Тут варта ўсё-такі нагадаць і яшчэ адну акалічнасць: Ахматава і Цвятаева не ўзышлі на абсалютна «жаночым полі». Раскрыццю і развіццю іх таленту папярэднічала ўсё-такі... выдатная школа ў цэлага сузор'я класікаў-мужчын!

Ядром паэтычнага пакалення? Відаць, не зусім. Пабольшала жанчын у паэзіі — гэта так. Тут ёсць свае заканамернасці і прычыны. І адна з іх — усеагульная фемінізацыя (як і ў іншых прафесіях і спецыяльнасцях!). У нашай савецкай літаратуры, і ў асаблівасці ў паэзіі, прыток жанчын-паэтэс адбыўся, як мне здаецца, ўсё-такі за кошт... мужчын, якія не вярнуліся з мінулай вайны, мужчын, якія павінны былі нарадзіцца ў гады вайны і ў пасляваенны час. Але тое, што выйшла і выходзіць з-пад пяра нашых паэтэс, дае поўнае права на развагу аб сур'ёзных творчых набытках.

— Паэт І. Анненскі, вітаночы прыход у паэзію жанчын, у прыватнасці Г. Ахматавай і М. Цвятаевай, пісаў: «Лірыка стала настолькі індывідуальнай і пазаўдольнай агульных месці, што ёй патрэбны цяпер і тыпы жаночых музычных адрываў. Можна быць, яна адзірае нам новыя лірычныя гарызонты, гэта жанчына, ужо больш не кумір, асуджаны на маўчанне, а наш таварыш у агульнай рабоце над рускай лірыкай». Якія лірычныя гарызонты, тыпы характараў, нюансы пацучы, лад думак адзіраюць сучасныя паэтэсы?

— Сапраўдна паэзія ніколі не жыла без яўных прыкмет сучаснасці. Хочаш таго ці не хочаш, а сам час накладвае на характар чалавека, на яго побыт і паводзіны тыя клопаты і турботы сацыяльных абставін, у якіх ён жыве. Ад іх не вельмі проста адмагнуцца ці з галавою нырнуць у камернасць. Ды ці і магчыма гэта ў наш складаны, тэрмаідзерны век, калі так востра паўстала перад светам праблема вайны і міру?

Змяніўся, шалёна мяняецца час. Даўно змянілася жанчына

здаецца, сучасны свет, наш супярэчлівы, трывожны час як ніколі мае патрэбу ў «жаночай» праўдзе — праўдзе захавання і прадаўжэння жыцця, роду чалавечага, зберажэння дому, яго цяпла, новага, не утылітарнага, а духоўнага, душэўнага прыручэння прыроды, у праўдзе жаночай вернасці, цэльнасці характару, самаахвярнасці, дабрыні і міласэрнасці. Мабыць, «фемінізацыя» паэзіі, акрамя іншых прычын, выклікана яшчэ і гэтай патрэбай.

У чым, на вашу думку, заключаецца місія сучаснай жанчыны-паэта?

— Быць паэтам першай у свеце сацыялістычнай краіны, якая на асабістым гістарычным во-

ва ўгодніка Георгія» (брат дэда па бацькавай лініі калісці служыў пісарам). І дзе яшчэ, як не ў той жа вёсцы 50—60-х гадоў, так адкрыта ступаў чалавек па зямлі з усімі сваімі непрыхаванымі радасцямі, бедамі і вясёлым дзівацтвам! А колькі жывой прыроднай мудрасці ў вясковых жыхароў!

— Часам у крытыцы і размовах паэтаў чуваць нараканні на традыцыйнасць, фалькларызм, прывязанасць да вясковай тэматыкі, што, як мяркуюць, спараджае другаснасць. Ці згодні вы з гэтым? Ці ўзнікае для вас

«Буйныя рускія і савецкія паэты не толькі пішуць выдатныя вершы, але з'яўляюцца мысліцелямі, філосафамі, сапраўдымі «ўладарамі дум». Паэзія — гэта «адчувальная думка», — казаў Маякоўскі. Яна заўсёды была багатая на ідэі, вобразы, на дачыненне да таго, што адбываецца ў краіне. У гэтым, я думаю, яе галоўнае адрозненне ад паэзіі французскай, якая наадта засяроджана на сабе самой і доўгі час растрачвала сябе на бясплённы фармалістычныя пошукі. Зараз назіраецца яе адраджэнне».

Дапускаю нават геаметрычныя фігуры — трохкутнікі, трапецыі, конусы, піраміды — як форму. Але хай там гаворыць перш за ўсё чалавечая душа, а не сігналы электроннага робота. Менавіта душой, страшным напалам чалавечых пачуццяў, глыбінёй і маштабнасцю думкі размаўляе дасюль з намі высокая і незмяркаячая паэзія Маякоўскага, які быў перш за ўсё наватарам зместу. А пошук заўсёды неабходны паэту як умова ўдасканалення творчай асобы, яе росту. Я — за пошук, які не перарастае ў фатальны пошук. А літаратура — гэта перш за ўсё язык. Іншая справа, што гэты язык бывае залішне балбатлівым, або, як у той з'едлівай прыпеўцы: «а музыка-без'языка едзе на авецы». Чалавецтва, на шчасце, яшчэ не развучылася шчыраваць, перажываць, здзіўляцца, а значыць — і гаварыць!

— Хацелася б пачуць вашы меркаванні аб такой складанай і балючай праблеме, як узамаласнасць паэзіі і крытыкі. Ці чытаеце вы літаратуразнаўчыя, крытычныя працы? Што з працытанага спадабалася, запаміналася, што выклікала непрыманне?

— Са школьнай парты люблю і чытаю крытычныя і літаратуразнаўчыя работы. Без такога чытання не бачу развіцця асобы як творцы. Лаўлю сябе часта на тым, што асобныя крытычныя артыкулы чытаю як цікавыя высокамастацкія рэчы. Але думаецца і вольна што: у кожным творчым і несапсаным чалавеку павінны жыць як бы свой, «унутраны» крытык. Хай сабе такі самакантроль, як кажучы, раз на раз не прыходзіцца, але калі ў душы творцы будзе такое крытычнае «вока» — яно, безумоўна, дапаможа яму больш рэальна і шчыра глядзець на свае творчыя здабыткі і з большым разуменнем прысудоўвацца да слухных і небеспастаўных заўваг спрактыкаванага крытычнага майстра. Мне, асабіста, іншым разам вельмі карысны такія крытычны «допінг».

— Чаго, на вашу думку, не стае сучаснай крытыцы?

— Сучаснай крытыцы, часам, не стае, пэўна ж, таго, чаго не хапае і сучаснай паэзіі. Ёсць бледныя крытычныя артыкулы, ёсць бледныя паэтычныя трактаты.

— Якім вы ўяўляеце сабе «ідэальнага» крытыка?

— О, усё сваё жыццё мы імкнемся да ідэалу! Мне задавальняе работа «ідэальнага» крытыка ў тым, што гэта разумны, творчы чалавек, за асобай і полем даследавання якога — дастаткова вывераная і абгрунтаваная пазіцыя, а не пракіслы «кампот» аргументаў з цынкавай пасудзіны спецакухара. Як вы маглі заўважыць, апошнім часам выдзецца гаворка і пра аб'ектыўнасць крытычных літаратурных ацэнак. Так ці інакш — яны ўсе пачынаюцца з «суб'екта». Сам факт даследавання павінен мець сумленны, шчыры характар, сумленны прыярытэт падыходу да разгляду творчасці. Горш за ўсё, калі некаторыя літаратурныя спрэчкі зводзяцца да нейкай асабістай непрыязнасці ці сімпатыі.

(Заканчэнне на стар. 6—7).

З паэтэсай Яўгеніяй ЯНІШЧЫЦ гутарыць крытык Тамара ЧАБАН

«ЗАДУМАЦА. І ЗНОЎ УЗЯЦЬ ПЯРО...»

пушкінскага строю. Хіба што славуты тыпаж някрасаўскай сялянкі, намалёваная паэтам яшчэ ў 1863 г. (паэма «Мороз, Красны нос»), не страціў дасюль некаторых прарочых і проста-такі здзіўляючых рэалій!

Дык вось, і паэтэсы майго ўзросту больш сталі мысліць, бязбоязна ўрывацца ў нялёгка на жаночы пад'ём тэмы — трывога і боль за свет, за чалавека і яго высокае прызначэнне на зямлі. Прагрэс няспынна прымушае нас рухацца наперад, шукаць, і асабліва — творчы. З другога боку, тут непазбежна ёсць яшчэ і правіла бяспекі руху: спешка заўсёды перашкаджае ўдумлівай рабоце, як, скажам, тая ж пагоня за модай! Але тыя творы, тыя вершы, якія ствараліся і ствараюцца на гранічным напале патхнёнай і неабякавай душы з тонкім, псіхалагічным пранікненнем у свет чалавека, не са старэюць ніколі.

— Ці ёсць падставы гаварыць пра жаночую своеасаблівасць, адметнасць паэзіі вашых сучаснасці? Ці адчуваеце вы гэтую своеасаблівасць у сваёй творчасці?

— Жаночая своеасаблівасць у паэзіі, як і ва ўсіх галінах мастацтва, відавочная. Гэта неаспрэчна абумоўлена ўжо самай фізіялогіяй. На вяселлях ці сардэчных гасцінах — большасць песенных галасоў жаночыя. На пахаваннях (асабліва ў вёсках!) — таксама сустракаем раскутыя жаночыя галасы (раскутага мужчыну-плакальшчыка я бачыла толькі адзін раз!). Адсюль, відаць, і непадробныя песенны пачатак жаночага голасу, мяккасць, сардэчнасць і шчымяліва-пранізлівае гучанне лірычнай струны, калі яна толькі не апускаецца да «п'ялёначных плакатаў» ці мыцця кухоннага посуду! Калі тая ж жаночая фізіялогія, часам, упярта імкнецца ўвабрацца ў «рыцарскія даспехі» — гэта набывае іншы раз парадаксальную карціну. Я, прынамсі, за адметнасць і моц такога голасу, які выходзіць на свет усё-такі з грудзей, а не з лабараторыі сучаснай літаратурнай алхіміі. Якраз такая «алхімія», як мне здаецца, не пагражае нашай беларускай «жаночай лірыцы». Што ж датычыцца майёй творчасці, то збоку лепш відаць.

— Леся Украіна, якую і Франко назваў «ці не адзіным мужчынам ва ўсёй саборнай Украіне», выказвала, між іншым, такую думку: «Мужчынская праўда ў поглядзе на некаторыя рэчы аднабаковая. Мы павінны дапоўніць яе сваёй жаночай праўдай». Мне здаецца, гэта не сцвярджанне жаночых амбіцый, а глыбокае разуменне задач жанчыны-паэта, не толькі тагачасных, але і будучых. Не хачу проціпаўстаўляць «мужчынскую» і «жаночую» праўду ў паэзіі, але, як мне

пыце правярае надзейнасць выпактаваных чалавечых ідэалаў, — гэта асабліва адказнасць. Лепшае ў нашай савецкай паэзіі набывае высокае значэнне этычна-маральнага вобліку чалавека і чалавецтва. І калі слова паэта будзе праўдзівае і хвалючае, то яно, безумоўна, павінна стаць данінаю павагі і любові народу, які ўзагадаваў нас і надзяліў правам дастойнага голасу.

— Як мне здаецца, ваша паэзія традыцыйная ў добрым сэнсе гэтага слова. Традыцыйная не толькі і не столькі паэтычна, колькі светаадчуваннем, блізкасцю да фальклору, да народна-песенна-этычных асноў. Чым прыцягальна для вас народна-песенная традыцыя, духоўны свет старэйшых пакаленняў, вясковы лад жыцця, пра які вы многа пішаце?

— Традыцыйнасць, у лепшым разуменні гэтага тэрміна, усё-такі абумоўлена вопытам нашага народа, а значыць, і вопытам нашай літаратуры. А народна-песенная традыцыя ўвогуле характэрная для нашай беларускай літаратуры. «Усе мы з хат», — сказаў Янка Сіпакоў. «Трэба дома бываць часцей», — радкі з верша Рыгора Барадзіна. Гэтыя выразы крылата панесліся эпіграфамі да многіх вершаў нашых паэтаў. Не, я абсалютна не бачу тут нейкай паралелі той самай спрэчнай «заземленасці!» Справа ў тым, што фальклор можна вывучыць, начытацца яго да лёгкага пошуму ў галаве, праслухаць сотні кіламетраў песенных стужак і нават абараніць кандыдацкую дысертацыю, а жывое народнае слова так і не захапа злучыцца з мастацкай выкладкай. Тут мастак павінен валодаць асаблівым слыхам, асаблівым «хірургічным» інструментам! Урэшце, і наша шапоўная метафара, якую мы лавім, як жар-птушку за хвост, таксама выпярхнула з жывой народнай стыхіі. Гэта заўсёды выдатна адчувалі творцы ўсіх часоў. Аб жыватворным уплыве фальклору яскрава сведчыць і лепшыя ўзоры рускай, украінскай, балгарскай, грузінскай, іспанскай, англійскай паэзіі. Я нарадзілася і вырасла ў вёсцы і гэтым абумоўліваецца ў большасці мой «вясковы літаратурны антураж». Добра помню свае першыя літаратурныя «творы» ў выглядзе пісем, якія пісаліся ад мяне непісьменных жанчын на многія балючыя і радасныя адрасы. Гэта былі і пісьмы-споведзі, і пісьмы-прашэнні, і пісьмы-рошукі загінуюшых без вестак на той аклятый вайне. У сувязі з гэтым успамінаецца мне веча скептычны жарт нябожчыка бацькі: «Законная наступіла яго праваскадзіцельст-

проблема другаснасці, самапаўтораў, тэматычнай вычарпанасці?»

— Я ўжо ў нейкай меры гаварыла пра сваю сувязь з фальклорам. Хочаша, каб яго толькі, часам, гэтак проста не абаваньвалі і паэты, і тыя, хто даследуе іх творчасць. У сапраўдных паэтаў ён ніколі не спародзіць другаснасці, а спародзіць тое зерне, якое надасць мастацкаму твору каштоўнасць ярліны, і твор па-новому зайграе, засвеціцца ўсімі сваімі гранямі.

А праблема другаснасці павінна ўзнікаць для паэта, і асабліва тады, калі не проста рыфмуеш, скажам, «мілы — да магілы», а знаходзішся ў полі творчага напружання, у пошук неасвоенага яшчэ мастацкага пласта. І тады другаснасць павінна з'явіцца той падоваю, якую неабходна адвешыць. Гэтак жа — і з самапаўтарамаі, і з «тэматычнай вычарпанасцю». Тут, відаць, да месца будзе добрая народная прымаўка: «Пад ляжачы камень і вада не цячэ». Не, я абсалютна не за тое, каб кожны месяц выдаваць, як кажучы, «на гара», але за тое, што мозг творцы павінен быць у пастаяннай рабоце.

— Паміж навізнай зместу і формы даволі складаная, апа-сродкаваная сувязь. І ўсё ж часам новы змест патрабуе новых сродкаў яго ўвасаблення. Ці ўзнікае ў вас жаданне звярнуцца да новых форм вершаў? Як адносіцеся да змястоўных і фармаль-ных пошукаў іншых паэтаў?

— Да новых форм вершаў? Прызнацца, у мяне ніколі не было такой праблемы. Да іншага, новага зместу, новага погляду на рэчы — гэта так. Змест верша фарміруе душу, работа душы, характар творцы, а за ўсім гэтым і як бы сама па сабе ўжо вынікае гатовая форма. Паэзія — гэта ўсё-такі не «кандальная» кітайская формачка ў выглядзе абутку, які з п'ялёнак надзявалі на ногі будучых жанчын, каб надаць ім вытанчанасць, або, скажам, як падобным метадам у негроіднай расе стваралася грацыя «лебядзінай шыі». Як пацвердзіла медыцына, падобныя метады тварэння «прыгажосці» непазбежна затым адбіваліся на развіцці ўсяго чалавечага арганізму! Чаму ж мы тады цэнім натуральнасць і шчырасць у размовах, натуральнасць чалавечых паводзін ды і... адзення, абутку, стравы — калі хочаце?! Упэўнена, што форма толькі сама па сабе ніколі не рабіла эвалюцыі ў паэзіі, на што звярнуў увагу прэзідэнт універсітэта «Парыж — VIII», доктар філалагічных навук Клод Фрму:

КНИГАПІС

А. КАПУСЦІН. Дружба вывела да зорак. Падарожныя нататкі. Мінск, «Беларусь», 1985.

У прадмове да сваёй кнігі Аляксандр Капусцін піша: «Апошнім часам мне давялося пабываць у Венгрыі, Румыніі, Манголіі. Там у мяне было многа цікавых сустрэч з рознымі людзьмі. Сустрэчы гэтыя ярка сведчаць, што інтэрнацыянальная дружба, падобна гіганцкаму магніту, моцна, непарыўна трымае людзей міру і працы ў сваім славным полі». Нарысы зборніка асноўным зместам і з'яўляюцца тэмай дружбы, супрацоўніцтва саветскага народа з нашымі сябрамі за мяжой.

Тры нарысы — тры штрыхі ў летапіс гэтых уземамасувай і супрацоўніцтва. У першым — «Плывуць па Дунаю караблі» — расказваецца пра жыццё працоўных братняй Венгрыі. У нарысе «Дружба вывела да зорак» аўтар знаёміць чытача з жыццём Бухарэста, іншых гарадоў Румыніі. Палова кнігі займае нарыс «Далюгляды з гары Зайсан» — уражанні ад паездкі ў Манголію Народною Рэспубліку. П. ШУЛЯК.

АНГЛА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ ПАРАУНАЛЬНАГА ТЫПУ

ENGLISH-BYELORUSSIAN DICTIONARY OF COMPARATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS

Л. КОРСАК, Л. МАРЦІНОВІЧ. Англа-беларускі слоўнік фразеалагізмаў параўнальнага тыпу. Мінск, «Вышэйшая школа», 1984.

Немецкі пераацаніць значэнне гэтага выдання, якое ў рэспубліцы ажыццэўлена ўпершыню. Пра складанні слоўніка Л. Корсак і Л. Марціновіч уключылі ў яго больш за трыста фразеалагізмаў параўнальнага тыпу, якія распаўсюджаны ў англійскай мове і знайшлі ім адпаведнікі з беларускай мовы. Важна і тое, што ў большасці выпадкаў прыводзяцца прыклады з англійскай і амерыканскай літаратуры, а тансама іх пераклады. Такім чынам, ёсць магчымасць адчуць на слых, як гучыць пэўны выраз.

«Англа-беларускі слоўнік фразеалагізмаў параўнальнага тыпу» спатрэбіцца і перакладчыкам і навуковым супрацоўнікам, і турыстам — усім, хто мае дачыненне да англійскай мовы.

А. БАДРОУ.

І АЛГЕБРА,
І ГАРМОНІЯ

Даўно ўжо, не тое каб зусім звяла са свету, але ўвесь час не давала спакою адна няспраўджаная ідэя (ці задумка?): некалі сказануць слоўка пра аднаго з таленавітых нашых літаратараў. «Сказануць» — не агаворка і не з прычыны непавагі да той асобы. Проста «сказаць» — гэта весты гаворку грунтоўную, глыбока дасведчаную. А што ж тут скажам? Хіба толькі адно: пераклады робіць уражанне арыгінала. Таму што, на жаль, мовы, з якіх перакладае Васіль Сёмуха, успрымаеш як пэўную сістэму гукаў, што адрозніваюць іх ад іншых моў. Сёмуха перакладае з нямецкай і латышкай. Вывучыць? Вядома, ідэя варта таго. Мовы — тым больш. Але ж тут якраз з'явілася іншая спакуса. І рызыканцкая надзея. Нешта зрабіць нарэшце. «Kwiaty Polskie» Юльяна Тувіма. Не скупулённы разбор перакладу, але больш-менш заснаванае на веданні арыгінала ўражанне ад перастворанага на беларускай мове.

Юльян Тувім... Імя, не выпадковае для перакладчыка. Здаецца, выпадковае, па заказе, перакладаў у В. Сёмухі і не было. Ці амаль не было. У тым, што сёння складае творчы набытак перакладчыка, угадваецца акрэслена мастацкая накіраванасць, выдавочная філасофска-эстэтычная арыентацыя. Асабліва ў тым, што рабілася ў апошнія дзесяцігоддзе. Еган Вольфганг Гётэ, Райнер Марыя Рыльке, Гюнтэр дэ Бройн, Ганс Фалада, Візма Бэлшавіца, Юльян Тувім... Усё толькі з мовы арыгінала. Ні ратункаў-падрадкоўнікаў, ні буксірнай мовы-пасрэдніцы. Ніякіх штучных парафразаў з тых моў, якімі ён дасканалы не валодае. Не вярэдзюць яго думку і прывідны пегасы Асветы (прыгадаем вядомае пушкінскае: «Переводчики — почтовые лошади Просвещения»). Карней Чужоўскі параўноўваў мастацтва перакладчыка з мастацтвам акцёра: «Мастацтва перакладчыка, як і мастацтва акцёра, знаходзіцца ў поўнай залежнасці ад матэрыялу». Аднак, калі зыходзіць з гэтага параўнання, перакладчык мае магчымасць сам выбраць сабе «ролі», трактаваць твор. І воля аўтара не замі-

Ю. Тувім. Польскія кветкі. Пераклад з польскай В. Сёмуха. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1984.

нае, акрыляе. Тым больш, калі крылы гэтыя магутныя, ім падудадны розныя вышні палёту. Ад астральных, «вселенскіх» узлётаў думкі вялікага Гётэ да нечаканых віражоў асацыятыўнага мыслення Рыльке, ад імклівага ў эмацыянальнай сіле сваёй верша Візмы Бэлшавіцы да «Бреющего полета» прозы Гюнтэра дэ Бройна, што ўхопіць сваім скептычным паглядам канкрэтны, звычайны рэаліі. І ўрэшце — да ўсмешліва-гарэзлівага лёгту пісьменніцкага п'яра Ганса Філады ў ягонай кніжцы для дзяцей «Даўным-даўно ў нас дома». Там пазначана — «для старэйшага школьнага ўзросту». Аднак я, даўно пакінуўшы ў мінулым той ласкаваружовы ўзрост, мела некалькі шчасліва-светлых дзён адначынку з гэтай кніжкай: колькі там добрага гумару, незласлівай іроніі, якія свежыя моўныя фарбы! Між іншым, як часта мы апраўдваем няўцягнуты падмалевак, які нам падпіхваюць замест закончанага карціны, калі гаворка ідзе пра гарадское жыццё: маўляў, нікуды не падзенешся, бо не распрацавана, не рабілася дагэтуль, не асвоена мастацкай думкай, адкуль жа тая прыстойная беларуская мова! А ў Сёмухам перакладзе сцэнікі берлінскага (!) жыцця пададзены такой смачнай мовай, нібыта Г. Фалада ад сваёго з'яўлення на свет белы ніякай мовай, акрамя беларускай, не карыстаўся. Ну, гэтая кніжка — хай я ўсмак чытаюць дзеці — з вельмі важнага, але ў пэўнай ступені нечым і акрэсленага ўзросту ўсведамлення. І адпаведна — лексікі. Але ж і высокі лад мыслення Гётэ, пазнанне свету праз тое, «што завецца нямецкім духам, нямецкай субстанцыяй» (Л. Гінзбург)! Але ж ёмісты змест, напружанае спалучэнне рацыянальнага і ірацыянальнага, выкрасанага логікай і эмацыянальнымі ўзручэннямі ў лірыцы аднаго з самых складаных паэтаў XX стагоддзя — Рыльке! З кожным паваротам беларускага слова адкрываліся ўсё новыя і новыя бакі творчасці вялікіх паэтаў, вядомых па рускіх эквівалентах, у тым ліку і такіх, які славуць пераклад «Фаўста» Барыса Пастэрніка.

«Фаўст» Гётэ і кніга Рыльке «Санеты Арфея» ў перакладзе В. Сёмухі — адметны, вызначальны факт беларускай культуры. Найперш ва ўзаемадзячненнях яе да нямецкай і аўст-

рыскай. І ўжо не знікнуць з шалюў літаратуры па-беларуску прамоўленыя вершы латышкай паэтэсы Візмы Бэлшавіцы, якім даў высокую ацэнку латышскі перакладчык Талрыд Руліс, а мы, беларускія чытачы, проста з удзячнасцю адкрылі для сябе гэты незвычайны талент.

І, мабыць, стане важнай вехай у польска-беларускіх культурных варунках пераклад «Польскіх кветак» Юльяна Тувіма.

Сапраўды, шырокае перакладчыцкае «ампула» ў В. Сёмухі. І зусім не выпадкова ён звярнуўся да Юльяна Тувіма, паэта, з'яўленне якога ў польскай літаратуры было адзначана сучаснікамі як «пачатак новай паэтычнай эры» (Я. Івашкевіч). Пісьменнік дэмакратычнага светапогляду, палымяны патрыёт і антыфашыст, шукальнік глыбокага зместу ў паэзіі і адпаведных форм, перакладчык і папулярызатар рускай літаратуры, чалавек, надзвычай дасведчаны ў філасофіі і гісторыі культуры, пісьменнік, які ўмеў пісаць сур'ёзныя даследаванні і самага глыбокага зместу філасофскія вершы, ён адначасна ствараў і безліч эстрадных песенек, скетчаў, вадэвіляў, лібрэта оперэт.

Класічны твор Юльяна Тувіма «Польскія кветкі» — своеасаблівы ліра-эпічны летапіс чатырох дзесяцігоддзю жыцця Польшчы — удзячны, але і нялёгка выпыт для перакладчыка. Ён патрабуе неардынарнай філасофскай, гісторыка-культурнай, эстэтычнай падрыхтоўкі. Першы том «Польскіх кветак» (другі, як вядома, так і не быў напісаны) — гэта роздум пра час, пра сэнс гісторыі, пра лёс чалавека і чалавечтва. Пра лёс польскага народа. І ўсе вызначальныя рысы таленту Юльяна Тувіма тут выявіліся надзвычай акрэслена. В. Сёмуха здолеў ухапіць і адчуць поліфанію твора, перадаў яго агульны тон, думкі, шматлікія, размаітыя адценні сэнсу.

І роздум Тувіма: «Час — стужка сну. На стужцы соннай — мінанне. Сню і лячу ў прадонне секунды, што твораць цела. Секунда — ўдар... Распалавінены няспынны бег, і я ўжо ўклінены між успамінамі і надзеяй, між будучыняй і мінулым».

І лірычны замалеўкі, накіраваныя гэтай: «...там, за шыбай, свяціць месяц — мігае лямпа Занавесіў марозік шыбы, сплёў узоры, з вокан свеціць іскры, зоры, крышталь, высёлкі і тапазы, брыльянты сыплюцца, алмазы, і сам мароз ужо не помніў, ці ювелір ён, ці садоўнік...»

Добра перададзена патэтыка твора. Урываек, пачатак якога тут зараз будзе прыведзены, распаўсюджваўся пад

час гітлераўскай акупацыі як лістоўка: «Дай нам святла над родным домам і звона вешчага ударам адкрыў нам Польшчу, як ты громам нябёсы насцежыш у хмарах. Дай нам ачысціць дом Айчыны: прыбраць каменне і руіны, сплаціць грахі свае, заганы, хай будзе бедны, ды бязвінны наш дом, у смерці адабраны». А вось — іронія паэта, і не сказаць, каб зусім незласлівая: «А польскі бэз так пахнуў мамем уздоўж Алеі і ў Садзе Саскім, з кашоў на плошчах і ў трамваях, з Бялян як ехаў люд варшаўскі. Шафёр, матор убраўшы бэзам, на ўсю баранку з гікам рэзаў, вёз «на эцюды і на брагу» высёлкіх фрэраў шарагу...»

І зусім з'едлівы, знішчальны сарказм, калі гаворка ўжо не пра мітуслівых, фанабэрыстых мяшчан, а пра гандляроў ідэямі, пра ілжэпатрыётаў Польшчы: «З прылаўкаў вашых брудных яткаў прадаецца здыхліну, ворвань і ад мінуўшчыны здор ёлкі. А ўся сучаснасць вам у горла: кавалкі глустыя і полкі. Бо — гэта вам. Вялікім прызам. Як сплыванне патрыятызму. О крывадушныя артысты! О трубадуры Сытай Волі, «Санацыі» прапагандысты, Святога Заўтра на Ніколі!»

Страяя, суровая канстатацыя, без жывапісных дэталей, жорстка графіка фактаў, калі гаворка пра рабочую Польшчу: «...Цэнтр горада панура-шэры; стары рабочы, жоўта-буры, есць бульбу з міскі ля варот. Чаму зямлісты колер скуры? — Бо голад, холад, бруд, смурод».

Спалучэнне патэтыкі з іроніяй, для польскай паэзіі ўвогуле, здаецца, характэрнае. Згадаем тут Ц. Норвіда і Л. Стафа. У «Польскіх кветках» ідзе гаворка і пра паэзію. Высокую паэзію. «Паэзія! Святы майстэрні! Ты святая мой лабараторыі, і чарадзейны, і містэрны, як набажэнства, непаўторны!»

Перакладчык вытрымлівае суцэльную аналогію з арыгіналам у гэтым месцы. Але, высокі стыль. Аднак памятае, што Тувім валодае віртуозным майстэрствам ажыццяўлення і абстрактных паняццяў, сутыкнуць паняцці розных вобразных радоў, самы размаіты лексічны матэрыял. І ён разам з паэтам мяняе парадны алімпійскі крок на лёгкі падбег іроніі. І тады свавольны Тувімаў Пегас паўстае ў перакладзе Сёмухі вольна: «Я ў школе — конь у садзе школьным грабе ўжо пругкай ножкай глебу; я п'ю гарэлку — конь свавольны гарцуе, грывай чэпа неба...»

Галоўная вартасць і значнасць перакладу ў тым, што В. Сёмуха ідзе не ад літары, не ад абавязковай адпаведнасці слова слова, а ад думкі

«ЗАДУМАЦА.
І ЗНОЎ УЗЯЦЬ ПЯРО...»

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5).

— Зараз у «Літаратурнай газете» ідзе дыскусія пра станаўленне маладых талентаў. Ставіцца нават палемічная дылема: увайсці ці прабіцца? Вы як літконсультант, а зараз рэдактар аддзела паэзіі «Маладосці» самым непасрэдным чынам уплываеце на выхаванне маладой паэтычнай змены. Якія цяжкасці, праблемы ўзнікаюць у гэтай рабоце? У чым, як вы лічыце, прычына патоку шэрых невыразных, слабых вершаў?

— Увайсці ці прабіцца? Есць яшчэ і такая «проблема». І ўваходзіць. І — прабіваюцца, на жаль. Але, як заўжды гэта было ў літаратуры, гаспадар — час — усё расставіць на сваё месца. Не можа не насыржваць у паэзіі самых маладых нейкая

душэўная размытасць, шматгадовае тапанне на добра ўзданых дарогах мастацкіх прыёмаў. Іншы раз пры чытанні падобных твораў хочацца спагадна ўскрыкнуць: «Ну спатыкніся ж ты, эфемерна-плаўная бруя!» Вядома, не трэба сілком упхваць у рукі чалавека той ці іншы неадпаведны для яго інструмент, як і заклікаць, скажам, да публіцыстычнай струны, калі гэта зусім не ў характары яго здольнасцей. Але ў многіх выпадках насыржвае духоўная беднасць, адсюль, відаць, і вельмі ж зацягнуты рост, і салідны ўзрост маладых: амаль усе першыя зборнікі паэтаў з'яўляюцца цяпер, калі аў-

тарам пад трыццаць гадоў (добра, калі ў такім сталым узросце чыясьці кніжка стане прыкметнай паэтычнаю з'яваю, калі гэта радасна здарылася з «Гаемнасцю агню» Леаніда Галубовіча).

Вядома, маладым хочацца як мага хутчэй выдаць свае першыя кнігі, але не кожны рупіцца пра тое, ці з важкім набыткам ён прыйдзе да чытача. Іншы раз нават паправіць як след, дапрацаваць свой уласны твор, у якім нібыта і свеціцца жывая іскрынка паэзіі, і то не ва ўсіх хапае імпульсу і ўмення! Куды лягчэй, вядома, папрасіцца «на парукі» да масцітых паэтаў! І просіцца.

І хіба можна вінаваціць толькі выдавецтва ці часопісы, якія яшчэ ад добрых кніг ніколі не адмахваліся?

Помню, як адзін выдатны вясковы дзеся на дробныя кавалкі пасек амаль ужо гатовыя драбіны толькі таму, што памыліўся на адзін сантыметр у адтуліцы для перакладзіны,

хоць і рабіў ён іх не на выстаўку.

А ўзяць хоць бы жывы прыклад класікаў: як многа працавала над рукапісамі Пушкін, Купала, Багдановіч, Куляшоў, Талстой, Шолахаў, Мележ!.. А як многа пакутаваў над словам Маякоўскі! Нездарма ж у яго з'явіліся і такія радкі:

Это время — трудновато для пера,
но скажите вы, калени и каленши,
где, когда, какой великий выбирал
путь, чтобы протоптанней и легше?

Можна часова перашкодзіць штосці надрукаваць, але немагчыма забараніць напісаць той ці іншы выдатны твор, які «сам сабой» абавязкова прабе дарогу.

— Хто з сённяшніх пачаткоўцаў дае надзею на паэтычны плён?

— У канцы мінулага года, як і заўжды, адбыўся ў нашай рэс-

публіцы традыцыйны семінар маладых пісьменнікаў. І вось некаторыя з удзельнікаў парадавалі сваімі вершамі: настаўнік з Віцебшчыны Сяргей Сокалаў, карэктар газеты з Пінска Люба Дзікавіцкая, студэнт БДУ Міхась Скобла, настаўніца з Барысаўскага раёна Таціяна Зіненка, супрацоўніца нашага Дома літаратара Ала Кананелька. Цяжка загадваць наперад, рабіць хоць якія прагнозы, але хацелася б верыць у іхні творчы рост, у іхняе не часова-юнацкае захапленне паэзіяй.

— Чым адрозніваецца ўваход у паэзію вашага пакалення ад сённяшняга?

— Большая упэўненасць (баюся сказаць — самаўпэўненасцю!).

— Не пазбегну традыцыйнага пытання пра творчыя планы, задумы, пра тое, што дасягае або толькі нараджаецца на вашым рабочым сталя...

— Пра творчыя планы гаварыць заўсёды небяспечна, бо

РОЎНАСЦЬ — НА СПРАВЕ

Ва ўсе часы пытанне аб становішчы жанчыны ў грамадстве з'яўлялася неад'емнай часткай усіх сацыяльных пытанняў, і толькі дзякуючы перамозе Вялікага Кастрычніка, усталяванню Савецкай улады яно знайшло сваё належнае вырашэнне. Жанчыны занялі раўнапраўнае становішча ў грамадстве, атрымалі магчымасць для найбольш поўнага і ўсебаковага раскрыцця сваіх здольнасцей, права працаваць па любімай спецыяльнасці. Роўнасць даказана не на словах, а ажыццэўлена на справе.

Пра гэта — кніга «У барацьбе і працы», што выйшла ў выдавецтве «Беларусь» трэцім, перапрацаваным і дапоўненым выданнем. Падзагаловак зборніка, складзенага Т. Дзмітрыевай і У. Бяляўцавым — «Удзел жанчын Беларусі ў рэвалюцыйным руху, сацыялістычным і камуністычным бу-

даўніцтва» — дакладна вызначае праблематыку артыкулаў і нарысаў, напісаных партыйнымі, савецкімі, прафсаюзнымі і камсамольскімі работнікамі, а таксама журналістамі. Складальнікі кнігі ў прадмове выказваюць падзяку за дапамогу ў падрыхтоўцы Е. Коган-Пісманік і Р. Левінай і навуковаму супрацоўніку Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ Л. Нартыш-Блук.

Старонкі зборніка — своеобразны летапіс жыцця жанчын Беларусі на працягу васьмі дзесяці гадоў. Адкрываецца ён артыкулам Р. Левінай «Жанчыны Беларусі ў рэвалюцыі 1905—1907 гадоў».

Першыя дні рэвалюцыі прыгадвае былы член Мінскага гарадскога камітэта РСДРП(б) А. Цярэньцева, расказвае аб сваёй сустрэчы з Уладзімірам Ільічам Леніным, што адбылася пад час работы Другога з'ез-

да работнікаў Чырвонага Крыжа Заходняга фронту.

Яркае жыццё і Е. Коган-Пісманік. Яе ўспаміны названы проста і стрымана — «Незабыўнае». А ў гэтым незабытым умесціліся шмат якія падзеі — удзел у рабоце I Усерасійскага з'езда работніц і сялянак, дзе яна слухала Уладзіміра Ільіча Леніна, у арганізацыі санітарных часцей палітдзелу Асобнай стралковай башкірскай бригады, работа ў палітдзеле 43-й стралковай дывізіі, у падрыхтоўцы выдання часопіса «Работніца і сялянка».

У гады рэвалюцыі і грамадзянскай вайны вяртаюць артыкулы, нататкі, успаміны Б. Гудзінавай «Супраць акупантаў», М. Ярко-Калодкі «У падполлі», С. Шамардзіной «Вылучэнкі — дочки Кастрычніка». Поруч змешчаны матэрыялы агляднага плана, якія зместам сваім ахопліваюць значную колькасць падзей, раскрываюць лёсы многіх людзей — Н. Ляўданскай і М. Кансон «Жанчыны ў прафсаюзах», В. Манькоўскай-Сцяпной «Жанчыны Беларусі ў

барацьбе з голадам у Паволжы», А. Грабёнкінай «У барацьбе за індустрыялізацыю краіны», М. Давідовіч «У рэвалюцыйным руху Заходняй Беларусі», Р. Чарнаглававай «Жанчыны Беларусі ў Вялікай Айчыннай вайне».

Арганічна ўпісваюцца ў зборнік нарысы М. Тычыны «Вольні гай», І. Міцкевіч «Позірк праз гады», А. Уладзіміравай «І памяць сэрца гаворыць...», А. Захаранкі «Бачу ваши рукі!», С. Кулінковіч «Дэлегат з'езда» і іншыя, у якіх узгадваюцца воблікі сённяшніх беларускіх жанчын, тых, хто з'яўляецца верным прадаўжальнікам спраў рэвалюцыянерак і ўдзельнікаў грамадзянскай вайны, гадоў сацыялістычнага будаўніцтва.

Завяршае зборнік нарыс М. Карпенкі «На мерыдыянах дружбы», у якім гаворыцца аб удзеле беларускіх жанчын у рабоце шматлікіх міжнародных асамблей, з'ездаў, нарад, сустрэч, дзе яны выступаюць паўнамоцнымі прадстаўнікамі савецкага народа.

В. ЦЯРЭШКА.

ПЛЁН ДВАЦЦАЦІ ГАДОЎ

Краязнаўства. Гэта, бадай што, адзіная сёння, так бы моваць, народная навука, якая даступная кожнаму, якой не прагражваюць пакуль яны сумны акадэмізм, ані абавязковыя стандарты, ані што яшчэ падобнае. Нараджаецца краязнаўства ад унутранай патрэбы чалавека і не можа быць прафесійным абавязкам.

Такія характарыстыкі цалкам стасуюцца да кніжкі-нарыса «Альгерд Абуховіч-Бандынэлі і да яго аўтара — краязнаўцы Рыгора Родчанкі».

«Калі дваццаць гадоў назад зацікавіўся я асобай А. Абуховіча-Бандынэлі, стаў шукаць звесткі пра яго», — піша аўтар у пачатку. І далей: «Каб было зразумела, калі ўзнікла і адкуль узятая ў мяне цікавасць да творчасці А. Абуховіча-Бандынэлі, я вымушаны прывесці тут некаторыя свае біяграфічныя звесткі». Праз колькі старонак чытач ужо ведае, з кім, з кім аўтарам ён мае справу.

Так пачынаецца першы раздзел кніжкі — непасрэдным, нязмучаным апавяданнем, якое ўключае ў сябе фрагменты даследчыцкага дзёння, цытаты з успамінаў старажылаў, розныя арганічныя «адхіленні» ад тэмы, вершы Р. Родчанкі. Карэнне, традыцыя такога выкладу матэрыялу — у кнігах І. Ходзькі, У. Сыракомлі, А. Кіркора, нашых сучаснікаў — Г. Каханойскага, А. Мальдзіса, У. Содалы...

Асноўны краязнаўчы тэкст нарыса таксама далёка не аднародны.

Часам ён нагадвае казку — у лепшым сэнсе такога паэзіянавання («Аднойчы, больш за дзесяць гадоў назад, выпадкова пачуў па радыё пра колішняга пана Абуховіча з-пад Клецка»).

Р. Родчанка. Альгерд Абуховіч-Бандынэлі. Нарыс жыцця і творчасці. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1984.

У вольны час адразу ж сеў у аўтобус і паехаў у Клецкі раён.

— Куды вы едзеце? — спытаўся ў мяне шафёр.

— Не ведаю.

— Як гэта не ведаеце?

— А так. Не ведаю, і ўсё.

Высадзіце мяне ў Клецкім раёне...

Шафёр паглядзеў на мяне, як на дзівака, але білет даў. Адвёзшы кіламетраў пяцьдзесят ад Слуцка ў напрамку Брэста, сказаў: «Тут Клецкі раён».

Я выйшаў з аўтобуса. Цямнела. Куды ісці? Дзе пераначаваць, каб раніцай пачаць пошук?

Але свет не без добрых людзей. Дайшоў да нейкай вёсачкі. Убачыў школу. Знашоў настаўніка. Ён мяне прыняў, накарміў і спаць паклаў...».

Часам гэта палемічная публіцыстыка, калі, прыкладам, гутарка ідзе пра мастацкую вартасць твораў Язэпа Дылы і патрэбу іх шырэйшага выдання.

Часам гэта крыху хаатычны (але характэрны і, напэўна, аперэўданы для краязнаўчай літаратуры) пералік фактаў: «У апошняй чвэрці XIX стагоддзя, калі слаўтыя слупцы Бэры добра ішлі на экспарт зША, Пярэль, спадзеючыся разбагацець, засадзіў імі больш за дзесяціну зямлі. Сын Пярэля Аляксандр разам з Я. Дылам належаў да гуртка моладзі, якая групавалася вакол Абуховіча-Бандынэлі. Дачка Пярэля Наталля Івануна ў 1967 годзе была яшчэ жывая. Яна жыла ў доме для састарэлых у Барысаве. З ёю я крыху перапісваўся. На жаль, мала...». Такі, амаль хаатычны выклад, ідзе, відаць, ад імкнення аўтара хутчэй абмінуць другасную, але патрэбную, інфармацыю і вярнуцца да асноўнага.

14-ты раздзел кніжкі называецца «Разважання пра лёс спадчыны А. Абуховіча-Бандынэлі». Звычайна даследчыкі ад-

біраюць для друку найбольш правераныя звесткі, а цэлы свет сваіх гіпотэз пакідаюць пры сабе.

Пра выклад трэба яшчэ сказаць вось што. Ува ўсёй кніжцы няма ні кроплі аўтарскага прэтэнзіі. Усё адно як бы не дзе ў электрыцы вы сустрэлі чалавека, які шмат пабачыў ды зведаў і цяпер гаворыць вам пра сёбе-тое са свайго вопыту, пра Беларусь, пра нашу літаратуру («Што датычыць ананімнай пэмы «Тарас на Парнасе», то яна мяне літаральна запаленіла, і я вывучыў яе на памяць. Яна стала для мяне на той час важней за «Боскую камедыю» Дантэ і за «Фаўста» Гётэ») і, вядома, пра Альгерда Абуховіча-Бандынэлі. Пры гэтым постаць беларускага пісьменніка канца XIX стагоддзя, якая раней уяўлялася, можа, крыху цямямнай і не асабліва цікавай, — ажывае, выклікае эмацыйны водгук, набывае ў свядомасці чытача пэўны «імідж». А разам ажывае на старонках тагачасны Слуцк, дзе прайшлі асноўныя гады жыцця Абуховіча-Бандынэлі. І паўсюль аўтару спадарожнічаюць парадзі і сведчанні Язэпа Дылы, які асабіста ведаў Абуховіча-Бандынэлі.

Дадатная рыса краязнаўчай кніжкі-нарыса — клопат аўтара пра тое, што яшчэ не знойдзена, што не дароблена. Напрыклад, чаму ў БелСЭ няма артыкула пра Аляксандра Ярэміча, які даў грошы на выданне кнігі Янкі Купалы «Шляхам жыцця», а пасля рэвалюцыі быў запрошаны на пасяду Наркома хавы здароўя БССР? «Мы не ведаем яшчэ дакладна, наколькі беларуская справа была дарагой для А. П. Ярэміча, але з яго дзеянняў вынікае, што яна была для яго, прынамсі, даражэй за грошы», — піша Р. Родчанка.

Слушна і пераканаўча Р. Родчанка выступае на абарону Абуховіча-Бандынэлі, адхіляе неабгрунтаваныя папрокі паэту з боку некаторых сучасных даследчыкаў, якія, напрыклад, спрабуюць не параўнаць, але проціпаставіць постаці Абуховіча-Бандынэлі і Багушэвіча ў гісторыі нашай літаратуры. На

жаль, такі «прыём» даволі часта сустракаецца ў працах гісторыкаў літаратуры, калі веліч аднаго пісьменніка даводзіцца не праз саму гэтую веліч, але праз прыніжэнне ягоных сучаснікаў. Р. Родчанка паказвае, што Абуховіч-Бандынэлі і Багушэвіч былі прагрэсіўнымі людзьмі свайго часу, якіх яднала патрэба нацыянальнае кансалідацыі беларускага народа, крышталізацыі беларускай мовы. Адрозненні ў іх творчасці не супярэчлівыя, яны — дзве часткі аднаго работы. Так, Багушэвіч, мусіць, быў папярэднікам Купалы і Коласа, а Абуховіч-Бандынэлі (паходзе імкнення далучыць беларускую літаратуру да набыткаў літаратуры сусветнай) — Багдановіча. Урбаністычныя матывы Абуховіча-Бандынэлі («— Ах ты, дурню, — думаў я, — Мне вярнуцца да сяла? З сваім панам і сялом Задушыся ты калом!») выдатна дапаўняюць сялянскія матывы Багушэвіча («Не люблю я места (па-расейску — горад): — Надта там цяснота і вялікі сморад...»). Дакладней, тут спалучэнне антыурбаністычнага і антысялянскага настрою цалкам адпавядае тагачаснай сітуацыі, якая спалучэнне да і адцэнтрабежных сіл, як рух самога жыцця.

Што да агульнай характарыстыкі кніжкі — нарыса, дык для яе з поўным правам можна выкарыстаць ацэнку, якую даў Генадзь Кісялёў мемуарам самога А. Абуховіча-Бандынэлі. Кніжка Рыгора Родчанкі прываблівае «не толькі цікавым зместам, але і каларытнасцю замалёвак, свабоднай, раскаванай формай, жывой мовай, шчырасцю. Кавалкі ўспамінаў вельмі лёгка спалучаюцца тут з дзённымі запісамі, з роздумам па розных пытаннях, з вершаванымі радкамі»...

На жаль, новай, разлічанай на шырокага чытача, кніжцы з самага пачатку накіравана стаць бібліяграфічнай рэдкасцю. Прычынай гэтаму — мізэрны тыраж. Зрэшты, пра тыражы апошнім часам у «ЛіМе» пісалі не раз.

Сяргей ДУБАВЕЦ.

З НЕВЫЧЭРПНАЙ СКАРБОНКІ

«З маленства і назаўжды ўваходзіць у наша жыццё народная паэзія. Спачатку ў дзяцінстве нас прываблівае мілагучная наліхання, якую спявае маці або бабуля, пазней мы захапляемся цікавай дзіўнай назвай бацькі або дзядулі, здзіўляемся мудрасці і паэтычнаму характару прыказак і загадак. Праходзіць час, але цікавасць да народнай творчай не змяншаецца і ў сталым узросце. І ўсё ж мы мала задумваемся над тым, хто аўтар гэтых твораў, калі яны ўзніклі, якую ролю адыгрывалі і адыгрываюць у грамадстве» — так звяртаюцца да чытачоў складальнікі кнігі «Народная спадчына», выпушчанай выдавецтвам «Народная асвета». А. Фядосік і Г. Патроўскай. Звяртаюцца, каб запраسیць школьнікаў, найперш вучняў сярэдніх і старэйшых класаў, у дзіўны свет фальклору, пазнаёміць іх з лепшымі ўзорами вуснапаэтычнай творчасці народа.

Аналагічны зборнік часта выходзіць у нашых выдавецтвах. Аднак гэты цікавы тым, што, нягледзячы на параўнальна невялікі аб'ём, ахоплівае матэрыял, разнастайны па змесце, узяты з розных крыніц. Складальнікі выкарысталі асобнымі тамамі, якія ўжо выйшлі ў «Бібліятэцы народнай творчасці», што выпускае выдавецтва «Навука і тэхніка», а таксама зборнікамі, якія выйшлі ў выдавецтве БДУ імя У. І. Леніна.

У артыкуле «Беларуская вуснапаэтычная творчасць» прыводзіцца гісторыка-пазнаваўчы матэрыял, што дае магчымасць чытачам атрымаць даволі поўнае ўяўленне аб жанрах фальклорных твораў, адметнасці бе-

ларускай вуснапаэтычнай творчасці.

Зборнік складаецца з двух раздзелаў, якім таксама папярэднічаюць нарысы агляднага плана, далей размяшчаюцца творы па жанрах і зноў жа публікуюцца звесткі даведніцкага характару.

У першым раздзеле «Фальклор дарэвалюцыйнага часу» прадстаўлены змовы, веснавыя, летнія і восеньскія песні; радзінныя, вясельныя песні; пахаванні і галашэнні; назкі і легенды, лірычныя песні, прыказкі і прымаўкі, загады, прыпеўкі. У раздзеле «Савецкая народная творчасць» увайшлі назкі і легенды, песні, прыпеўкі, прыказкі, прымаўкі, загады.

В. СІДОРЫН.

аўтара, ад настроенасці яго, ад мелодыкі і рытмікі верша, ад асаблівасцей беларускай і польскай моў. Імкнецца — і дасягае гэтага — не згубіць найперш сутнасці паэмы, яе духоўнага настрою, яе стылю. Яе нацыянальнай сваеасаблівасці.

Дарэчы, калі ў гаворцы пра «Польскія кветкі» па аналогіі заўсёды згадваюцца «Яўгеній Анегін» Пушкіна, «Дон Жуан» Байрана, «Бяніўскі» Славацкага, творчыя набыткі Каханойскага, Міцкевіча, Норвіда, Стафа, дык, маючы на ўвазе пераклад Сёмухі, нельга не адчуць існаванне ў літаратуры «Новай зямлі» Якуба Коласа і «Тараса на Парнасе». І ў тым, і ў другім выпадку справа, канечне, не ў нейкіх канкрэтных паралелях, а ў нармальнай літаратурнай пераемнасці і ўзаемапраікненні, не ўплыве — а менавіта творчым наследванні традыцый. Паэт, а за ім перакладчык-творца, пішуць біяграфію краіны і біяграфію часу, біяграфію народа і біяграфію аўтара.

В. Сёмуха вельмі беражліва ставіцца да тэксту Тувіма, але не трымаецца за кожнае слова, як сляпы за шыкеціну ў плоце. Перакладчык адчувае размах крылаў творчай фантазіі Тувіма, стварае не халодную слоўную мадэль арыгінала, а паўнапраўны сатвор.

Часам, праўда, В. Сёмуха «зніжае» стыль аўтара: «На лежках далей — іх пані у чортведама якім убранны». У арыгінале: «Далей на лежках пані — каларытныя нечуванана. Або наадварот. У В. Сёмухі — абстрагавана — вытанчанае: «князь белы статнасці і паху» (пра кветку нарцыс). У Юльяна Тувіма такой абстрагаванасці няма. («нарцыс, белы князь з казкі»). Мы не знойдзем у Тувіма ні «шарагі», ні «гешэфту», але вольны, раскаваны стыль Тувіма, што так шырока ўводзіць у свае вершы лексіку прадмесцяў Варшавы і Лодзі і выступаў супраць «містычнай задухі» дэкаданса, мабыць, без страт можа ўвабраць гэтыя фацэтныя слоўкі. Калі ў яго ёсць «фраераў», дык чаму б там не быць і «шаразе»?

В. Сёмуха не піша (ці не публікуе?) уласных вершаў. Але ўсё, што ён перакладае, гаворыць пра яго як пра паэта, майстра слова. Ён з тых, хто ўмее перадаць чужое «я», надаўшы яму ўсё лепшае ад «я» ўласнага, а, самае галоўнае, даносіць жывы водар арыгінала. Перакладаючы «не літару — літарай, а гумар — гумарам, прыгажосць — прыгажосцю» (К. Чукоўскі), адчуваючы гармонію створанай паэтам рэальнасці і ўмоўнай правярцы гэтую гармонію алгебрай дакладна вывераных слоў.

Ала СЯМЕНАВА.

гэта ўсё тое, што не напісана яшчэ, што лавіна напісання! Есць, канечне ж, жаданні, але пакуль яны не сталі «пісьмовым доказам», казаць пра іх не варта.

А на рабочым сталі — старонкі з будучай кнігі лірыкі «Каліна зімы» і — чыстыя аркушы паперы, перад якімі я заўсёды адчуваю дзіцячае хваляванне. Вось і самы апошні верш мой — гэта якраз роздум аб паэзіі. Есць у ім і такія радкі:

Жаданы, знік ізноў брубчак
смагі,
У Лету кануў вечнасці паром.
Прыстаць не ад работы — ад
развагі.

Задумацца. І зноў узляць пяро...

— Што б вы хацелі паказаць сваім сяброўкам па пяру, пазтасам, і ўсім жанчынам?

— Натхнення, якое так часта здраджвае нам за штодзённым побытам. Здароўя, шчасця і мірнага неба

Эдзі АГНЯЦВЕТ

У ліхалецце

Тое неба не мела блакіту —
Згасла, аглухла яно ад бамбэжак.
І знямела, счарнела жыта...
Мой божа, ці трызніла я, быць можа?

Мама!
Дарога наша ад Мінска
Горка дымілася,
душна палала.
Помню выскал істоты нізкай —
З палёту па людзях
Стралаляла, стралаляла!

Мама, мама!
У парыве смелым
Ты кулаком месершміту гразіла.
А мяне, засланыючы целам,
прасіла:
«Не плач, мы вернемся!».

І раптоўна ты крыкнула:
Нашы!
Родны з'явіўся з маланак, з дыму:
Чорнага ворана
Сокал бястрашны
Біў за цябе,
за мяне,
за Радзіму!

Гэта быў паядынак двух светаў,
Зла і Добра,
цёмрашальства і сонца.
Бліснула неба сінім прасветам,
Лісцік бярозы вітаў абаронцу.

Быў пачатак вайны.
Дзе наш лётчык?
Доля ваенная, як яго стрэла?
Мама тады шэптала:
«Сыночак...»
Помню, махнуў ён крылом абгарэлым:
«Не плач! Мы вернемся».

Незабытым салдатам

Памяці брата БАРЫСА
На белай дошцы — жывыя імёны.
Не проста імя — чалавечы свет,
Свет спадзяванняў,
Сэрца,
гадзіны, зялёныя
вайной абарванага,
след.

Недаспяваны студэнцкія песні...
Белая дошка і золата слоў.
Вашы равеснікі ружы прынеслі.
Колькі ў краіне падобных пастоў!

Брат мой, душою закліканы ўласнай,
З трэцяга курса пайшоў на вайну.
Дзесьці пад Ельняй,
пад зоркай нязгаснай,
Колькі гадоў сустракаеш вясну!

Імем,
жыццём я тваім ганаруся.
Глянулі б сінія вочы твае
У сінія вочы сваёй Беларусі!
Чуеш?
Радзіма салют аддае —
Вам, незабытым,
маўклівым салдатам,
Што ў сорак першым
верылі ў Свята.

І ў цішыні лясной

І ў цішыні лясной, бяссоннай,
Дзе сосны радуюцца дню,
Дзе захавана шчасця зона, —
Я помню чорны след агню.

Мой смутак, боль,
мая трывога —
За кожны кут,
за цэлы свет.
Зямля і неба —
для жывога,
А не для ядзерных ракет!

Латышскія рытмы

Дзівакі ўпрыгожваюць жыццё.
Прымаўка.

1. Ліхтар

Пагуляйце па ўзбярэжжы!
Ад вачэрняе зары —
Да вятроў святальна-свежых
Вас праводзяць ліхтары.

Там адзін ліхтар нязвычайны —
Сябар самых яркіх зор.
Пэўна, ў момант чараўнічы
Напісаў на шкле манцёр:
— Любіце музыку!

Чую сінія прылівы,
Чырвань восеньскіх дуброў,
Хмар ліловыя матывы,
Белы смутак журавоў.

Перазовы,
перагукі —
Над янтарнай цішынёй.
І зусім не для прынукі
Свеццяць словы над зямлёй:
— Любіце музыку!

2. Стары аўтобус

Не па гадах зялёны,
ён
Стаіць і ловіць гоман магістралі,
Глядзіць з адчыненых акон,
Нібы ўздыхае:
«Ну, чаму спісалі?»

А колькі змерана шляхоў,
А колькі рознага пабачыў людю!
Любіў латышскіх рыбакоў —
І вёдры поўныя,
і змораныя вуды.

Любіў лясоў бяскрайніх цень,
Рачулікі,
рэкі, чэек белы вырай.
Яму
— Лаб дыен, добры дзень! —
Здалёк крычалі дзеці-пасажыры.

Бывайце, дзюны і лясы,
І шумныя, дарожныя спатканні!
Але другія галасы,
Другія вёсны клічуць на святанні.
— Лаб дыен, дружа! —
маляры
Трымаюць тут вясёлкавыя скарбы.
І не здарожаны стары, —
ён — дом,
прытулак для людзей і фарбаў.

Жыцця працяг адчуў ён сам.
І, быццам не стаіць ён на прыколе —
Насустрэч людзям і вятрам
Яго нясуць запыленыя колы.

3. Пад воблакамі

Над квеценню каштанавай,
над кронай,
Чупрына залацістая, як лён.
Пытае знізу дзядзька падазрона:
— Што робіш?
— Не выдумляй!
Якая ў тым патрэба?
— Спякотна сёння.
Ніве дождж пашлю!
— Ну злазь хутчэй!
— А я гляджу на неба,
З майго каштана бачу ўсю зямлю.

КАРОВА спынілася ля пла-
та, працяжна зарыкала,
пасля, не дачакаўшыся
нікога з хаты, тыкнула
рогам у пачарнелы ад
вільгаці вароты, ад чаго ўздрыгану-
лася і жаласна блямнула клямка. Але
вароты не адчыніліся, хоць вокны ха-
ты ярка гарэлі ў цемрадзі кастрыч-
ніцкага вечара і доўгія жоўтыя палос-
сы клаліся на кусты бэзу, пабурэлыя
мальвы ў палісадніку, цёмна-чырвоныя
півоні, што пасаджаны былі яшчэ Су-
зорчыхай, амаль перад самай яе смер-
цю.

Карова пастаяла яшчэ трохі, пасля,
як успомніўшы нешта, павольна пай-
шла па вуліцы, калываючыся чорнымі
бакамі, апусціўшы галаву. Кошка, што
прабіралася да хаты агародамі, пры-
вычна скокнула на ганак, села, абліз-
ваючыся і, не дачакаўшыся нікога,
замяўкала — пранізліва і цяпліва.

Тады дзверы адчыніліся і, прапу-
сціўшы кошку, зноў зачыніліся — ра-
шуча, з глухім стукам, раўнадушна —
так зачыняюцца дзверы ў гасцініцу,
дзе ходзіць многа народу і кожны ду-
мае пры гэтым аб сваім. Жанчына,
што адчыніла дзверы, была высокая,
мажняя, не маладога ўжо веку. Бяля-

ка прычасанай галавы хустку. —
Што ж ён, тут, у нас, застаецца ці
на вываз?

— Кажа, паглядзіць. Дадучь ра-
боту харошую — застаецца. Ён меха-
нізатар, жонка — даярка. Маладыя
яшчэ, — апавідала, усё збіраючы рэчы,
гаспадыня.

— Механізатар, канечне, гэта доб-
ра. Ну, а работа... Чаму ж не даць?
Паглядзім і мы — што там у яго ў пра-
цоўнай кніжцы. Наш, з раёна?

— Не, з Западнай. Кажа, з цешчай
не паладзілі, будуць сваю гаспадарку
заводзіць.

— Та-ак... — працягнула Ганна. — А
колькі просіш за хату?

— Ды, відаць, тысяч пяць.

— Дарагавата.

— Дык як сказаць, Ганна. Хата
вунь, як шклянка, Даміна цэлая. А
гумно, а лаяня? А дроў колькі — на
пяць гадоў хопіць. А яблыні? Вацька
з пітомніка прывёз. А пчолы? Тры
вядры мёду дадому прывезла, яшчэ
засталося. Калі ўсё вывозіць буду, не
ведаю. І пакідаць не хачу. Што там за
чалавек, невядома, пасля не аддасць
свайго ж добра.

— Яно-то праўда, — задумліва ска-
зала Ганна. — Жылі твае бацькі добра.

Вольга ІПАТАВА

АПАВЯДАННЕ

Вялы валасы яе былі высока прычаса-
ныя, і сям-там з гладкай капы выгля-
далі неахайныя пасмы ўзбітага, шмат
разоў паленага перакісёна воласу. Чор-
ныя світэр пчыльна ахопліваў грузна-
ватую ўжо постаць, на пальцах блі-
шчэлі пярсцёнкі, гладкія холены твар
быў грубавата падмаляваны — так выг-
лядаюць адміністратаркі гасцініц ці
цырульніцы.

У хаце, таропка, у сярэдзіне дня
прапаленай, пахла нежылым, цяпло
неахотна прасочвалася ў сцены, у
крыху абвіслыя ўжо шпалеры, на за-
пацелых вокнах тачыліся ўніз слязлі-
выя дарожкі вільгаці, збіраючыся на
шэрых падаконніках. Цьмяна і адра-
чона глядзелі з фотакартак, некалі
любоўна састаўленых у рамкі на сце-
нах, старыя і маладыя твары. На пры-
печку стаяла патэльня з астаткамі каў-
басы і яек, кветкі на сталым пасохлі, і
старыя ходзікі, нядаўна, відаць, заве-
дзеныя, неахотна і стомлена адлічвалі
час. Пасярэдзіне зеўрыў адчынены,
з адкінутым вечкам вялікі куфар, су-
венкі, поцілкі, кофты з вышыўкамі і
клубкі старых карункаў валяліся на
крэслах, на засцеленым чорнай по-
цілкай ложку, нават на сталі. Жан-
чына зноў прынялася за перарваную
справу — вымала з куфра рэчы, раз-
глядала іх і, наморшчыўшы лоб, раз-
думвала, а пасля то клала ў чамадан,
які стаяў тут жа, ля скрыні, то рас-
кладвала па столах, што ляжалі ва-
кол. Неўзабаве пачулася, як на вулі-
цы загула машына і змоўкла ля хаты.
Пасля ў сенцах запокалі абцасы, нех-
та намацаваў клямку, дзверы зарыпе-
лі, і жанчына, што ўвайшла ў хату,
павіталася гучным, уладным голасам.

— Чаго гэта ты, мая любка, зашы-
лася тут, як дзеўка-векавуха? Нікуды
не зайшла, як чужая!

— Дзень добры, Ганначка, — вяла
адказала бялавая, вітаючыся. — Стамі-
лася я ў дарозе, ведаеш, не да таго бы-
ло. Пакуль печ прапалла, пакуль пае-
ла — ужо і вечар. А пакупнік заўтра
прыедзе, дык хоць збіру чаго зболь-
шага.

— Знайшоўся ўсё-такі пакупнік? —
Ганна прайшла да стала, села, па-муж-
чынску расставіўшы ногі пад чорнай
шарсцяной сукняй, расшпіліла балоне-
вую куртку, зняла з пасівелай, глад-

Вам, дзецям, за імі таксама добра бы-
ло. Мне б такіх бацькоў, Кацярына!

— І праўда. Грэх на іх крыўдаваць.
Мама ледзь не да апошняй хвіліны ў
градах корпалася, — адазвалася Каця-
рына.

— Кажуць у вёсцы, не хацела яна
пасля свайго Карпавіча заставацца на
зямлі. І то сказаць — жылі дай бог
кожнаму.

Кацярына спынілася пасярод хаты,
вочы яе наліліся слязьмі. Памаўчалі.
Пасля яна як узбурылася.

— Што ж гэта я так, Ганначка! Зу-
сім здурнела. Ты ж пасля работы, га-
лодная нябось.

— Трохі ёсць. Па палях сёння цэ-
лы дзень ездзіла. Лён добры, толькі
ўбіраць — рабочых рук малавата. Ста-
рыя паміраюць патроху, маладыя раз-
лятаюцца хто куды.

— Так ужо і разлятаюцца! Як ты
старшыніхай стала, то, бачу, затрым-
ліваюцца патроху. Катэджкі ім тут
выстраіла, заробкі падняла.

Старшыніха нічога не адказала,
уздыхнула. Кацярына тым часам пры-
несла на стол хлеба, кавалак каўбасы,
сала, выцягнула аднекуль вялікую
пярэстую бутэлку загранічнага вер-
муту.

— Пасля хаўтураў засталася. Бабы
піць не сталі, кажучь, гарката. А
больш нічога няма. Ты ўжо прабач,
Ганначка, што няма чым прывеціць.

— Знайшла пра што гаварыць! Што
я, чужая, ці што? Давай твайго верму-
ту пакаштуем, падумаеш, горкі! Людзі
за мяжкой п'юць, а мы чым горшыя?
Давай яго сюды, мы яго тут пасало-
дзім! І сала давай парэжу.

Яны ўдзвух хутка накрылі стол,
расставілі талеркі. Ганна паднялася,
паправіла штору.

— Каб хто не ўгледзеў. А то ска-
жуць — старшыніха, ардэнаносец, а ту-
ды ж. А яно, Кацярына, часам і хо-
чацца глытнуць. Работа мая цяжкая,
мужчынская. У перадавых па раёне
хадзіць — гэта табе не жарты.

— Затое па сталіцах ездзіш, у пра-
зідыумах красуешся. Не тое што мы,
— напалову жартаўліва, але з лёгкім
адценнем зайдраці і павагі сказала
Кацярына. — Добра, што хоць не зага-
нарылася, прыйшла праведаць старую
сяброўку.

— А чаго ганарыцца? І ты сабе не проста хто, а шышка—адміністратар сталічнай гасцініцы. Нябось, не прыходзіцца, як мне, калі што, газік ззаду з гразі выштурхваць ды з ботаў вясну і восень не вылазіць. Не ўсюды ж яшчэ асфальт. Вунь, да Лыскаўкі якая дарога. Скаргамі людзі раён закідалі, збіраемся налета ёю заняцца, а пакуль...

— А помніш, мы па той дарозе на вечарыні дзеўкамі бегалі? Гэта ж раней там брукаванка была, за польскім часам, а пасля людзі камяні тыя паразбіралі...

— Будаваўся адразу пасля вайны, вось і разабралі... Якраз калі ты ў горад з'ехаў.

Яны замоўклі. І абедзве падумалі пра час, калі былі яшчэ маладзенькімі дзеўкамі з чырвонымі ад цяжкай працы рукамі і вясёлымі ўсмешлівымі тварамі, калі верхаводзілі на вечарынах—півуха і насмешніца Кацярына, з зялёнымі вузкімі, як у рысі, вачыма, гнучкай высокай постацюю, і Ганна—поўненькая, шэравокая, з густой бялявай пасмай, роўна падстрыжанай над самымі бровамі, і касой, шчыльна згорнутай на патыліцы ў вузел. Яны і сярбалі, і насцярожана сачылі адна

хвасты круціць—дык і для гэтага часам веды патрэбныя. Я з горада сюды прыеду, з інстытута.

— Ды ну?—заўсміхалася Кацярына. (Дзяўчаты сядзелі ціха, адчувалі, што тут ідзе гаворка сур'ёзная, і толькі адзін Пецька пакутліва пераводзіў позірк з адной на другую). — Так ужо і з інстытута?

— Ага. З ветэрынарага.

— Спорым?—цяпер ужо прапанавала Кацярына.

— Давай!—гэтак жа, як і сама Кацярына некалькі хвілін назад, адказала Ганна. —Толькі лета трэба чакаць, а цябе ж тут не будзе?

— А я спецыяльна прыеду!—Кацярына як бы навесялела, узбурыла ўсіх танцаваць, і першаю закружылася ў вясёлай полечцы. І ўсе загаманілі, закружыліся, і толькі гарманіст чамусьці блытаў і блытаў мелодыі, пераходзіў з полькі на сумныя танга, а дзяўчаты крычалі і патрабавалі, каб ён іграў хутчэй і варушыўся як належыць на вачорках...

— Ну, як твой Пецька?—запыталася цяпер Кацярына, наліваючы ў шклянкі зеленаватага пітва.

— Што яму робіцца? Стрэльбу

Яно і праўда лягчэй. Але і тут цяпер няблага. Тонька мая дудзіць—не прадавай хаты, мама, хоць прыехаць налета куды будзе. А сама замуж збіраецца, грошы на вяселле дзе браць? Цяпер проста так не абдызешся, дык сват у мяне—дырэктар цырка, не абы-хто...

На скрыль сала селі адразу дзве мухі. Кацярына замахаўла ручніком, адганяючы іх.

— Бач, ад цяпла ажылі. І карова наша сёння святло ўбачыла, падышла да варотаў, дадому просіцца,—у яе голасе нешта як завінела.—Знаеш, Ганначка, што я табе скажу. Пахадзіла я сёння каля хаты і чую—зямля мяне як прыцягвае. Дальбог, адчула! Ці ўжо гады такія, каб яе чуць, зямлю, ці што. Стаю ля ганка,—а галава аж кружыцца. У горадзе ніколі гэтага не было. Можна, ад таго, што там зямля ўся ў асфальт адзетая, не прабіцца яму, голасу, адтуль. Ды ў горадзе нават, калі ідзеш па парку, чуеш іншае—тралейбусы гудуць, трамвай звяняць, і ўвесь час нейкі гул—ціхі, але няспынны. Дзе там зямлі загаварыць! А тут яна ва ўвесь голас, ва ўвесь голас гамоніць, тут яе сіла і права... А ты ці адчувала калі такое?..

якой яе фатаграфавалі для раённай газеты фатограф—вунь тая фотакартка, за шклом у рамцы? А ці хопіць месца і ім, фотакарткам, ці хопіць ім месца ў кватэры там, далёка? Тут вісяць яны, і мама, і бабка, і татка, і глядзяць на ўсіх, хто прыходзіць у хату, і як быццам вітаюцца з імі, і слухаюць. А там, засунутыя ў альбом, ці не стануць яны там задыхацца ў цемры і цеснаце?!

Яна абводзіла ўсё ліхаманкавым позіркам, як быццам толькі цяпер зразумела, што, прадаўшы хату, страціць сваё права прыязджаць сюды, жыць тут, што стане праз некалькі гадоў для гэтага лапіка зямлі, на якім цяпер стаіць хата, чужой, незнаёмай, нібы ніколі не перабірала ў руках кожную яе жменю—то сядзячы бульбу, то полючы, то робячы грады. А да гэтага яе перабірала мама, і бабка, і, мусіць, прабабка, бо і пасля вайны ставілі яны хату на старым папалішчы.

— А што я магу? — яна не заўважыла, што прагаварыла гэта ўслых, толькі ўбачыла, як павярнула да яе галаву кошка і зноў адвяла вочы—зялёныя, зіхоткія. І тады яна падумала, што ўпершыню за многа гадоў сядзіць адна, сам-насам са сваімі думкамі, як быццам усё сваё жыццё за яе думаў і мучыўся адзінотай нехта іншы, і было гэта так невыносна і пакутліва, што яна хуценька пасцялілася, нырнула ў ложак і ў сон, як у збаўненне. Але заснуць адразу ёй не ўдалося—да хаты падышла, мусіць, не знаючы, што гаспадыня сёння прыехала, маладая пара, што позна вярнулася з поля—відаць, прыезджыя студэнты. Кацярына, лежачы ў ложку, думала пра хату як пра жыўную. Колькі гадоў трымала яна ў сабе жыццё, служыла людзям—вось і цяпер затуліла ад ветру чужых, прышлых. І здавалася ёй, што і бабка, і бацька, і маці—усе яны таксама слухаюць ціхіх галасы закаханых, і лягчэе ім ад чалавечага голасу... А раніца яна зноў прагнулася і нічога не прыбірала, не адкладвала ў чамадан, адно моўчкі сядзела і глядзела ў акно, дзе над шырокімі лугам устала з-за дрэў бледнае кастрычніцкае сонца, а на яблыні, сіратліва прыціхлай ля акна, на самай яе вяршыні, красаваўся крутабок свежы яблык, нібыта збіраючыся перажыць і восень і непагадзь...

Пасяла яна вечарам, у адной руцэ трымаючы чамадан, у другой сумку, дзе, загорнутыя ў паперу, ляжалі дакументы аб продажы і грошы за хату. Дачакалася на прыпынку аўтобуса і, нанова праязджаючы па вуліцы, не павярнула галавы ў той бок, дзе, як і ўчора, ярка гарэла святло і дзе, мабыць, сёння таксама спыніцца, ідучы з поля, прададзеная Асташончысе карова Ласка, дзе гэтак жа будзе сядзець і прасіцца ў дзверы, прыбегшы ад суседзяў, што кармілі яе, Мурка...

А праз чатыры месяцы ў новым сталічным рэстаране было вяселле Тоні, і Кацярына, вясёлая і шыкоўная, у дарагой сукенцы і залацістых басаножках, гаварыла тост у верхах, які дапамог ёй скласці знаёмы паэт. Сядзела сярод гасцей і Ганна з мужам, але ордэн на сукенку яна не павесіла, і таму госці мала звярталі ўвагі на яе, а больш на мужа, Пятра Сцяпанавіча, бо ён быў на падпітку вясёлы і гаманкі, сыпаў жартам і ўсё не зводзіў вачэй з Кацярыны, па-маладому рухавай і прыгожай. Усе гаварылі ёй кампліменты, сяброўкі хвалілі, што вяселле багатае і ўсюго хапае на сталах, а сяброўчыны мужчыны запрашалі яе танцаваць. Яна танцавала, але сярод нейкага танца папрасіла прабачэння ў партнёра і пайшла ўніз, у белы, выкладзены кафляй знізу даверху туалет. І там, стоячы ля ракавіны з двума кранамі, глядзячы на блакітныя рамонткі на прахалоднай кафліне, раптам расплакалася. Яна плакала аб тым, што ўжо няма вяртання ў тыя мясціны, дзе ляжаць на вясковых могілках дзяды і бацькі. Плакала, а ў вачах мільгала і яблыня з адзіночым яблыкам, што крамяна чырванеў на сустрэч непагадзі і сцюжы, то пажаўцелы вольком на дне вялікай скрыні, то пустыя рамкі на сцяне... І здавалася чамусьці, нягледзячы на ўвагу мужчын, сама сабе яна старой і нікому непатрэбнай. А наверх грымела музыка, у такт ёй калыхаліся лямпачкі на столі, і недзе там скакала і спявала расчырванелая Тоня і яе малады муж.

за адной, і калі ў частушках усіх перапытваў высокі, звонкі Кацярынін галасок, то ў круг першай выходзіла Ганна—і ўжо тады трымаўся, адзіны на ўсе вакольніны вёскі гарманіст Пецька, які і закаханы, мабыць, быў адразу ў дзвюх. Ва ўсім яны былі роўныя—калі Кацярына магла прыйсці на вечарынку ў вішнёвай аksamітавай сукенцы, якую недзе выменяла яшчэ ў вайну гаспадарлівая, вечна руплівая яе маці, затое Ганніна маці шыла з даваенных сваіх немудрагелістых убораў такія спадніцы і кофты для сваёй Ганначкі, што хоць ты яе на праспект выпускай! А пасля Кацярынку ўзялі рахункаводам у кантору, а Ганна так і засталася даяркай, ды ўсё роўна на вечарынах ішла яны дадому ледзь не апошнімі, калі ярка гарэла ранішняе неба, шызыя трава дыхала халоднай вільгацю і пырскалася на тугія дзівочыя каленкі і нястомныя ногі...

Амаль адначасова ўспомнілі яны зараз і той восеньскі вечар, калі праводзілі ў армію Петруковага Фядота, і той, ужо захмялелы, сказаў услых, гучна, як красуючыся, у адказ на нейчае пытанне:

— Дурны я сюды вяртацца, ці што? Ды я хоць на шахту, хоць на звыштэрміновую, абы ў горад! Каровам хвасты тут круціць, ці што?

І тут дзяўчаты загаманілі пра тое, як няпроста паехаць у горад, даведка трэба для пашпарта, а старшыню не ўгаворыш. Сам ён не адсюль. З Забелля, слухаць нікога не хоча.

— Падумаеш, не ўгаворыш!—сказала раптам Кацярына.—Захачу—праз месяц буду ў горадзе.

— Няўжо?—здэкліва працягнуў нехта з дзяўчат.—Так ужо і праз месяц? Можна, паспорым?

— Давай!—Кацярына выпрасталася, вочы яе заскрыліся.—Давай!—яшчэ раз паўтарыла яна, з выклікам абводзячы ўсіх позіркам і як бы знарок не заўважаючы Пецьку.

— А ты, Ганна, чаго адстаеш ад сяброўкі?—зноў жа пакпілі як бы абражаныя ўжо дзяўчаты.—Давай і ты бяры ў старшыні спраўку!

— А нашто мне яна?—Ганна ўстала з лавы, прайшла, вярнулася назад.—Мне і тут добра. А што каровам

сваю чысціць, хутка сезон пачнецца, начальства з горада прыедзе. Ён у мяне першы егер ва ўсім раёне, а пра гармонік і не ўспомніць ніколі... А твой валацуга? Не вярнуўся ад той кралі?

— Не, дзе там яна яго выпусціць! Сама ведаеш, мужчыны цяпер дэфіцыт, за іх трымаюцца цяпер бабы, як усё роўна ваўчыцы. А я не трымала! І замуж бы яшчэ выйшла, ды не хацела Тоні айчыма падкідаць. Выйшла б і яшчэ як! Але—як хацела...

Кацярына зірнула ў запалеенае люстэрка над сталом, напавіла валасы, пасля дастала з сумачкі памаду, прывычна правяла па вуснах—улева, управа,—і схавала ярка-чырвоную палачку.

— Канечне, выйшла б,—супакойліва згадзілася Ганна.—Ты вунь як выглядаеш. І маршчыны мала. Не тое што ў мяне—усё на сонцы ды на сонцы, клопат за клопатам. То камбікармоў не хапае на ферму, то машыны парк у завале. Верыш—сама які хочаш камбайн табе разбяру. Насабачылася за старшыніўства. А ты кажаш—прэзідумы!

— Ён там сядзіць ля сваёй, а сам бы і вярнуўся, я ж знаю,—працягвала Кацярына, і шчокі яе ўспыхнулі і пачалі разгарацца чырвоным.—А мне ж нядаўна адзін палкоўнік гаворыць: «Вы як ружа перад першымі прымаразкамі, Кацярына Міхайлаўна». Дальбог, так і сказаў!

— І сённячы гоісала ажно пад Верамейкамі—Іван Лыско ў канаву зваліўся. Тры дні гудзеў на вяселлі, дзе ж тут трактар павядзеш!—не слухаючы яе, узбуджана гаварыла старшыніха. Ногі вунь, як слупы ў полі, гудуць... Эх, Кацярына, давай яшчэ па кропельці!

Яна лоўка ўзяла прыгожую стракатую бутэльку, паглядзела яе на святло, пасля адставіла.

— Не, не буду. Сагрэлася, павесялела—і хопіць. Цябе вось убачыла—маладоць успомніла. Малайчына ты—жывеш весела, не тужыш. Шкада толькі, што старыя твае памерлі. Каб тут была—можна, лягчэй бы ім было.

— Мама сама мяне і піхала—едзь, дачушка, у горад, там лягчэй будзе.

Народнай артыстцы СССР Тамары Ніжнікавай—60. Сталая аматары музычна-тэатральнага мастацтва памятаюць яры дэбют маладой салісткі на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР—у пачатку 50-ых гадоў. Памятаюць выдатныя вобразы, створаныя Т. Ніжнікавай у айчынных і заходнеўрапейскіх класічных оперных творах, у беларускіх операх: Анта-

калаеўна, можа, сёння ўжо і не памятае, ды мне яна запомнілася. Маладая спявачка рэпэціравала тады новыя песні і рамансы беларускіх кампазітараў. Я адразу адчуў яе вялікую музыкальнасць, бездакорнае валоданне галасавым апаратом.

на опернай сцэне, заўсёды прыгадваем Марфачку (опера Я. Цікоцкага «Дзяўчына з Палесса») — вобраз, у якім столькі пяшчоты, цеплыні, а разам з тым — гераізму, нянавісці да ворага. Такі вобраз можа стварыць артыст-грамадзянін, які любіць людзей, любіць жыццё.

ГОЛАС ЧЫСЦІНІ КРЫНІЧНАЙ

ніда, Разіна, Валхава, Марфачка, Віялета, Марыніна, Шамаханская царыца...
Голас Тамары Ніжнікавай ураджаў многіх і многіх слухачоў.

Пазней — сустрэчы з Тамарай Мікалаеўнай як з опернай салісткай. Усе партыі каларатурнага сапраўна ў спектаклях,

Столькі год мінула, калі я пачуў «Званочак» А. Гурылёва на канцэрце ў мінскім Акруговым Доме афіцэраў у выканан-

Т. Ніжнікава са студэнткамі.

Фота Ул. КРУКА.

чоў — і ў нашай рэспубліцы, і ў розных гарадах Саюза, і за мяжой, дзе неаднаразова гастралювала артыстка.

Сёння Тамару Мікалаеўну Ніжнікаву ведаюць і як настаўніца маладых вакалістаў — яна прафесар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага, і колішнія студэнты, і цяперашнія асістэнты-студэнты класа Т. Ніжнікавай спяваюць у Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР, працуюць салістамі рэспубліканскай філармоніі, выступаюць з камерна-вакальным рэпертуарам на канцэртнай эстрадзе. Дарэчы, і Тамара Мікалаеўна, калі выпадае вольны час, удзельнічае ў праграмах творчых вечароў. Чытачы ж нашага штотыднёвіка сустракаюць імя Т. Ніжнікавай як аўтара артыкулаў па пытаннях музыкальнага мастацтва, творчых партрэтаў спявакоў.

Уражаннямі пра мастацтва Тамары Ніжнікавай, майстра спяваў, дзеліцца ў гэтых нататках кампазітар, народны артыст БССР Юрый Семянкі.

Успамінаю колішнюю гаворку ў кампазітарскім асяроддзі, калі хтосьці (здаецца, гэта быў Яўген Карлавіч Цікоцкі) назваў Тамару Мікалаеўну Ніжнікаву беларускім салюўкам. Як транна! Сапраўды, «салюўка» на працягу свайго доўгага і адметнага творчага жыцця радуе нас, слухачоў, сваім светлым, жыццесцярджалым талентам.

Маё знаёмства з Тамарай Мікалаеўнай адбылося тады, калі яна, выпускніца Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі, прыехала ў Мінск, у Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР. Тую сустрэчу ў студыі Беларускага радыё Тамара Мі-

што ішлі на сцэне нашага тэатра, былі ў рэпертуары Тамары Ніжнікавай. І ўвасабляла яна кожную ролю з высокім прафесіяналізмам, з артыстычным бляскам. Яе вялікая працаздольнасць здзіўляла. Ды адчувалася: спевы для яе — не «праца» ў звычайным сэнсе слова, а крыніца радасці і натхнёнага настрою. Такі мае быць сапраўдны мастак!

Непасрэднае наша творчае знаёмства наладзілася ў той час, калі ў тэатры была прынята да пастаноўкі мая першая опера «Калючая ружа». Успамінаю, з якім энтузіязмам, напалам працаваў над спектаклем увесь калектыў. Тамара Мікалаеўна выконвала ў гэтай оперы ролю студэнткі Ірыны і да работы над вобразам аднеслася са шчырай зацікаўленасцю. Многа заўваг, пажаданняў, прапапоў было выказана Тамарай Мікалаеўнай. Яны аказаліся вельмі карыснымі для мяне, маладога тады аўтара. Прынамсі, па прапанове Т. Ніжнікавай быў напісаны «Галоп», які ўвайшоў у партытуру оперы, а сёння гучыць на канцэртнай эстрадзе самастойна.

Тамара Мікалаеўна — першая выканаўца многіх маіх рамансаў, песень («Зося», арыя «Айчына» і інш.). За яе спагаднасць, зацікаўленасць адносіны да маіх твораў — сардэчнае ёй дзякуй.

Калі мы гаворым пра вобразы, створаныя Т. Ніжнікавай

ні Тамары Мікалаеўны з Дзяржаўным народным аркестрам БССР пад кіраўніцтвам Іосіфа Іосіфавіча Жыновіча! Дый сёння той цудоўны спеў ажывае і гучыць у маіх успамінах. А незабыўная «Зязюленька» ў яе выкананні — і многае, многае яшчэ. Усяго не пералічыш... Канцэрты Тамары Мікалаеўны з нашым народным аркестрам былі з'явай у мастацкім жыцці рэспублікі.

А з якім поспехам праходзілі яе выступленні пад час Дзён беларускага мастацтва ў Сібіры, яе выступленні ў творчых вандроваках у Маскву — разам з беларускімі кампазітарамі. А колькі было выступленняў у оперных спектаклях на розных сцэнах краіны!

Тамара Мікалаеўна — чалавек ва ўзаемаадносінах, як гаворыцца, лёгкі. Яна — вялікі аптыміст, улюбёная ў сваю справу (а дакладней — у прызначэнне). І гэтая адданасць мастацтву прадаўжаецца ў яе вучнях, з якімі Т. Ніжнікава шчодро дзеліцца ўласным вопытам, прафесійнымі набыткамі.

І сёння, калі мы сустракаемся, яна такая ж, якая была пад час нашага першага сустрэчы. Хачу пажадць ёй заставацца такой яшчэ доўгія гады. Вялікіх вам жыццёвых і творчых радасцей, Тамара Мікалаеўна! Мы — вашы сябры — вас вельмі любім.

Юрый СЕМЯНЯКА.

НАПОЎНІЦЬ ВОБРАЗ ЦЕПЛЫНЁЙ

Нагіму Галееву, маладую салістку Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР, нашы глядачы ведаюць з 1980 года. Тады яна толькі пачынала свой творчы шлях на акадэмічнай сцэне. Дэбютавала ў вельмі складаных партыях: Любаша з «Царскай нявесты» М. Рымскага-Корсакава і Эбалі з «Дон Карласа» Д. Вердзі. І не выпадкова. Дзвума гадамі раней, яшчэ студэнтка Ленінградскай кансерваторыі, Нагіма Галеева ўдзельнічала ва Усесаюзным конкурсе імя М. Глінкі. Выкананне сярод іншых твораў арыя Эбалі прынесла спявачцы званне дыпламанта гэтага буйнога творчага саборніцтва савецкіх вакалістаў. Тады маладую спявачку і «ўбачыў» народны артыст СССР, член журы конкурсу, дырыжор Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР Я. Вашчак, які незадоўга перад тым ажыццявіў на мінскай сцэне пастаноўку оперы «Дон Карлас».

І пеўчы шлях Н. Галеевой, некалі ўдзельніцы мастацкай самадзейнасці ленінградскага Палаца піянераў, прадоўжыўся на беларускай опернай сцэне.

Оперныя традыцыі «жывучыя». Амаль заўсёды — так ужо складалася — нізкі жаночы голас выконвае ў операх партыі ці так званых адмоўных, ці характарных персанажаў. Самы

лёгкі шлях для спявака-артыста ў такім разе ствараць аднапланавы вобраз «маску». Эбалі ў «Дон Карласе» таксама можна ўявіць беспрасветна «чорнай» інтрыганкай. Нагіма Галеева, ствараючы гэты вобраз, відавочна імкнецца да глыбін драматургіі твора вялікага кампазітара-рэаліста. Ці не таму ў Эбалі — Галеевой адчуваеш душэўную драму, нязбыўныя чалавечыя пакуты? Рэўнасць падсвядома кіруе яе ўчынкамі. Ды Эбалі ўспрымаеш як моцны і мэтанакіраваны характар, як натуру духоўна багату. Яна па-сапраўднаму кахае, адданая свайму ідэалу. Асабістая трагедыя Эбалі ў тым, што яна і ненавідзіць саперніцу, і ў той жа час захапляецца чысцінёй каралевы. Таму гэта «чорная», загнанная жанчына прыходзіць на споведзь да свайго куміра — каралевы Елізаветы. Так Эбалі пратэстуе супраць навакольнай няпраўды і крывадушнасці, выказвае жаданне стаць лепшай і чысцейшай. У вобразе Эбалі — Галеевой увасабляецца трагічны лёс жанчыны-пакутніцы, складаны свет яе пачуццяў, у якіх перш за ўсё адлюстроўваецца моц і прыгажосць усяго таго добрага, што мы пазначаем словам «чалавечнасць».

Блізкі па напружанасці пачуццяў да вердзіўскай гераіні цудоўны вобраз рускай класікі — Любаша з «Царскай нявесты» М. Рымскага-Корсакава. У гэтай ролі Н. Галеева шчыра перажывае як ганьбу сваёй Любашы-атручальніцы, так і яе цяжкую душэўную пакуту пакінутай жанчыны.

Цяпер спявачка выконвае ў тэатры многія партыі мецэсаправавага рэпертуару ў класічных операх, удзельнічае ў дзіцячых спектаклях. Стварыла вобразы беларускіх жанчын у творах «Сцяжына жыцця» Г. Вагнера і «Новая зямля» Ю. Семянкі. Яна рыхтуе пар-

АД СКАРБАЎ НАРОДНЫХ

«Тры Іваны — тры браты...» у Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы

Прэм'ера адбылася ў час зімовых канікул: рэжысёр Г. Уладзімірская ў садружнасці з мастаком А. Шкаевым і кампазітарам Э. Зарыцкім ажыццявіла пастаноўку казкі Артура Вольскага «Тры Іваны — тры браты...» Адраду скажу: і юным гараджанам, і вясковым хлопчыкам і дзяўчаткам, якія ў час канікул цэлымі класамі прыязджалі ў сталіцу рэспублікі, мяркуючы на рэакцыі залы, — казка спадабалася. Вось і ў гэтыя дні дзятва наведвае новы спектакль і пакідае тэатр ва ўзрушаным святочным настроі, жыва абмяркоўвае падзеі, што адбыліся на сцэне.

Як вядома, мова казкі, яе ёмістая вобразнасць не вымагаюць вытлумачэнняў, лёгкая прывабліваюць увагу дзяцей, з'яўдаюцца іх настроем радасці або засмучэння, верай у перамогу добра над злом. У п'есе «Тры Іваны — тры браты...» адчуваецца дух беларускіх народных казак. Сюжэтную наву драматург шмат у чым запазычыў з «Івана Святаніка» — твора хрэстаматыянага, якім зачытваюцца нашы дзеці. А зварот да фальклорных скарбаў, да мудрасці народнай — заўсёды варты вітання. Бо, думаю, нягледзячы на розныя выдаткі пры пастаноўцы, ён прыносіць добры выхавальны плён.

Узяўшы за аснову вядомы казачны сюжэт, драматург шмат у чым пераасэнсаваў яго, увёў новых цікавых герояў і

ўсім персанажам надаў характэрныя і індывідуальныя чалавечыя рысы. Галоўныя героі твора — тры браты: Іван Вячорка, Іван Паўночнік і Іван Заранка. У кожнага з іх сваё ўласнае, абрунтаванае разуменне чалавечага шчасця і сэнсу жыцця. Іван Вячорка (артыст У. Кін-Камінскі) рады быў бы выбіцца на высокую пасаду, схопіць у рукі лэйцы ўлады; Іван Паўночнік (артыст Я. Нікіцін) ні ў што, акрамя грошай, не верыць і думае толькі пра сорак цэбраў срэбра; Іван жа Заранка (артыст А. Гарцуеў) — гэты непрактычны дзівак — марыць пра свабоду, прытым не для сябе, а для ўсяго народа.

Ужо самая першая сцэна, сцэна маладзёбы, пастаўленая жыва, адразу выяўляе: хто ёсць хто. Трэба адзначыць, артысты, занятыя ў ролях братаў, завалодваюць увагай глядача, якому цікава сачыць за кожным іх словам, рухам. Напэўна, мары братаў так і засталіся б марамі, каб да іх не прыблукнуў стары Лірнік (артыст А. Уладзімірскі), з ягоным прыходам, можна сказаць, і пачынаецца казка. Браты даведваюцца з песні падарожніка пра царскі абяцанак. Таму, хто вяртае Царэўну Плаксу з палону Кадука, Цар абяцае дачку ў жонкі і — палову царства...

тыі Элен і Ахрасімавай у оперы С. Пракоф'ева «Вайна і мір» — бліжэйшай прэм'еры тэатра.

Нагіма Галеева ўдала выступіла перад сталічнай публікай на леташніх гастроліях у Маскве. Спявачка мае моцны голас шырокага дыяпазону, багаты тэмбравымі фарбамі. Яго «аб'ёмнае» выкарыстанне гучанне ў сярэднім рэгістры павольна змяняецца густым і аксамітным у ніжнім і яркава экспрэсіўным фортэ ў верхнім. Выкананне спявачкі вызначае чысціня інтанацыі, добрая тэхніка. Асабліва прыемна гучыць у яе мяккае піяна ў лірычных оперных эпізодах. Часам здаецца, што менавіта лірыка — «стыхія» спявачкі, настолькі натхнёна і з арганічнай мяккасцю выконваюцца Н. Галеевай адпаведныя эпізоды ў традыцыйна «жорсткіх» адмоўных партыях Амнерыс і Мнішак («Аіда» і «Барыс Годуноў»). Мяккасць і лірычнасць індывідуальнага вакальнага выканання спявачкі ў поўнай меры выяўляецца і ў вобразе Вясыні («Снягурачка»). Тут сваю казачна ўмоўную гераіню маладая актрыса імкнецца надзяліць цеплынёй чалавечых пацужыў.

У галерэі жаночых вобразаў, створаных Н. Галеевай у тэатры, асаблівае месца належыць Графіні з «Пікавай дамы». У драматургіі оперы П. Чайкоўскага — гэта сімвалічнае ўвасабленне зла, праз якое, у выніку, гіне каханне і шчасце герояў трагедыі. У той жа час для акцёра-выканаўцы Графіня — канкрэтная сцэнічная асоба са сваім непаўторным унутраным светам, са сваёй біяграфіяй, мінулым і сучасным. Прынамсі, Н. Галеева так успрымае гэты вобраз: Графіня як фантастычнае ўвасабленне прывіднага багацця і змрочнай фатальнай таямніцы існуе толькі ў хворым уяўленні Гер-

Н. Галеева — Вясыня (опера «Снягурачка»).
Фота А. ДЗМІТРЬЕВА.

мана. А для Лізы, для іншых людзей? Для іх Графіня проста старая жанчына, няшчасная таму, што яе час незваротна прайшоў. І па-акцёрску Графіня Н. Галеевай трактуецца двухпланова. Яе вонкавае аблічча сапраўды можа ўзрушыць хворае ўяўленне. Перад глядачамі быццам узнікае мумія, фізічна нядужая, са страшнаватым «вядзьмарскім» тварам. У яе рэчытатыўных рэпліках бяспаронны голас, блізкі да інструментальнай характарыстыкі вобраза кампазітарам. Графіня не прымае сучаснае, што вакол яе, жыццё, дзеянне. Яна ўся ў мінулым. Таму ў ары-ўспаміне яе голас гучыць нечакана мякка і пранікліва. А ў сцэне пастаралі Н. Галеева стварае выразную мімічную замалёўку: пры з'яўленні Златагора з твару Графіні знікае пагардлівая маска. Яна «ажывае». Пастараль — напамінак пра яе час! Вось

толькі тут на твары старой з'яўляецца цікаўнасць да таго, што адбываецца наўкол. Але прадстаўленне для гасцей скончана — і «жывое» знікае з твару Графіні. Удумлівыя адносіны да стварэння сцэнічнага вобраза, тонкая інтанацыйная работа спявачкі прывабліваюць у гэтай, адной з нядаўніх роляў Н. Галеевай.

Яна не з тых, хто, працуючы над ролямі, закранае адно толькі павярхоўнае пласты. Каб стварыць характар сваіх оперных гераінь, Нагіма Галеева імкнецца перш за ўсё зразумець псіхалогію іх сцэнічных паводзін. Увасабленню вобраза дапамагае чалавечае спачуванне артыстка лёсу яе тэатральна ўмоўных персанажаў. Зразумець сваіх няпростых жанчын, маладая салістка імкнецца зацікавіць іхнім лёсам і нас, глядачоў.

Ігар ГЛУШАКОУ.

выпадковасці. Так, невядома, з якой ласкі Кадук аддае Івану Заранку, узброенаму чароўным мечам, свой лук з пяццю стрэламі. Калі зыходзіць з сутнасці Кадуковага характара, дык надобна, той забараніў бы ўсім дакранацца да лука. Памятаеце: у моры скрынка, у скрынцы качка, у качцы яйка, а ў ім... ну, вядома, — Кадукова смерць! Кадук, якога мы бачылі ў першай дзеі, не такі дурань, каб самому сабе надзяваць на шыю пятлю. А ў спектаклі, на жаль, менавіта так і атрымалася: Іван Заранка забівае з лука качку і бярэ ў рукі Кадуючы смерць. Могуць мяне аспрэчыць: то ж казка! Аднак прыгледзьцеся пільней: у народных казках такіх «цудаў» не бывае. Там перад дадатным героем звычайна ўзнікаюць усё новыя і новыя перашкоды.

Пра аслабленасць драматургічнага напружання ў другой дзеі сведчыць і тое, што Заранку не давялося нават вызвацца Царэўну Плаксу. Яна сама прыйшла з палону Вадзянога Цара, бо... напалохла марскіх жыхароў сваімі бясконцымі слязьмі. Дарэчы, колькі слоў пра Царэўну Плаксу (актрыса З. Белавосцік). Гэты вобраз, з якім мы сустракаемся толькі пасля антракта, надае спектаклю як бы другое дыханне. Паддзены нават шаржавана, вобраз Царэўны асвятляе развіццё другой дзеі, уносячы ў яе камедыянасць і выклікаючы жывую рэакцыю глядача.

Між тым, калі паглядзіш спектакль два ці тры разы, адчуваеш пэўную неадпаведнасць паміж ролямі, напісанымі А.Вольскім, і вобразамі, увасабленымі на сцэне, і Кадука, і Царэўну Плаксу, і таго ж Івана Заранку, які бы выхаваны з жыцця, акцёрскія надзяляюць яркімі індывідуальнымі рысамі, ды дзейнічаюць персанажамі, у нейкай ступені, паводле паяказкі аўтара. Драматург, на маю думку, не даў магчымасці

поўнасцю раскрыцца характарам сваіх герояў, пачаў у другой дзеі фарсавана дапамагаць ім хутчэй дабрацца да фіналу. Прыклады? Іван Заранка перамог Карготу, адолеў самога Кадука, а ад служак нічэмнага Цара, бацькі Плянсы, бароніцца з дапамогай добрых воляў, якіх выклікаў чароўным крэсівам. Зноў жа: гэтак крэсіва дасталося яму надзіва лёгка, без крывавай бойкі, толькі «за дзякую». Не ведаю, як наму, а мне і крэсіва, і воі падаліся лішнімі тут, яны быццам прыбіліся з нейкага іншага твора. Асабліва гэта адчуваеш у параўнанні з папярэдняй, вельмі змястоўнай і глыбокай сцэнай адрачэння Івана Вячорні і Івана Паўночніка ад роднага бацькі. (Старэйшыя браты дзеля грошай і ўлады гатовыя да любой подласці).

Дабро і справядлівасць перамагаюць: Іван Заранка і Лірнік абвясчаюць усю працоўнаму люду доўгачаканую свабоду. Такі фінал, безумоўна, заканамерны і лагічна вынікае з тых падзей, што адбываліся на сцэне.

У спектаклі многа музыкі, песень, якія вельмі ладна спалучаюцца з тым, што бачыць глядач, што ён перажывае. Мелодыі лёгка запамінаюцца, падхопліваюцца дзятвой. Казка «Тры Іваны — тры браты...» напісана вершам. Адчуваецца: Артур Вольскі шмат працаваў над сваім творам, над яго моўнаю асновай. І слухаць тое, пра што гавораць героі і як яны гавораць, — вельмі цікава, я сказаў бы — хораша. Мова дзейных асоб перасыпана трапнымі выслоўямі, прымаўкамі і прыказкамі, якія характарызуюць таго, хто іх прамаўляе.

Думаю, спектакль «Тры Іваны — тры браты...» можна з поўным правам назваць не толькі ўрокам самахвярнасці і душэўнай дабрны, а і ўрокам далучэння дзяцей да неацэнных скарбаў беларускага фальклору, да роднай матчынай мовы.

Уладзімір ЯГОУДЗІК.

НА АБСЯГАХ КУЛЬТУРЫ

Калі стаіш на дзвінскай выспе і перад табой магутна і велічна высіцца, бы ветразі, узнятыя ў неба вежы полацкай Сафіі, хочацца сказаць часу «дзякую», што здолеў захаваць для нас гэтую прыгажосць, гэты рукатворны цуд славянскага дойлідства. Сказаць «дзякую» людзям, якія беражліва, старанна шукалі і ўзнаўлялі першапачатковае аблічча унікальнага помніка.

раз тут. Пазалотай зіхаціць лляныя ўпрыгожванні, у вялізныя вокны ўрываецца святло, прасторна, волна, утульна. А ў запасніках будучага музея чакваюць сваёй пары, каб паўстаць перад вачамі людзей, эспланаты. Сярод іх ювелічныя вырабы X—XI стагоддзяў, часткі тынкоўкі са старажытных надпісамі, іншыя каштоўныя знаходкі.

А канцэртная зала «Сафііскі

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ САФІІ

— Для нас, палачан, Сафііскі сабор — не проста помнік, хай сабе і унікальны, — гаворыць загадчыца аддзела культуры полацкага гарвыканкома Т. Рудава. — Гэта сімвал горада. Шмат пакаленняў жыхароў горада любаваліся на гэтыя вежы, на гэтыя мury. І вось цяпер нашы сучаснікі бачаць адноўлены помнік ва ўсім яго характэрна. Гэта адна з самых адметных падзей для палачан і для ўсіх, хто любіць гісторыю роднага краю.

Шмат пабачыла за свае дзеянні стагоддзюў полацкая Сафія. Веліч і слава, гора і разбурэнне перажыла яна. Дваццаць два гады, пачынаючы з саракавых гадоў XI стагоддзя, шмат разоў яна перабудоўвалася, ўзнаўлялася і дайшла да нас таёй, якой была ў XVIII стагоддзі. Каштоўнасці былога храма неаднаразова прыцягвалі ўвагу археолагаў, архітэктараў, гісторыкаў. Пятнаццаць гадоў назад пачалася комплексная рэстаўрацыя. Вынікі яе пераўзышлі самыя смелыя прагнозы. Здабыты вельмі багаты матэрыял.

Па-першае, удалося ўзнавіць шмат якіх дэталі першапачатковага аблічча сабора, таго, якім ён быў дзевяцісот гадоў назад. Гэта кладка, падмурак часткі апсіды. Па іх мастакі здолелі «убачыць» той велічны храм, які быў сімвалам моцы і славы полацкага князёў. Сем купалаў, строгія суровыя абрысы... Па-другое, рэстаўратары, карыстаючыся прафесійным тэрмінам, «раскрылі» фрагменты фрэсак XI стагоддзя. Вось што расказвае брыгадзір мастаной-рэстаўратараў Рэстаўрацыйных майстэрняў Міністэрства культуры БССР В. Лунашэвіч:

сабор» ужо дзейнічае. З вялікім поспехам прайшлі тут выступленні такіх славетных калектываў і выканаўцаў, як спявак Вергіліус Нарэйна, хор Свешнікова, ансамблі старажытнай музыкі «Мадрыгал», «Барона», «Кантабіле». Вядомыя артысты выказвалі сваё захапленне акустычнымі якасцямі сабора.

Галоўная задача канцэртнай залы — далучыць да вялікага мастацтва як мага большую колькасць палачан і гасцей горада. Таму вырашылі асноўную долю канцэртаў праводзіць па абанементах. Распрацавалі праграму для адпаведных узростаў і катэгорый слухачоў, распаўсюдзілі білеты. Атрымалася пільна абанементаў: для дашкольнай і вяхаванцаў дзіцячых устаноў, вучняў малодшых класаў, дзяцей сярэдняй школьнага ўзросту, старшакласнікаў, навучнікаў прафтэхвучылішчаў і тэхнікумаў. Асобны абанементаў вызначылі для выкладчыкаў і навучнікаў музычнага аддзялення Полацкага педвучылішча і Наваполацкага музычнага вучылішча. Першыя тры месяцы работы паказалі, што такая форма апраўдала сябе. Зала заўсёды поўная, слухачы ўспрымаюць лекцыі-канцэрты з вялікай цікавасцю. Нельга тут не адзначыць выдатную работу музыкантаў Беларускай арцыфіліі А. Парэцкага і І. Зубрыч.

Але гэта не значыць, што зала ў асноўным будзе функцыянаваць для ўладальнікаў абанементаў. Канцэртная праграма надзвычай насычаная. На працягу сезона, які пачаўся ў кастрычніку, адбудзецца каля 100 канцэртаў вядомых выканаўцаў з многіх гарадоў краіны.

Ды самы вялікі гонар абноўленай Сафіі — арган. Для мантанга яго былі запрошаны майстры з чэхаславацкага горада

Сафііскі сабор у Полацку.

Фота Э. ЦЕЦЯРЭУСКАГА.

— Працаваць у Сафііскім саборы для маіх калег і мяне вельмі ганарова. Сама Сафія — гэта помнік унікальнасці, і работа тут незвычайная, шмат самых цікавых адкрыццяў. Так, нам удалося знайсці ў галоўнай усходняй апсідзе, былой алтарнай частцы, фрагменты старажытнага жывапісу, якія ўжо ў хуткім часе могуць бацьчы наведвальнікі сабора. Добра захаваўся фарбы, цудоўна відзець малюнак. Такія знаходкі на тэрыторыі нашай рэспублікі сустракаюцца не часта. Калі знаймілі шматлікія насленні, удалося знайсці і акагонныя праёмы, тансама XI стагоддзя. Фрагменты жывапісу старажытных майстроў адкрыты і ў падвальнай частцы сабору... Так, надзвычай прыгожа за-

Крнова, дзе на сусветна вядомай фірме «Рыгер Клоас» быў выраблены арган для полацкай Сафіі. Другога сакавіка тут адбыўся першы канцэрт арганнай музыкі.

Чароўныя гукі гэтага інструмента прыцягнуць у Полацкі шматлікіх турыстаў. Таму ўжо зараз адміністрацыя глядзельнай залы разам з экскурсійным бюро прадуладжвае арганізацыю невялікіх канцэртаў арганнай музыкі для кожнай групы турыстаў, якая будзе наведваць сабор.

Ёсць у палачан ішчэ адна патаемная мара. Гэта стварэнне на базе канцэртнай залы невялікай групы прафесійных выканаўцаў і музыкантаў.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ.

ГОМЕЛЬСКИ КАМЕРНЫ

Некалькі гадоў назад гэта быў аматарскі калектыў. Першымі яго удзельнікамі сталі выкладчыкі музычных школ і вучылішчаў, студэнты, музыканты. Многія з іх у розны час вучыліся ў Аляксея Лукомскага, заслужанага дзеяча культуры БССР, выкладчыка Гомельскага музычнага вучылішча імя Н. Сакалоўскага. Пад кіраўніцтвам гэтага самааададанага дырыжора-хормайстра і згуртаваўся самадзейны хор, які на першым жа канцэрце перад гамлячанами вясной 1965 года атрымаў слушачнае прызнанне.

Цяпер, як ужо вядома, Камерны хор пад кіраўніцтвам А. Лукомскага мае статус прафесійнага, працуе пры Гомельскай абласной філармоніі. У яго рэпертуары больш як шэсцьдзесят твораў. Летась хор зрабіў тры вандруны па гарадах і вёсках Беларусі: маршруты пралілі па ўсіх абласцях рэспублікі, было наладжана шэсцьдзесят гастрольных канцэртаў. Удзельнікаў Камернага хору Гомельскай абласной філармоніі (у ім 24 выканаўцы) узрушыла ўвага слушачоў.

— Прызнацца, не чакалі мы такога цёлага прыёму на першых гастрольях, — гаворыць А. Лукомскі. — Гэта радуе, на хіне і адначасова да многага абавязвае. Імкнучыся працаваць у лепшых традыцыях харавога выканаўства, наш калектыў і надалей будзе прапагандаваць класічную спадчыну, народную песню, здабыткі сучаснай музыкі.

Водгукі на выступленні хору пастановаў у абласную філармонію. Напрыклад, студэнты Віцебскага медыцынскага інстытута пішуць: «Камерны хор быў жаданым госцем, а сустрэча з ім прынесла ўсім нам вялікую творчую асалоду. Мы лшч раз пераналізі, што для разумення так званай складанай музыкі неабавязкова мець спецыяльную музычную адукацыю. Хутчэй за ўсё тут патрабуецца веданне жыцця, здольнасць бачыць сэрца чалавека, у якім жывуць складаныя пачуцці». Прышлі пісьмы з вёскі Чучавічы Лунінецкага раёна, санаторыя «Лётцы», што на Віцебшчыне, ад жыхароў Слоніма, Слуцка, Ваўнавыска, з саўгаса «Завалочыцы» Бабруйскага раёна. Падзяку артыстам даслалі навучэнцы Наваполацкага музычнага вучылішча і чыгуначнікі Оршы.

З энтузіязмам працуюць удзельнікі гомельскага камернага, якія ведаюць і «нужно» падрыхтоўкі новых праграм, і поспех, і нават слёзы незадаволенасці сабой. Сярод артыстаў — Г. Шамава, М. Цубатаў, В. Залатароў, І. Драгунская, С. Емяльянаў, А. М. Кавалёвы, В. Браім, Ю. Пазняк, П. Лукомскі, Г. Драбышэўская, Г. Акшэўская, Т. Грамына. Яны, можна сказаць, вядуць за сабой іншых: у іх выдатны музычны слых і пачуццё стылю, захопленасць любімай справай. У хору людзі неабябавыя, людзі высокай духоўнай культуры — без гэтага ж немагчыма падрыхтаваць і выканаць, сяжам, канты пятроўскай эпохі ці месу І.-С. Баха. Розныя па ўзросце, розныя па характарах, яны нібы ператвараюцца ў адно, калі пачынаюць спяваць, чаруючы гармоніяй гунаў.

— Есць у нас праблемы: не хапае, напрыклад, мужчынскіх галасоў, — расказвае А. Лукомскі. — Нядаўна калектыў папоўніўся пяццю маладымі харыстамі — выхаванцамі Гомельскага музычнага вучылішча. З іх чацвёра дзючат. Ды, нягледзячы на такую «дыспропорцыю» ў выканаўчых групах, імкнёмся ўдасканаліваць ансамблевасць выканання.

Тан, ёсць нявырашаныя пытанні. Але не спыняюцца творчы рост, пошук рэпертуарнага аблічча і новых выканаўчых сіл.

Новая праграма Камернага хору Гомельскай абласной філармоніі прысвячаецца 40-годдзю Вялікай Перамогі савецкага народа над фашызмам.

Мікалай БАНДАРЭНКА.
Гомель.

Летась энцыклапедычныя работнікі рэспублікі парадавалі нас шмат якімі новымі даведнікамі. Паасобна з іх—плён творчага супрацоўніцтва і кантактаў гэтага калектыву з інстытутамі Акадэміі навук БССР. У прыватнасці, выйшаў першы том «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», які прысвечаны Брэсцкай вобласці. Падрыхтаваў яго да друку сумесна з выдавецтвам «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі Інстытут мастацтвазнаўства, этна-

Асаблівую важнасць ахова і правільнае выкарыстанне помнікаў набываюць у наш час, калі ідзе небывалае па інтэнсіўнасці і вастрыні ідэалагічнае процідзеянне, разгорнутая імперыялізмам «псіхалагічная вайна», актывізацыя рэакцыйнай прапаганда, разлічаная на абясцэньванне сапраўдных культурных каштоўнасцей, на духоўны прымітывізм. Так званы «масавай культуры» мы павінны супрацьставіць сапраўдную народную каштоўнасць савецкай духоўнай культуры.

і культурная характарыстыка развіцця вобласці. У гэтай частцы тома, а таксама пры характарыстыцы развіцця пэўнага горада ці архітэктурнага комплексу разглядаюцца і тыя помнікі, якія не захаваліся. Усё гэта падкрэслівае вялікую значнасць Збору, якую ён мае, скажам, для развіцця савецкай гістарычнай навукі. Цікаваць да айнай гісторыі няўхільна расце, і Камуністычная партыя пастаянна клопаціцца аб росце аўтарытэту і ўплыву гістарычных даследаванняў, аб

крэпасць-герой», мемарыяльны комплекс «Урочышча Гай», «Здзітаўская абарона» ў гонар брэсцкіх падпольных абкомаў КП (б) Б і ЛКСМБ, штаба Брэсцкага партызанскага злучэння, рэдакцыі і друкарні падпольнай газеты «Заря» і іншых. Вялікая колькасць артыкулаў прысвечана барацьбе працоўных Заходняй Беларусі супраць белапольскага прыгнёту за ўз'яднанне з БССР.

Больш чым трэць тома займаюць матэрыялы аб помніках беларускага дойлідства, гісторыка-мастацкая каштоўнасць якіх вырабавана часам. У сучаснасці гэты каштоўны матэрыял дае грунтоўную карціну развіцця дойлідства Брэстчыны.

— У першым томе шмат ілюстрацыйнага матэрыялу...

— У кожным томе змешчаны фотаздымкі, царыжы, схемы, карты. У прысвечаным Брэсцкай вобласці, напрыклад, 19 карт, 1015 ілюстрацый, з іх 199 каляровых. Прыкладна так будзе ілюстраваны і наступныя томы. Ілюстрацыі істотна дапаўняюць артыкул аб пэўных помніках.

— Колькі слоў, Станіслаў Віктаравіч, пра аўтарскі актыў Збору...

— Над Зборам помнікаў працаваў вялікі аўтарскі актыў. Асноўную частку працы выканаў сектар Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Артыкулы пра помнікі археалогіі рыхтавалі супрацоўнікі аддзела археалогіі Інстытута гісторыі Акадэміі навук. У падрыхтоўцы асобных артыкулаў прымаў удзел спецыялісты з іншых навукова-даследчых і культурных устаноў рэспублікі. Нямаю папрацавалі супрацоўнікі выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі.

— Адкрыўшы першы том, злева чытаем на рускай мове: «Академія наук СССР. Міністэрства культуры СССР. Госудрственный комитет СССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговли. Свод памятников истории и культуры народов СССР». Справа: «Академія навук БССР. Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору, Беларуская Савецкая Энцыклапедыя. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі... Значыць, такая работа праводзіцца ў маштабе ўсёй краіны?

— Гэта сапраўды так. Намаганні навуковых работнікаў, даследчыкаў ствараецца агульнасаюзны «Звод помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР». Дарэчы, адначасова з выданнем чарговых тамоў Збору на беларускай мове Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР сумесна з выдавецтвам «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя Петруся Броўкі вядзе падрыхтоўку да выпуску Збору на рускай мове.

— А калі з'явіцца наступныя томы на беларускай мове?

— Выдавецтва і паліграфісты працуюць зараз вельмі інтэнсіўна. Вось-вось падпісчыкі атрымаюць том аб помніках Віцебскай вобласці. Апрача гэтага, сёлета выйдзе тамы аб помніках Гомельскай і Гродзенскай абласцей. У наступным годзе падпісчыкі атрымаюць тамы аб помніках Магілёўскай і Мінскай абласцей, а ў 1987 годзе томам аб помніках горада Мінска завершыцца ўсё выданне.

Збор помнікаў гісторыі і культуры народаў СССР раскрывае цэласную карціну нашай культурнай спадчыны, адлюстроўвае шматграннае духоўнае багацце нашай краіны і яе ролю ў гісторыі сусветнай культуры. Выданне Збору з'явіцца яркім сведчаннем паслядоўнасці ленинскіх ідэй і прычынаў у галіне аховы і выкарыстання помнікаў у інтарэсах развіцця савецкай навукі і сацыялістычнай культуры. Збор забяспечыць аснову для далейшага вывучэння і ўвядзення ў інфармацыйныя сістэмы гістарычных, археалагічных, этнаграфічных, архітэктурна-мастацкіх помнікаў, павысіць навукова-пазнаўчы ўзровень айнайнага і міжнароднага турызму.

Інтэр'ю ўзяў
Алесь МАРЦІНОВІЧ.

Для ўсіх і кожнага

графіі і фальклору. Тым самым зроблены пачатак унікальнага выдання, якое стане карысным даведнікам навукова-інфармацыйнага плана для ўсіх і кожнага. Спатрэбіцца яно і краязнаўцам, і студэнтам, і настаўнікам, і журналістам, і пісьменнікам—усім, хто захаце больш ведаць пра гісторыю роднага краю і яго помнікі, пра спадчыну народную.

Наш карэспандэнт сустрэўся з дырэктарам Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР, загадчыкам сектара «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», членам-карэспандэнтам АН БССР, доктарам гістарычных навук С. Марцалевым і напрасіў яго адказаць на шэраг пытанняў, звязаных з падрыхтоўкай Збору.

— Станіслаў Віктаравіч, выхад першага тома «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі»—значная падзея ў жыцці рэспублікі і адначасова далейшае пацвярджэнне таго, якія вялікія клопаты працягваюць партыя і ўрад аб захаванні ўсяго, што мае гістарычную і культурную каштоўнасць. Раскажыце, калі ласка, якія захады прымаліся ў гэтым кірунку?

— Трэба сказаць, што сама ідэя мець поўнае апісанне помнікаў гісторыі і культуры ўзнікла яшчэ ў першыя гады Савецкай улады. 5 кастрычніка 1918 года Уладзімір Ільіч Ленін падпісаў дэкрэт Саўнаркома РСФСР «Аб рэгістрацыі, узяцці на ўлік і ахове помнікаў мастацтва і старадаўнасці, якімі валодаюць прыватныя асобы, таварыствы і ўстановаў». Гэты дакумент па сутнасці паклаў пачатак дзяржаўнаму ўліку і сістэматычнаму вывучэнню помнікаў.

Пэўныя захады ў гэтым кірунку рабіліся і ў Беларусі. 24 снежня 1923 года ўрад БССР прыняў пастанову «Аб рэгістрацыі, узяцці на ўлік і ахове помнікаў мастацтва, старадаўнасці, быту, мясцовай прыроды, што знаходзяцца ў валоданні ўстаноў і таварыстваў, а таксама прыватных асоб». Асабліва вялікая работа ў гэтым кірунку была праведзена ў пасляваенны час. Патрабаванне аховы помнікаў замацавана і ў Канстытуцыі БССР. У артыкуле 66 гаворыцца: «Захаванне гістарычных помнікаў і іншых каштоўнасцей—доўг і абавязак грамадзян Беларускай ССР». У 1969 і 1978 гадах Вярхоўны Савет БССР прыняў Законы аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры.

Высокая актуальнасць Збору абумоўлена шэрагам матываў як ідэйна-тэарэтычных, так і навуковых. Гэта выданне носіць таксама ярка выражаны навукова-практычны характар, які заканамерна вынікае з усебаковага развіцця ў нашы дні шматнацыянальнай сацыялістычнай культуры. Помнікам айнайнай гісторыі і культуры належыць віднае месца ў далейшым паліпшэнні ідэалагічнай, масава-палітычнай работы, павышэнні яе эфектыўнасці, дзейнасці.

Навуковы даследаванні па тэме Збору помнікаў ужо закончаны і зараз вядзецца выдавецкая работа. Збор помнікаў падрыхтаваны на аснове глыбокага і ўсебаковага вывучэння і аналізу вялікай колькасці гісторыка-літаратурных і архіўных крыніц. У яго аснове пакладзены палявыя даследаванні, а таксама матэрыялы рэспубліканскіх, абласных і раённых музеяў і архіваў, звесткі з іншых крыніц.

— «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі»—выданне шматтомнае. Кожнай вобласці і Мінску прысвячаецца асобны том. І усё ж, бадай, немагчыма ўключыць у яго ўсе помнікі гісторыі і культуры Беларусі. Значыць, быў распрацаваны пэўны прыныцп адбору і падачы матэрыялу?

— Безумоўна, нягледзячы на тое, што выданне выходзіць у пяці тамах, змясціць у ім усе помнікі немагчыма. Таму гэты Збор ахоплівае толькі нерухомыя помнікі. У іх ліку помнікі археалогіі—рэшткі старажытных пасяленняў, стаянкі, гарадзішчы, селішчы і гарады, старажытныя помнікі вытворчай працоўнай дзейнасці чалавека, могілнікі, надмагільныя і рытуальныя збудаванні, помнікі гісторыі—сведчанні вытворчай (працоўнай) дзейнасці людзей розных гістарычных фармацый, памятных мясціны і помнікі, звязаныя з дзяржаўным будаўніцтвам, з адлюстраваннем класавай барацьбы і барацьбы за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне, за незалежнасць, з абаронай сацыялістычнай Айнайнай, развіццём культуры, навукі, мастацтва; помнікі архітэктуры—горадабудаўнічае мастацтва, жыллёвая, грамадзянская і культурная архітэктура, помнікі ваенна-абарончага дойлідства, прамысловай архітэктуры, інжынернага і садова-паркавага мастацтва, архітэктурныя манументы, помнікі манументальнага і манументальна-дэкаратыўнага мастацтва—манументальныя скульптуры, манументальны жывапіс, творы дэкаратыўнага мастацтва.

У томе аб помніках Брэсцкай вобласці зроблена навуковае апісанне 1602 помнікаў. Пры іх сістэматызацыі ў аснове ўзяты тэрытарыяльны прыныцп. Спачатку ідзе апісанне помнікаў абласнога цэнтра, затым раёнаў у алфавітным парадку іх назваў. У раёнах спачатку даецца апісанне помнікаў райцэнтраў, а затым—помнікаў іншых населеных пунктаў па алфавіту. Артыкулы аб помніках аднаго населенага пункта таксама даюцца ў алфавітным парадку іх назваў.

— Кожны том адкрываецца вялікім уступным артыкулам, у якім гаворка ідзе не толькі пра помнікі той ці іншай вобласці. Значыць, чытачы розных узростаў і запатрабаванню могуць атрымаць тут і пэўную інфармацыю аб сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці цэлых рэгіёнаў?

— Сапраўды, у кожным томе змяшчаюцца «Уводзіны», дзе даецца сацыяльна-эканамічная

грунтоўным і дакладным увавабленні мінулага ў друкаваных выданнях, літаратуры і мастацтве.

Для гісторыкаў каштоўнасць Збору помнікаў вызначаецца тым аб'ёмам інфармацыі, якую могуць даць асобныя помнікі ці іх суккупнасць аб развіцці вытворчых сіл грамадства, сацыяльным ладзе, палітычных падзеях, развіцці культуры, а таксама іншых баках жыцця народа, краіны. Вядома, што многія помнікі з'яўляюцца мнагавідавнымі, г. зн. цікавымі не толькі сваімі мастакімі якасцямі, але і тымі падзеямі, якія вытлумачваюць прычыну іх узнікнення, раскрываюць гісторыю іх існавання. Таму значная частка помнікаў, якія дагэтуль былі аб'ектам вывучэння толькі мастацтвазнаўцаў, стануць даследавацца і гісторыкамі.

Збор помнікаў паслужыць стымулам для далейшага вывучэння гісторыі нашага народа. Ён дапаможа адказаць на пытанні, якія і чаму менавіта ў даным рэгіёне развіваліся тыя, а не іншыя тыпы збудаванняў, што абумовіла іх будаўніцтва ў пэўны час і вызначыла формы. Ён дазволіць параўнаць, судзіць, высветліць прычыны стварэння аднаго тыпу пабудовы ў розных абласцях краіны. Збор помнікаў, як крыніца звестак масавага характару, дазволіць узнавіць карціну, якая дапаможа звязаць у адзінае многія праблемы гісторыі, тэхнікі, будаўнічай справы, ваенна-інжынернай думкі, гісторыі народнай гаспадаркі.

— Першы том «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі» прышоў да падпісчыкаў. Тым не менш, пазнаёмце, Станіслаў Віктаравіч, нашых чытачоў з гэтым першым томам.

— Прысвечаны ён Брэсцкай вобласці. Змешчана ў ім вялікая колькасць самых розных і найбольш каштоўных звестак пра гісторыю гэтага кутка рэспублікі, пра яго культурную спадчыну. Пэўнае месца адведзена сістэматызацыі і характарыстыцы помнікаў археалогіі. У першым томе іх апісана каля 150. У кнізе зроблены аналіз такіх важных помнікаў, як Берасцейскае гарадзішча (Брэст), гарадзішчы ў Давыд-Гарадку, Пінску, шматлікія старажытныя стаянкі і пахаванні. Помнікі археалогіі маюць пераходнае навуковае значэнне, як своеасаблівыя летапісы старажытнай гісторыі чалавецтва.

У першым томе змешчана больш за 100 артыкулаў аб помніках гісторыі і памятных мясцінах Брэстчыны. Яны ўтрымліваюць каштоўны матэрыял аб жыцці і дзейнасці рэвалюцыянераў, народных герояў, выдатных дзяржаўных дзеячаў, аб барацьбе працоўных за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, за свабоду і незалежнасць сацыялістычнай Айнайнай.

Асаблівае месца адведзена помнікам і мемарыяльным знакам Вялікай Айнайнай вайны, у тым ліку такім, як «Брэсцкая

ТВОРЦА ШЫРОКАГА ДЫЯПАЗОНУ

Аляксандр Рыбальчанка — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, народны артыст БССР. Ён шмат сіл і энергіі аддаў развіццю мастацкай самадзейнасці на Гомельшчыне, стварыў вядомы на ўсю краіну ансамбль песні і танца Палаца культуры і тэхнікі чыгуначнікаў імя У. І. Леніна. Артыстам

аматарам з горада над Сожам апладзіравалі глядачы Мінска, Масквы, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі...

І толькі параўнальна нядаўна многія даведаліся, што Аляксандр Аляксеевіч — жывапісец тонкіх пачуццяў, надзелены талентам глыбока зазірнуць у свет прыроды. Аб чым і сведчыць выстаўка яго работ, якую з цікаvasцю сустралялі землякі.

Серыя пейзажаў апавядае аб характэры беларускіх краявідаў. Вось — «Сакавік. Сосны». Набухлы снег. Дрэвы — у спакоі. Уладарыць цішыня. Усё — у чаканні вясны.

Мастак умее адчуць свежасць маладой зеляніны («Вясна»), асеннюю музыку фарбаў («Восень»), прыгажосць кветак («Бэз»).

Палітру Аляксандра Аляксеевіча можна ахарактарыза-

ваць так. Яна вельмі пазычаная. Ён імкнецца мовай жывапісу не толькі адлюстраваць маляўнічыя куткі прыроды, а выказаць да яе свае адносіны, выразіць чалавечыя пачуцці — шчыра, непасрэдна.

Кампазіцыя «Восень. Вечар» найбольш выразна перадае адзінства прыроды і чалавека: ля прычала застыў катэр — адпачывае яна і той, хто звязаў сваё жыццё і працу з блакітнымі прасторами.

Уражваюць і палотны А. Рыбальчанкі «Сакавік. Чонкі», «Сож». Есць у пейзажах мастака і паветра, і святло. У іх добра перададзены прасторавыя планы. Экспазіцыя ўключае таксама пейзажы, напісаныя мастаком на Поўдні: «Чорнае мора», «Гурзуф», «Бухта Чэхава», «Крымскія сосны» і іншыя.

А. ШНЫПАРКОУ.

РАДКІ КЛАДУЦЦА НА ДУШУ

Да 90-годдзя І. М. МІЦКЕВІЧА

Яго любілі і паважалі ўсе. І той, хто побач бытаваў, часта з ім сустрапаўся, і той, хто толькі аднойчы меў шчасце чуць гэтага самародка. Для ўсіх ён быў звычайны, свойскі дзядзька Юзік.

Іосіф Міхайлавіч вельмі нагадваў апекуна свайго маленькага славуціна героя «Новай зямлі» дзядзьку Антосю, з вобразам якога ўсе мы звязаліся

Так пад нагамі і таўчэцца Або, як хвост той, валачэцца і ад работы адрывае і толькі сэрца ад'ядае.

Даверлівыя вочы прагна глядзяць на дэкламатара. А той, задобраны увагай, яшчэ і яшчэ прыгадвае славытыя радкі. Мы ў палоне Коласавай стыхіі. З Міхалам нясім нялёгкаю службу лесніна, дамагаемца ўласнага кавалка зямлі і хлеба, з

ручай творчасці народнага паэта. Не стала дзядзькі Януба — дзядзька Юзік усяго сябе аддаў гэтаму высянароднаму занятку. Прыедуць на радзіму беларускага песняра людзі — хто лепш, чым дзядзька Юзік, паняма і раскажа?

Хутар удовы пад гоман вод Дрэмле, здаецца, суткі. Жыве тут няштатны экскурсавод

Дзядзька Юзік Альбушкі (М. Маляўка).

З 1967 года, калі на хутары Смольня, паблізу ад Мікалаеўшчыны, пачаў працаваць філіял Літаратурнага музея Януба Коласа, Іосіф Міхайлавіч становіцца і штатным экскурсаводам. У кнізе водгунаў нямала шчырых, праніклівых слоў — яму, цікаваму і самабытнаму правадніку.

Я шмат разоў выступаў з дзядзькам Юзікам. Перад рознымі аўдыторыямі. І ўсюды бачыў любоў да яго і удзячнасць за прынесены асалоду і радасць.

«Як вы не стамляецеся так многа чытаць?» — пытаўся часам. І ў адказ чулася: «А гэта ж не сячкарню круціць, не

ШТО РАБІЦЬ З ДЖЫНАМ?

Усхваляваныя нататкі маладога яшчэ чалавеча, які не жадае ісці ў дыскатэку

формы работы дыскатэк ужо не могуць не тое што здзівіць наведвальнікаў, але і элементарна іх зацікавіць. Тое, што моладзь бачыла і чула ўчора, будзе паўторана сёння і ў наступныя дні, пакуль не пачнецца новая праграма, што на практыцы робіцца надзвычай нетаропка. Прычым, часцей за ўсё ў розных дыскатэках гучаць адны і тыя ж кампазіцыі, песні. А наведвальнікі ж спяшаюцца ў дыскатэку, каб даведацца пра новае, пачуць тое, чаго яны нідзе не чулі. Па-другое, зніжэнне цікаvasці да дыскатэк з'яўляецца сведчаннем таго, што яны (яшчэ раз!) перайшлі з разрады навінак у разрад звыкллага і зрабіліся адной з магчымых, штодзённых форм баўлення вольнага часу. Праз год-другі-трыці, калі самі дыскатэкі не прапануюць нейкія новыя формы, гэта з'ява ўвогуле зробіцца гэткай жа будзённай справай, як, скажам, паход у кіно або паездка на метро. Але ж тое, што дыскатэкі так і не зрабілі сапраўдымі цэнтрамі ідэалагічнага і музыкальнага выхавання моладзі праз сучасную музыку, — бяспрэчна.

І гэта, думаецца, не выпадкова. Бо самадзейнасць заўсёды і будзе самадзейнасцю. Не ў тым, праўда, сэнсе, што гэта стыхія не падудная ніякаму кіраванню. Сутнасць тут у матэрыяльнай базе, у тым, на чым заснавана дзейнасць дыскатэк, хто стаіць за гукапультам, хто выступае са словам і прапануе музыку.

Сёння дыскатэкі па-ранейшаму нагадваюць мне джына, якога неасцярожна, незнарок (ці, дакладней, — не ўсвядоміўшы сітуацыі, не падрыхтаваўшыся, без думкі пра заўважлівы дзень) выпусцілі з бутэлькі. А яе цяпер ніводзін пункт не прымае. Няўжо знаёмая сітуацыя: няма тары?!
Думаецца, ёсць. Выйсце бачыцца ў карэіннай перабудове самой асновы, базы дыскатэк. Іх трэба пераводзіць з рангу самадзейнай формы арганізацыі вольнага часу ў прафесійна ўпарадкаваную сістэму. Тым больш, што на практыцы пераход на новыя рэйкі пачаўся ўжо. Згодна ўсесаюзнаму палажэнню пра дыскатэкі большасць з тых, хто рыхтуе і праводзіць танцавальныя вечары, атрымліваюць за гэта грошы, не з'яўляючыся, аднак, штатнымі работнікамі той або іншай дыскатэкі; г. зн. работа ў дыскатэцы застаецца для «дыск-жакееў» дадатковай да асноўнай. Есць у Мінску, праў-

да, і чыста прафесійныя дыскатэкі пры аб'яднанні музычных ансамбляў. Аднак іх усяго чатыры і зрабіць, як кажуць, надвор'я, ім не па сіле. Да таго ж, статус «прафесійная дыскатэка» на справе зусім не азначае «лепшая» за іншыя, самадзейныя. Як ні дзіўна, наадварот! Апошні абласны агляда-конкурс дыскатэк красамоўна засведчыў, што ўзровень прафесіяналаў не вышэйшы за аматараў. Запомніліся праграмы дыскатэк камсамольска-маладзёжных кафэ «Сузор'е», «Алімпійскае», «Мерыдыяна», ДК МАЗа. На іх фоне прагра-

мы, паказаныя дыскатэкамі АМА, выглядалі, мякка кажучы, пасрэднымі. Так што прафесіяналізацыя — гэта далёка не ўсё.

Што зрабіць, каб дыскатэкі ўзняліся на якасна новы ўзровень? Думаю, гэтае пытанне хвалюе не аднаго мяне, але і тых, хто кіруе дыскатэкамі, хто працуе ў іх і хто наведвае танцавальныя вечары.

Праблем шмат. Многія з іх не вырашаюцца на працягу вольнага годаў, некаторыя паўсталі літаральна ў самы апошні час. Спынся больш падрабязна на асноўных. Па сутнасці, размова пойдзе пра тую самую базу, пра якую ўжо згадвалася.

З чаго ж складаецца база сучаснай дыскатэкі?

ПАМЯШКАННЕ

Памяшканняў, разлічаных менавіта для дыскатэк, у рэспубліцы практычна няма, калі не лічыць маладзёжнага цэнтра ў Брэсце. Звычайна гэта прыстасаваныя для танцавальных вечароў залы кафэ, бараў, сталавак. Але, як правіла, апетыты ўстаноў грамадскага харчавання перамагаюць усё. Ім, з аднаго боку, патрэбна музыка, з другога — план. Таму большасць плошчы займаючы крэслы і сталы. Дзе ж тут пакрыжыцца ў імклівым вальсе, паказаць клас у тангалі Вось і застаецца таптацца на адным месцы, што, зразумела, не спрыяе агульнаму ўздыму танцавальнай культуры. У вялікіх жа танцавальных залаў свае праблемы, хоць вольнага месца, як, напрыклад, у танцзале «Мінск», што ў парку Чалюскінцаў, таксама няма. Проста прафесійны ўзровень сённяшніх вядучых не дазваляе ім завалодаць увагай усіх наведвальнікаў, таму часцей за ўсё яны вымушаны проста аб'яўляць нумары праграмы. І толькі. Гэта — дыскатэка? Можна быць. Але ў такую сёння ісці ўжо не хочацца. Бо музыка там трактуецца залішне прымітыўна. Яна ніяк не выходзіць. Яна атупляе рытмамі, і змест кампазіцыі на такіх вечарах — не гаспадар, а рэдкі госць.

З усіх бачаных мною залаў магу адзначыць яшчэ адну — у Магілёве, дзе дыскатэка працуе ў рэстаўрыраваным і зручным абсталяваным выключна для гэтых мэт былым культурным збудаванні. Добрая акустыка, удала размешчаны бар, столікі, сцена дазваляюць правесці танцавальны вечар з выдумкай, на належным узроўні.

(Заканчэнне на стар. 14—15).

Дзядзька Юзік з экскурсантамі.

яшчэ ў школьныя гады. Асабліва гэтае падабенства бачылася ў часе гутаркі дзядзькі Юзіка з дзетварой.

Слухаюць школьнікі дзядзькаў расказ: Баяцца маргнуць вачамі. Ды толькі не могуць ўявіць і на раз Юзіка — дзеда з вусамі... — пісаў малады паэт, жыхар вёскі Мікалаеўшчына Мікола Міцкевіч.

Са школы памятаецца ён зусім інакшым. Маленькім, гарэзлівым хлопчыкам. Гэта пра яго пісаў Януб Колас у паэме «Новая зямля»:

А гэты Юзік-шаліяніца,
Малы яшчэ, зусім дурніца,

дзядзькам Антосем варым ілечні, падгляджаем пчол, едзе у Вільню, з Міхалавымі дзецямі вучымся і весела бавім час.

Бывала, слухаеш Іосіфа Міхайлавіча і забываеш, што гаворыць ён словамі мастацкага твора. Гэтак натуральна, плаўна і даходліва ліліся радкі вялікага песняра. «Тут усё сваё, перажытае», — заўважаў дзядзька Юзік. Але ж выдатна ён чытаў і шмат якія іншыя творы брата — і паэтычныя, і празачыныя. Яго памяць захоўвала Шаўчэнку, Пушкіна, Міцкевіча, Чэхава, Крапіву...

Яшчэ пры жыцці Януба Коласа Іосіф Міхайлавіч быў вядомы як прапагандыст неўмі-

цэпам мяніць і не з часою завіхацца».

Няўтомны і непаўторны прапагандыст творчасці вялікага песняра, ён ведаў меру і тант. Заўсёды перад выступленнем цікавіўся, хто будзе яго слухаць.

«Люблю запамінаць тое, што кладзецца на душу», — часта паўтараў ён. Літаратурныя радкі, «агучаныя» дзядзькам Юзікам і захаваныя на кіна- і магнітных стужках, ласіотна і ўзрушальна кладуцца і сёння на нашу слухачовую душу.

Іван КУРБЕКА,
супрацоўнік музея
Януба Коласа.

снога агляду-конкурсу сямейных мастацкіх калектываў, які праводзіўся ў Брэсце ўпершыню і прысвячаўся 40-годдзю Перамогі.

Песня, танец, інструментальная музыка былі шырока прадстаўлены на сцэне Палаца культуры прафсаюзаў, дзе праходзіў конкурс. Сваё мастацтва паказалі 20 сем'яў брестаўчан.

М. ГОРСКІ.

СЯМЕЙНАЯ ЛІРА

Больш за 20 гадоў працуюць на Брэсцкім заводзе газавай апаратуры муж і жонка Панамарэні. Барыс Андрэвіч — шліфоўшчык, а Вольга Яўгенаўна — лабарантка. Абодва — ударнікі навунысцкай працы, наватары вытворчасці. А ў

вольны ад работы час, калі дачка, сямікласніца Аксана, садзіцца за піяніна, гэтая дружная і працавітая сям'я ператвараецца ў зладжаны вакальны дуэт. Не выпадкова Барыс Андрэвіч і Вольга Яўгенаўна прызнаны дыпламантамі гарад-

Раіса БАРАВІКОВА

У КНИГУ НАРОДНАЙ СЛАВЫ

Пятнаццаць гадоў працуе кінамеханікам у вёсцы Юці Дзяржынскага раёна С. Паўлоўскай. За самаадданую працу яе імя занесена ў кнігу народнай славы Дзяржынскага БССР. Важна адзначыць і тое, што Святлана Уладзіміраўна прызнана лепшай па прафесіі ў нашай краіне.

У вёску Юці часта прызджаюць прадстаўнікі іншых раёнаў, каб пераняць перадавы вопыт выкарыстання кіно ў фарміраванні навунастычнага светапогляду, маральных перакананняў і эстэтычных густаў глядачоў. А павучыцца тут ёсць чаму. Кожны жыхар зорны яе абслугоўвання ў сярэднім за год бывае 38 разоў у кіно — гэта адзін з лепшых паказчынаў у Мінскай вобласці.

С. Паўлоўскай надае вялікае значэнне рэкламаванню фільмаў, яе можна сустрэць у кожнай сям'і вёскі, у паляводчых брыгадах і на жылёлагадоўчых фермах саўгаса «Дзялідавічы», дзе знаёміць людзей з новымі фільмамі, прымае заўвагі на дэманстрацыю навукова-пазнавальных, дакументальных і сельскагаспадарчых кінастужак. Паказ фільмаў заўсёды праходзіць і пры правядзенні Дзён паляводчых брыгад, жылёлагадоўчых, донара.

Перад сеансам у клубе можна паслухаць музыку, пазнаёміцца з кнігамі, падаранымі мясцовым бібліятэкарам у адпаведнасці з тэматыкай кінастужкі. Гэта дае магчымасць вывучыць запатрабаваныя вясноўцаў, кожнаму фільму знайсці свайго глядача.

Свой чалавек яна ў мясцовай школе, дзе арганізавала гурток «Юны кінадэманстратар».

Упраўленне кінафікацыі Мінскага аблвыканкома выпусціла буклет «Гэта можа і павінен рабіць кожны», прысвечаны вопыту работы кінамеханіка Святланы Уладзіміраўны Паўлоўскай.

К. СІНЬКЕВІЧ.

СПРАВДАЧА МАСТАКОУ-ВЕТЭРАНАУ

Шматлікія пейзажы і сюжэтныя карціны аматара жывапісу, інжынера-педагога М. Лапцікага экспануюцца ў выставачнай зале абласнога аддзялення Саюза мастакоў БССР. Тут працуе гарадская выстаўна мастакоў-ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны. Большасць работ аглявае прыгажосць берагоў Сожа, з дзяцінства знаёмыя мастакам мясціны наваколля Гомеля, і гэта вылучае і творы М. Лапцікага. Аўтар аднаўляе на палотнах танчэйшыя нюансы пейзажнай лірыкі, каб стварыць у глядачоў пэўны настрой.

Гарадская выстаўна знаёміць з іншымі аўтарамі графічных і жывапісных твораў, не толькі членаў Саюза мастакоў БССР, што пашырае ўражанне глядачоў пра творчыя інтарэсы іх землякоў на ніве вылучэння мастацтва.

Б. ГОМЕЛЬСКИ.

Пастукайся ў акно маё галінай...

Памяці Алы КАВАКОВІЧ

1.
Каму з'яўляцца, а каму старэць.
Што сеецца, няхай расце са спорам...
У свеце шчасця можна не займаць,
затое ў ім адчайнай скрухі мора.

Наш побыт звёў нішчымную куццю,
няма патрэбы ў казачных жаронцах,
часцей за роскаш дзякуем жыццю,
а трэба яму дзякаваць за сонца.

За ласку непакошанай травы,
дзе ў росах мые крыльцы чмель
бухматы...

Жадаю дня наступнага жывым
з адным багаццем —
сонца ў вашу хату.

2.
Пад сонцам лёгка шчодрым і скупым,
пад ім жыве і радасць, і трывога,
а свет стаіць спрадвеку на адным:
пазнай у бліжнім друга дарагога.

Усё вырастае з ісцін прэпісных,
як з-пад страхі трыушчых дрэў —
падлесак,
чым больш лясных праталін у вясны,
тым больш у лесе веснавым пралесак.

Раслін бясплодных хілыя камлі
рассунуць прад калоссем свае краты,
і чым мацней буянне на зямлі,
тым адчувальней горыч кожнай страты...

3.
Старэнькі свет...
Але не стаць адчаю
музейнаю старызнаю пад шклом,

шчэ снегірка прывыкла прывычаю,
а ўжо трашчыць на рэчках крыгалом.

І там, дзе зімавалі трыснягі,
вярба галінкай крыгу надламала,
мароз на шапкі разабраў снягі...
Вясна прыйшла другім дыханнем, Ала.

4.
Далёкі ад турбот зямных Харон,
а змрочны Сцікс не зазвініць крыніцай...
Як рана ты спасцігла таямніцу,
што ад жывых хавае павязь дзён.

Жаданых дзён, прастрочаных святлом
пад купалам дрыготкае сінечы,
дзе слова развітання ў нас было,
яно пачатак сцежкі да сустрэчы...

Не твар да твару, не рука ў руку,
што да чаго —
пакуль мне невядома,
як павадак вяртаецца ў раку,
прыходзіш сном у сцены майго дома...

5.
Ты сном прыйшла,
прарваўшы небыццё.

Што там?.. Што там?.. — пакутуе пытанне,
ты на яго адказваеш маўчаннем,
вяртаючы свой вобраз у жыццё.

Вымерваем працягласцю гадоў
жыццё,
не беручы ў разлік хвіліны...

Пастукайся ў акно маё галінай,
сцяжэлаю пад завяззю пладоў.

Тчэ палатно быцця зямны абсяг,
паўторыцца ў жывым з нас кожны
генам...

Ты адышла...
Прыйдзі ж пад сонца ценем
і стань на варту там,
дзе твой працяг.

6.
Вясну пачула ў шчытных нетрах мыш,
лягчэй пад талай наледзю пагорку...

Ты рэхам непрыкаяным ляціш
на самую аддаленую зорку.

Яна ўзышла, яна ужо гарыць...
Праменне ліць і ўлетку ёй, і ўвосень,
мігцець штоноч надзеяй угары,
каб дадалося там, дзе аднялося...

Каб нехта з тых,
што шлях свой не прайшлі,
асвечаны яе святлом высокім,
зірнуў увось і пагукаў з зямлі:
«Ты ёсць...»

Ты свеціш...
Я — не адзінокі.

7.
Зямля мая, — калінавы куток,
дзе смалюком распаліць мама грубку,
дзе да гасцей памыецца каток,
а госць — не ў хату,

госцю — галубка...

Крылом бялюткім мільгане між дрэў,
і на любімым самым забуркоча,
як быццам плач, ці ласкі ціхай спеў
звязаць яна з маёй душою хоча...

І ў думках зноў паўторыцца усё:
палескія паланы з пахіх кветак,
і татава самлелае кассё,
і матчы добра ўроблены палетак...

І салаўіны бэзавы дурман,
зямля мая, усё, што саргавала,
і радасць, і натхненне, хай... падман, —
што ўзносіла і смуткам адгарала...

Што інеем, што сонейкам цвіло,
ўсе спадзяванні, пошук і знаходкі,
і горыч, і надзейнае цяпло,
і халадок абуджанай паводкі...

Зямля мая, — рабінавы плакой,
лаўлю ў нябёсах цень галубкі шчырай.
Куды ж яна?

Усе птушкі чарадой...
Усе дамоў...
Навошта ж ёй у вырай?

ШТО РАБІЦЬ З ДЖЫНАМ?

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 13).

АПАРАТУРА

За апошнія чатыры-пяць гадоў справы з апаратурай для дыскатак значна палепшыліся. Высакаякасныя праігравальнікі, магнітафоны, музычныя цэнтры і дыскапульты дазваляюць прапанаваць наведвальнікам запісы на высокім тэхнічным узроўні. Ды, з іншага боку, апаратура — справа не вечная, яна зношваецца, і даволі хутка. Абнавіць яе, падтрымаць добры стан удаецца далёка не заўсёды і не ўсім, нават у вядучых, лепшых дыскатках на апаратуру не заўсёды можна спадзявацца. Да таго ж, карыстацца апаратурай, асабліва ўзмацняльнай, таксама трэба ўмець, адчуваючы не толькі характар музыкі, але асабліва акустыкі памяшкання, запатрабаванні аўдыторыі, яе ўзрост і шмат што іншае. А за гукавым пультам часцей за ўсё знаходзяцца аматары, якія працуюць па інтуіцыі, не маючы, як правіла, аніякай падрыхтоўкі. Наўрад ці дапамогуць тут эпизадныя кансультацыі прафесіяналаў.

І тут таксама напрашваецца выйсце: прафесіяналізацыя, вучоба не ад выпадку да выпадку, а планаваная падрыхтоўка спецыялістаў у адпаведнасці з планам навучання гукарэжысёраў, якіх рыхтуюць, між іншым, вышэйшым навуковым ўстановам.

КАДРЫ

Вось ужо некалькі гадоў пры Рэспубліканскім інстытуце павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры працуе вочна-заваочная школа вядучых дыскатак, якая, безумоўна, дае навучэнцам пэўныя веды, скажам, аб тым, як будаваць узаемаадносінны з наведвальнікамі танцавальных вечароў, хоць да ідэалу гэтай школы яшчэ далёка! Аднак яна, як і факультатывны курс па дыскатках, які чытаецца студэнтам Мінскага інстытута культуры, карэнна не ўплывае на якасць вядзення танцавальных праграм. Таму што гэтую школу можна і не наведваць, можна выходзіць на сцэну з мікрафонам у руках, не здаўшы экзаменаў, не маючы пасведчання пра яе сканчэнне. Значыць, вучоба ў гэтай школе — зусім не абавязковая ўмова для таго, каб асядлаць гукапульт і зрабіцца дыскажакеем?

Ад каго ж тады, прабачце, патрабаваць якасці? Ад аматараў, для якіх мастацтва пластыкі, танца, руху, слова, жэсту — усяго толькі пусты гук, своеасаблівае хобі? Ды і ці шмат у нас спецыялістаў, якія б усур'ёз займаліся гэтымі праблемамі ў дачыненні менавіта да дыскатакі, хто б мог нешта даць навучэнцам?

Чарговыя пытанні... Адказ на іх бачыцца мне не ў вочна-заваочнай форме навучання, а ме-

навіта ў вочных курсах па падрыхтоўцы вядучых дыска-праграм, дзе б паглыблена вывучалася ўсё тое, без чаго працаваць на высокім узроўні ў дыскатках немагчыма. На заканчэнне курсаў — экзамен, выпрабаванне практычнае і тэарэтычнае. І пасведчання аб сканчэнні курсаў, дзе б значылася кваліфікацыя, дасведчанасць выпускніка ў справе дыскатак. І толькі яны, выпускнікі гэтых курсаў, мелі б права працаваць у дыскатках, выходзіць на людзі, атрымліваючы за работу грошы адпаведна свайму прафесійнаму ўзроўню і кваліфікацыі. Пачаў працаваць горш — атрымлівай ніжэйшую тарыфікацыю, узяў якасць работы — атрымай даплату і адпаведную катэгорыю. Так зроблена даўно ў ГДР, дзе на ўсю краіну — каля 5000 вядучых, для якіх работа ў дыскатках — асноўны род заняткаў.

МАТЭРЫЯЛЬНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ

Дыскатка як форма адпачынку нарадзілася на Захадзе. Безумоўна, многія яе формы работы і ў цэлым сутнасць для нас мала прымальныя. Там дыскатка — гэта месца, дзе не толькі танцуюць, але і знаёмяцца з новымі музычнымі творами. У нас жа другая з названых функцый амаль не мае значэння, таму што дыскатакі па розных прычынах не зрабіліся тым званом, якое першым знаёміць слухачоў з навінкамі музычнай эстрады. Больш таго: дакладна было б сёння ўжываць слова «стужка», таму што пласцінкамі (дыскамі) на танцавальных вечарах цяпер амаль не карыстаюцца. Іх замяніла магнітная стужка, на якой, як правіла, запісаны тыя творы, што выйшлі на пласцінках, прагучалі па радыё, паказ-

валіся па тэлебачанні — г. зн. вядомыя калі не ўсім, дык большасці наведвальнікаў дыскатак. Такім чынам, эфект навізны (а гэта далёка не апошня справа!) адпадае, таму дыскатакі ў нас павінны шукаць новыя, іншыя формы знаёмства з творами музычнага мастацтва.

Пойдзем далей. Музыка, якая гучыць у эфіры, як правіла, па тэхнічных якасцях гучаць у дыскатках не можа. Што ж застаецца арганізатарам танцавальных вечароў? Прадукцыя ўсесаюзнай фірмы «Мелодыя» і нязначная колькасць дыскаў вырабу фірм братніх краін, якія трапляюць у нашы магазіны.

Напісаў гэта — і ўздыхнуў. Бо работнікам дыскатак сапраўды не пазайздросціш. Выбар у іх абмежаваны. Мне могуць запярэчыць: а серыя «Дыска-клуб», 14 назваў якой выдала фірма «Мелодыя»? Але, першае, гэта кропля ў моры; па-другое, дыскаткам прапанаваць мода ўчарашняга дня. Няшмат знойдзецца цяпер людзей, хто, паслухаўшы навінкі электронных неа-романтыкаў, кінецца ў скокі, пачуўшы «Ву ле ву» групы «АББА» ці шлягер дуэта «Атаван» пад назвай «Рукі ўгору!» чатырохгадовай свежасці, якімі нас паабяцала неўзабаве ўзрадаваць тая ж фірма «Мелодыя».

Работнікі дыскатак круцяцца, як могуць. У ход ідуць запасы, зробленыя на канцэртах папулярных выканаўцаў, — тыя творы, якія наўрад ці з'явяцца на паліцах магазінаў: «шэдэўры» запісаныя поўнымі энтузіязму, але другараднымі, нічым асаблівым не прыкметнымі па ўзроўні самадзейнымі рок-групамі. Так, мне даводзілася чуць танцавальную праграму, складзеную толькі з твораў савецкай музыкі. Але колькі кашта-

вала гэта аўтарам! Што ж прапанаваць наведвальнікам? Гэтага — такога ўражанне — нішто дакладна не ведае. Бо аднойчы ў гаркоме камсамол на пытанне «Што ж паказаць?» прагучаў надзіва прасты і дакладны адказ: «Гэта — не наша справа. Дзе браць? Шукайце!» Вось і шукаюць. У праграмах значацца адны творы, а прысутныя чуюць зусім іншыя. Ці не таму даўнейшы магнетызм, які акружаў слова «дыскатка», сёння амаль не адчужальны? Дакладней, прычальная яго сіла значна зменшылася.

Кожная з'ява, як толькі яна перастае быць новай, патрабуе свайго месца ў агульнай сістэме, у дадзеным выпадку — у сістэме культурнага жыцця грамадства. Дыскатакі — такое адчуванне — свайго месца ў гэтай сістэме яшчэ не знайшлі. Яны павілі ў паветры: згубілі ў пэўнай меры апору ў асобе наведвальнікаў і разам з тым не сталі часткай сістэмы культурнай работы.

ФОРМЫ РАБОТЫ

Што такое дыскатка?
Зноў пачну скакаць ад печы. Але не выпадкова. Таму што тут і там назіраецца падмена сутнасці самой работы дыскатакі нейкімі не дужа зразумелымі, неарганічнымі формамі, якія, уласна кажучы, маюць да дыскатакі прыблізна такое ж дачыненне, як, скажам, маяк да пустыні ці чарамша — да кактэйля «Нектар».

Дыскатка — тое месца, дзе вядучы праграмы, або «дыскажакей», або (як іх называюць у Польшчы) «прэзентар» знаёміць публіку са сваімі любімымі творами пераважна танцавальнага характару, а таксама (абавязкова!) — з навінкамі эстрады, не саромеючыся сама ўдалыя, на яго думку, тво-

НОЧ была цёплая. Адчувалася, што і дзень таксама будзе добры. «Вось здам дзяжурства, — думаў Семянец, — адначу пару гадзін — і ў грыбы». Непадалеку ад Віцебска капітан «адкрыў» нядаўна дзялянкі з мноствам баравакоў і падасінавікаў, што

пайшлі спакойна, захапіўшы самае каштоўнае? — Пускайце Джэка! — загадаў Семянец інспектару-кінолагу Кавалеўскаму. Той даў сабаку панюхаць пакінутыя ў машыне рэчы, аднак сабаку не адразу ўдалося ўзяць след. На шашы ён зноў

транспарту. Так, яны бачылі двух мужчын з чамадамі. Тыя шукалі, чым даехаць да Веліжа Смаленскай вобласці. Потым спынілі спадарожны грузавік. Семянец вымае з кішэні фотаздымкі Ягорава і Камісарова, якіх шукае міліцыя.

Цэлы месяц міліцыя рэспублікі ідзе па слядах мацёрых злочынцаў. У абодвух — салідны крмінальны стаж. Да ёмістага багажу розных злочынаў нядаўна прыбавілі яшчэ адно — забойства ўчастковага інспектара ў Рагачоўскім раёне. Цяпер губляць ім няма чаго і ні перад чым ужо яны не спыняцца. Абодва ўзброены, ды і сілаю бог не пакрыўдзіў...

Хутка Веліж. Ніхто падазроны за гэты час з аўтобуса не выйшаў, а калі заходзіў, то пэўна ж і цяпер там.

Палудзеткін дабаўляе «газу» — і вось ужо машына «на хвасце» ў «Ікаруса». Аўтобус ідзе, не збаўляючы ходу, але Семянец бачыць, як некалькі разоў уключаюцца і выключаюцца яго стоп-сігналы. Значыць, шафёр заўважыў іх. Вось аўтобус бярэ ўправа і спыняецца ля абочыны. Адчыняюцца дзверцы. Упаўголасу скардзячыся на «непаладку ў карбюратары», выходзіць вадзіцель, ідзе за аўтобус, падмае капот. Да яго ціха падкатвае міліцэйскі «газік».

— Ну што? — пытаецца, выходячы з машыны, Семянец.

— Тут яны, — ціха гаворыць вадзіцель, — дрэмлюць на заднім сядзенні...

Капітан рашае: «Тут браць? Ці даць ім даехаць да канца?.. Але ж там яны будуць насцярожанымі. Можна пачаць перастрэлку. Небяспечна для людзей. А тут — яны сонныя, не чакаюць... Браць трэба хутка...»

Хутка — гэта значыць, за адну-дзве секунды. Не больш. Зброя ж у злочынцаў пад рукой і на баявым узводзе.

— У праходзе няма чамаданаў, клукі, сумак? — пытаецца Семянец у вадзіцеля.

— Не, праход чысты.

— Значыць, так, — звяртаецца Віктар Іванавіч да сваіх спадарожнікаў, — будзем браць іх зараз. Я пайду першы, Палудзеткін — за мною, Кавалеўскі з сабакамі — замыкаючым...

Зброі не прымяняць. У аўтобусе людзі.

Вадзіцель, не спынаючыся, ідзе на сваё месца. Адрознае за ім у аўтобус заходзіць Семянец... Ніхто з пасажыраў не паспеў толкам разабрацца, у чым справа. Людзі нічога не зразумелі нават тады, калі ўбачылі капітана міліцыі, які закручваў за спіну руку тоўстаму здаравяку. Другую руку трымаў міліцыянер у форме старшага сяржанта. А старшыня з вадзіцелем аўтобуса літаральна прыляпілі да сядзення суседа здаравяка...

Адзін з іх раптам закрываў: — Ратуйце! Забіваюць!

Семянец не звярнуў увагі, імгненна сунуў руку ў кішэню злочынца, выхапіў адтуль «маўзер».

У злочынцаў адабралі яшчэ адзін пісталет, некалькі падробленых пашпартаў і вадзіцельскіх пасведчанняў, два чамаданы з украдзенымі ў магазіне рэчамі, каля васьмі тысяч рублёў.

Калі ўсё было скончана, Семянец пажадаў пасажырам шчаслівай дарогі. Па-мужчынску моцна паціснуў руку вадзіцелю.

У заключэнне гэтай гісторыі з задавальненнем паведамляю, што за храбрасць і мужнасць, праўдзены пры затрыманні асабліва небяспечных злочынцаў, загадам міністра ўнутраных спраў СССР дзяжурнаму УУС Віцебскага аблвыканкома В. І. Семяню прысвоена званне маёра міліцыі, старшыня міліцыі В. Е. Кавалеўскі і старшы сяржанта С. Ф. Палудзеткін Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР ўзнагароджаны медалямі «За выдатную службу па ахове грамадскага парадку». Вадзіцелю Віцебскай аўтакалоны 2432 М. А. Яромленку ўручаны каштоўны падарунак.

Р. АУРАМЕНКА,
супрацоўнік Упраўлення
крмінальнага вышуку
МВС БССР.

ТІТАЛОГІЯ

сёлета наогул сустракаліся рэдка. Дзяжурны паглядзеў на гадзіннік: было 4.30 раніцы.

Раптам захрыпела рацыя. — Я—Дзесяты! Я—Дзесяты! — пачулася праз перашкоды ў эфіры. — Ля скрыжавання дарог Віцебск—Сураж, метраў за сто ад шашы, тосці пакінуў «Жыгулі». У машыне тавары з магазіннымі этыкеткамі, сумка з грашамі...

— Заставіцеся на месцы і чакайце нас! — загадаў Семянец.

Праз хвіліну апэратыўная машына імчала да месца здарэння. Тут знаходзіліся два сяржанта міліцыі.

— Мы з дарожна-патрульнай службы, — сказаў адзін, — патрулявалі гэты ўчастак. Бачым: машына. Падышлі. «Хто тут ёсць?» — пытаемся. У адказ — ні гуку. А дзверцы адчынены. Паглядзелі, а там вось...

Ён запаліў ліхтарык, і ўсе ўбачылі ў машыне некалькі новых гарнітураў, сарочкі, футравыя шапкі, сакважы.

Машына, пэўна, крадзеная (вось і нумар — мінскі!). Не выклікала сумненняў і тое, што рэчы, якія знаходзіліся ў машыне, таксама крадзеныя. Але чаму іх тут пакінулі? Можна, зладзеяў хто спалохаў? Ці яны

разгублена закруціўся на месцы.

— Палудзеткін! — паклікаў Семянец міліцыянера-вадзіцеля. — Звяжыцеся з упраўленнем. Хай радыруюць усім патрульна-паставым службам і пастам ДАІ. Няхай папярэджваюць усіх вадзіцеляў машын.

Праз некаторы час Палудзеткін, які застаўся дзяжурны каля рацыі, паклікаў капітана.

Гаварыў памочнік дзяжурнага Краўцоў.

— Толькі што пазваніў вадзіцель маршрутнага аўтобуса «Віцебск—Сураж» Шэндзелеў. Сказаў, што ў вёсцы Бялынавічы да яго ў аўтобус селі двое невядомых з чамадамі. Выйшлі ў Сураж.

— Прыкметы?

— Адзін — высокі, таўставаты, з глыбокімі залысінамі. Другі — сярэдняга росту, хударлявы, злёгка сутуліцца. Абодвум — па 43—45 гадоў...

— «Лысы» і «Зубр»? — затрымаў дыханне Семянец.

— Пэўна, яны, — згадзіўся Краўцоў.

— Пачынаем праследаванне, — прыняў рашэнне капітан.

Апэратыўная памчала на Сураж. Апыталі работнікаў аўтастанцыі, вадзіцеляў аўтобусаў, пасажыраў, якія чакалі

— Яны?

— Яны!

На грузавіку яны, пэўна, да самага Веліжа не паедуць, паспрабуюць перасесці на больш зручны транспарт. Магчыма, на рэйсавы аўтобус.

Семянец ідзе да дыспетчара.

— Скажыце, калі ідзе аўтобус да Веліжа?

— Рыхтуецца да адпраўлення.

— Мне б пагаварыць з вадзіцелем.

Праз хвіліну ў дыспетчарскую заходзіць невысокага росту чалавек.

— Вадзіцель Яромленка.

Капітан паказвае яму фатаграфіі.

— Магчыма, гэтыя людзі падсядуць да вас у дарозе. Паведамце нам аб гэтым: мы будзем ехаць за вамі ўслед.

— Зразумеў.

Яны не адразу выяжджаюць за аўтобусам. А дагнаўшы яго, не спынаюцца наблізіцца.

Адзінока бязжыць наперадзе «Ікарус». Зрэдку робіць прыпынкі, падбіраючы пасажыраў. Міліцэйскі «газік» у такіх выпадках таксама прытарможвае.

Нервы ў членаў групы напружаны. У многіх складаных сітуацыях даводзілася бываць Семяню за сваю амаль дваццацігадовую службу ў міліцыі.

ры пакруціць за вечар чатыры-пяць разоў. Такім чынам вядучы прапагандуе, рэкламуе, выносіць на суд свае густы і фарміруе іх у прысутных, улічваючы пры гэтым, што мае справу з тымі, хто прагне адпачынку.

Што часта бачым мы? Асноўны ідэяна-мастацкі цяжар лёгкага ідэяна-мастацкага цяжару на так званыя інфармацыйна-тэматычныя праграмы, пасля якіх абавязкова ідзе ўласна танцавальная. Ужо гэта ўносіць пэўны дыскамфорт, нагадвае славытыя падарункавыя наборы ў гастронамах: калі хочаш гэтага, дык абавязкова вазьмі яшчэ гэта і гэта.

Добра, калі размова ў такіх інфармацыйна-тэматычных праграмах ідзе пра музыку, што, як паказалі абласныя агляды дыскатэк, здараецца рэдка. А моладзь прыйшла танцаваць. Ёй жа кажуць: сядзіце і чакайце, вам скажучы, калі можна. І адбываюцца часам такія рэчы! Мы бачым слайды Брэсцкай крэпасці, Хатынь, чуюм песні вайсковых гадоў, галасы ветэранаў... Ці варта ўключаць гэта ў праграму? Бо пасля невялікага антракта на тым жа экране з'яўляюцца задаволеныя твары куміраў эстрады, ва ўсю пульсуюць рытмы рока і наведвальнікі, адбыўшы першую частку вечара, могуць патанцаваць.

Зразумеўце мяне правільна: усяму свой час і сваё месца. Чаму абавязкова ў дыскатэках згадваць пра вайну ў той час, калі наведвальнікам падаюць ежу і пітво? Ці месца ў дыскатэках розным дыска-тэтрам, дыска-шоу, музычна-пэтычным кампазіцыям, высмактаным з пальца, калі яны ў большасці сваёй — фармальныя давесак да танцавальнай часткі? Робіцца ж гэта часцей за ўсё дзеля адчэпнага і гэта — на нізкім узроўні. Усё гэта можа быць, але ў тых маладзёжных клубах,

дзе танцы — не галоўны элемент дзеі.

Няўжо адна толькі танцавальная праграма не можа зрабіцца асноўным, ненадакучлівым правадніком нашых ідэй, нашага ладу жыцця? Упэўнены — можа. Абавязкова павінна быць. Але для гэтага дыскатэка павінна быць у першую чаргу дыскатэкай, а не тым месцам, дзе на цікавасцях і схільнасцях моладзі паразітуе фармалізм, дзе вынік работы — не новы крок у «краіну ведаў», а славуцкая галка, што сядзіць у графе «выканана».

Будучае — я ўпэўнены — за сюжэтнымі танцавальнымі праграмамі, дзе б арганічна спалучалася інфармацыйнасць з тэатралізацыяй, дзе б усё было абумоўлена і падпарадкавана аднаму — музыцы. І такія прыклады ёсць: шэраг праграм дыскатэк у мінскіх маладзёжных кафэ «Сузор'е» (у першую чаргу), «Алімпійскае» і «Мерыдыян», хоць і ў іх пытанне прафесійнасці не здымаецца.

Вышэй прагучала шмат крытычных заўваг, якія датычаць сённяшняга стану дыскатэк. І было б неправамерна скончыць размову, не зрабіўшы нейкіх прапаноў.

А іх, прынамсі, будзе некалькі.

У дыскатэк павінен быць адзіны гаспадар, а не дзесяць няяк, якія адна адну не надта і любяць. Калі ж усур'ёз кажаць пра адказнасць і значнасць дыскатэк у справе выхавання моладзі, нельга абмяжоўвацца аднымі заклікамі.

Патрэбны цэнтр, які б аб'яднаў усе дыскатэкі і скаардынаваў бы іх дзейнасць, кансультаваў бы, даваў парады, раіў і скіроўваў. У гэтым цэнтры павінна быць: кіраўніцтва (мастацкі савет), тэхнічны аддзел (апаратура), інфармацыйны ад-

дзел (элементарнае, што прасіцца: хоць раз на тры месяцы выдаваць зборнік лепшых матэрыялаў з савецкай прэсы, каб не шукаць па ўсіх выданнях!), курсы прафпадрахтоўкі і невялікая студыя гуказапісу. Апошняе для таго, каб лепшыя самадзейныя калектывы не варыліся ва ўласным соусе і спадзяваліся, што менавіта іх, а не заходніх калег, прагнуць пачуць слухачы; а таксама з тым, каб прафесійныя музыканты і кампазітары маглі паэксперыментавалі ў жанрах танцавальнай музыкі. Упэўнены, энтузіясты знойдуцца, а вось студыі гуказапісу ў рэспубліцы па сутнасці няма.

Разам з тым такі цэнтр, узмоцнены прафесійнымі журналістамі і музыказнаўцамі, перакладчыкамі, узяў бы на сябе абавязак аналізу і прагназавання сучаснай эстраднай музыкі, а таксама — кантрпрапаганды. У цэнтры аналізавалася б замежная музычная прэса, рыхтаваліся б спецыяльныя праграмы для радыё і ТБ, артыкулы для прэсы.

Такі цэнтр — патрабаванне часу. Нельга жыць старым багажом, спрабуючы спалучыць яго з новымі формамі. Не заўважаючы таго, мы часам робімся смешнымі. Таму што хатнія, прыватныя дыскатэкі — гэта ўжо факт, і іх наведвальнікаў у камсамольска-маладзёжных кафэ мы ўжо не ўбачым; таму што праз некаторы час дыскі і магнітну стужку ў дыскатэках зменіць відэа-музыка. На гэтым фоне большасць дыскатэк выглядае сёння анахронізмам.

А мы між тым усё яшчэ пішам праблемныя артыкулы на тэму — ці патрэбны нам дыскатэкі.

Дзмітрый ПАДБЯРЭЗСкі.

МІФЫ І РЕАЛЬНАСЦЬ «МАСАВАЙ КУЛЬТУРЫ»

На старонках друку, па радыё і тэлебачанні ў апошнія гады ўсё часцей ужываецца тэрмін «масавая культура», калі гаворка заходзіць аб буржуазнай культуры. Паняцце гэтае, зразумела, не простае, палітыка і шматлікія аспекты. Не выпадкова ў самым пачатку кнігі «Бялыя і жаўтавыя «масавая культура» Вольга Нячай заўважае: «Тэрмін параўнальна новы, але ўжо шырока ўвайшоў у наша карыстанне. Не ўсе ўжываюць яго ў дакладным значэнні — некаторым ён здаецца сучасным азначэннем культуры для мас, іншыя, наадварот, лічаць яго сінонімам антыкультуры, але такой, якая ствараецца таксама для мас».

Кніга — яе выпусціла выдавецтва «Навука і тэхніка» — і ставіць сваёй задачай «раскрыць асноўныя аспекты паняцця «масавая культура». Як і ў кожным выданні кантрпрапагандыскага характару, аўтар апераў у шматлікімі матэрыяламі, пачэрпнутымі з самых разнастайных крыніц. В. Нячай у якасці аналізу выкарыстоўвае амерыканскія фільмы самых розных жанраў — найперш меладраму, дэтэктыў, вестэрн, стужкі жахаў, гангстэрскай, шпіёнскай і іншыя, а каб чытач атрымаў даволі поўнае ўяўленне аб сённяшнім стане ў кінематографіі і тэлебачанні гэтай буйнейшай капіталістычнай краіны, робіцца экскурс у нядаўняе мінулае, калі галівудскія творцы, правільнай, вытворцы, імкнуліся любым спосабам «зарабіць грошы», пачалі ўсё больш арыентавацца «на слаі насельніцтва, якія па сваім статусе знаходзіцца на сярэдніх і самых нізкіх ступенях сацыяльнай іерархіі», пастаўляючы для яго спецыялізаваную «духоўную жыванку».

Сенсацыйнасць, відовішчаснасць, меладраматызм шоу — гэтыя і іншыя якасці галівудскай прадукцыі, а таксама тэлебачання, што сталі, так сна-

заць, традыцыйнымі, характэрнымі, у апошні час яшчэ больш падначалены жаданню аўтараў шматлікіх фільмаў сцвердзіць «роўны магчымасці» для кожнага ў буржуазным грамадстве, адцягнуць увагу мільянаў людзей ад вострых сацыяльных праблем, пераканаць іх, што асноўная каштоўнасць чалавечага жыцця — зусім не духоўная, а фінансавая і матэрыяльная і дастаткова толькі быць больш пранырлівым, каб дасягнуць жаданага поспеху, заваяваўшы сваё «месца пад сонцам».

Звяртаючыся да найбольш характэрных узораў «масавай культуры», аўтар паказвае, як штодня радыёвы амерыканец атрымае для сябе ўсё новае і новае порцыі духоўнага яду. У той жа час В. Нячай дае зразумець, што шлях, пройдзены ад звычайных коміксаў, якія ў канцы мінулага — пачатку цяпершняга стагоддзя былі разлічаны на духоўна непатрабавальнага абыякавага, да сапраўднага «ідэабуму», што перажываюць сёння Злучаныя Штаты Амерыкі і іншыя капіталістычныя краіны, гэта не проста прыстасаванне «масавай культуры» да новых умоў, але адначасова і далейшае маральнае разлаганне буржуазнага грамадства.

Асабліва шмат дае чытачу заключны раздзел кнігі. «Масавая культура» ў пагоні за масавай аўдыторыяй — спеасабліва анатомія метадаў і прычынаў, якімі карыстаюцца сёння дзялікі ад ідэалагічнага бізнесу, пастаўшы «масавую культуру». Адначасова і ў гэтым раздзеле, і ў папярэдніх аўтар паказвае, што, хоць і рэдка, але на амерыканскіх экранях з'яўляюцца стужкі, аўтары якіх звяртаюцца да надзвычайна пытанню жыцця свайго грамадства, закранаюць агульначалавечыя праблемы, сярэдніх і іншых якасці галівудскай прадукцыі, а таксама тэлебачання, што сталі, так сна-

Б. САКОЛЬСкі.

Саюз пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку, доктару філалагічных навук Міколу Арошку з прычыны напатакушага яго гора — смерці МАЦІ.

Цімох ДЗЕРАЗА

ЛІРЫЧНЫЯ НАПЕВЫ
ПРА КВЕТКІ І ПРА ДРЭВЫ

«БРАТКІ»

(Данута Бічэль-Загнетава)
У прыпол
Для шчасця-долі
Брала кветкі-браткі,
Стракацелі
Яны ў полі,
Быццам куранці,
Хоць збрала ўвішна,
Хопіць і для іншых.

«ЯВАР»

(Ніна Загорская)
Ой, парой нестарой
Так і цягне ў скокі:
За гарой
Літгерой —
Яварок высокі.

«ПАРАСТКІ»

(Вольга Іпатава)
Ганарова
Прадыславу
Любіць-шанаваці,
Парасткамі
Яе славы
Сябе адчуваці.

«СІНЯ ЯБЛЫКІ»

(Тайса Бондар)
Трэсла-трэсла дрэва,
Мудрая,
Як Ева,
Сыпаліся яблыкі
Зорнамі азяблымі.

«ПРАЛЕСКА»

(Вера Вярба)
Як ішла
Па ляску-пералесачку,
У цяньку набрыла
На пралесачку,
Пекнаю яе
Любавалася,
Быць сястрыцай яе
Вербавалася.

«ЦВЕТ АЛЕШЫНЫ»

(Ала Канапелька)
Маладое бяссонне,
Гаманкі педсавет,
На алешыне сніл
Гэткі завалівы цвет.
Ды бяссонца дзівіцца
Часу усё ж не стае
На яе завушніцы,
На пупышкі яе.

«РАДАВОДНЫ
ВАСІЛЕК»

(Людміла Забалоцкая)
Шчыравала,
У вянок
Уплятала
Васілен,
Пільнавала
Радаводны,
Наб не з'еў
Казёл галодны.

«МОЙ САД»

(Галіна Каржанеўская)
Сад шумеў
Ля самой хаты,
Малады,
Каржакаваты.
Дзякуй
Кронам і карэнію
За натхненне
І варэнне.

Уладзімір

МАЦВЕЕНКА

ПАРАДА

ЖАРТ

Раз у сталоўцы за абедам
Сусед параўса з суседам:
— Хоць сёння рады
у ЗАГС ісці,
Ды дзе нявесту мне
знайсці?
— Вось дык дзівакі!
Бяры японку,
Бо лепшую не знойдзеш
жонку.
Яна хлусні не разумее
І кімана пашыць сумее.
Аддасць табе зарплату ўсю,
І цешча...
Аж на востраве Кіусю.

ДЗІВАК-
ЧАЛАВЕК...

Мал. В. ШВЯЦОВА.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мал. П. КОЗІЧА.

Мікола ЧАРНЯЎСКИ

НЕ ПАСПЕЎ ПАЗНАЁМІЦЦА...

Падаўшы на стол,
За вярэй
Надумала Мар'я гамонку:
— Наш новы сусед, той, што
з пятай кватэры,
Так любіць,
Так любіць
Ён жонку!
Глядзяць тэлевізар —
Ён жонку мілуе.
Ідзе на работу —
Заўсёды цалуе.
Цвіце маладзіца,
Бо ён не баіцца
Ні ўсмешак-пацешак,
Ні уроку-сурому, —
Зайздроснага вока людскога!
Чаму ты ніколі
Не робіш такога?
Муш толькі няўцяма міргае,
Нібыта спалохаўся грому:
— З ахвотай,
З ахвотай, але ж, дарагал,
Я з ёю...
Яшчэ не знаёмы.

Ангел ТОДАРАЎ

Мы не з тых, хто ўяўляе
жонку, сучасную жонку, ні-
бы тую папалашку, якая
стаіць каля печы, лье слёзы
і цярыцца чакае свайго му-
жа. Нават калі ён нападні-
ку, яна сустракае яго з ус-
мешай (як рабіла яе бабу-
ля) і... прапануе:
— У мяня ёсць нізлавава
ракійка, можа, вып'еш ча-
рачок?
Цяпер жонкі не такія, ды
яны і павінны быць інакшы-
мі. Жонка цяпер працуе на
заводзе або ва ўстанове,
удзельнічае там у грамад-
скім жыцці... а як загово-
рыць — мамачкі мае! — я
і не перагаворыш! Дома яна
падзяляе клопаты з мужам:
яна мые талеркі, ён іх вы-
цірае... і гэтак далей, як той
казяў.
Але не пра гэтых жонак
гаворка мая. А пра якіх?
Пра звышэмансіпіраваных!
Вось адна з іх наша свай-
му мужу (калі яна замужам):
— Не забывайся, дара-
жэнькі, што я твая палавіна,
прычым лепшая...
Другая (калі гэта дзеўка
ці незамужняя мама) разва-
жае:
— Ажано яго на сабе...
— Але ж ён жанаты.
— За халасцяка кожна
можа выйсці... Пытанне ў
тым, каб яго развесці і
ўзяць...
Быў у мяне адзін сьлю-
рук, зваўся Гёнчам Беле-
вым, Письменнікам быў, ды,

нягледзячы на тое, узяў ды
памёр аднойчы. Ну, дык ён
у сваёй падарожнай кніжцы
пра паездку ў адну заход-
нюю краіну пісаў. Сядзіць
ён у купэ цягніка і думае.
Проста — сядзіць і думае
пра сваё. Тут жа, у купэ,
наспраць яго — нейкая па-
ненка ўселася. Праз нейкі
час стукнула ёй у галаву пе-
раапраўца — і, не падаўшы
яму нават знаку, каб той ад-
вярнуўся, пачала сцягаць
сукенку. І Гёнча, які заўсё-
ды піў толькі каву, дума
збытжыўся і не ведаў, што
рабіць.
Гэта была заходняя па-
ненка. А сёння такіх суст-
ракаю і ў нас. Праўда, у нас
не кожнаму пашануе, як
Гёнчу, каб жанчыны пера-
апраўчаліся перад табой, за-
тое — п'юць дай бог і брыд-
каслівяць.
Апраўца ж усе модна,
нават элегантна, на галовах
— прычоскі не абыякія. Ся-
дзіш, бывае, у навярні, сёр-
баеш патроху каву, аж з'яў-
ляюцца дзве красавулі і, не
спытаўшы «ці можна?» альбо
«ці свабодныя ірсылы?», уса-
дываюцца за твой стол і за-
казваюць па сто грамаў ві-
сі і каву. А як загаварылі,
дык суцэльна лаянка — па
адрасу кагосьці, хто адну з
іх абмануў.
Рашаюся зрабіць заўвагу,
той, самай брахлівай:
— Паслухайце, непры-
стойна гэтак лялца!

Яна паглядзела на мяне
так, быццам з неба зваліла-
ся — і пачала:
— Паглядзіце на яго! А
ты хто такі мяне вучыць?
— Чалавек, — адказаў.
— Калі ты чалавек, дык
не суй носа не ў сваё про-
са, — абсела яна мяне і,
думаючы, што сказала не-
шта дасціпнае, зарагатала. І
другая ўслед за ёй аж зай-
шлася ад смеху.
Устаю, недапіўшы каву,
бягу да дзвярэй, а ўслед
чую:
— Развялося гэтых нахаб-
нікаў, што ратунку ад іх
няма...
Я іду і разважаю:
— Ага, развялося... звыш-
эмансіпіраваных. Ні ў чым
не саступаюць мужчынам:
яшчэ мудрай п'юць і лаюць-
ца...
Каб дабрацца дадому, за-
ходжу ў трамвай. Ён — біт-
ком набіты. У мяне на такі
выпадан ёсць хітры прыём
— станаўлюся там, дзе сяд-
зіць малады чалавек. На гэ-
ты раз трапілася нейкая
дзеўчанё. Спалася, што,
як убачыць мой узрост, ад-
разу ўскочыць (як калісьці
гэта было), але яно і не па-
варушылася.
— Муся, — кажа ёй пры-
цэльна, якая сядзела насуп-
раць яе, — калі чыбе пры-
строіўся кавалер... і даволі
малады, не больш за сем-
дзесят...
І абедзве, нібы мяне і
няма тут (а якраз жа таму, што
я тут), весела абмяркоўваюць
маё сацыяльна-бытавое ста-
новішча...
— Ты не глядзі, што ён
такі, — кажа адна (толькі
мяне не разумела — які), —
можа, нават пенсіянер, дык
зусім добрая партыя...
— І праўда добрая, бо ня-
доўга яму засталася, — ад-
казала другая.
Але вось і мой прыпынак,
і я ўжо не пачуў працягу іх
мілай размовы.
Па дарозе ад прыпынку
да дома задумаўся: эмансі-
пацыя жанчын добрая спра-
ва, такі закон жыцця, але
такія эмансіпацыя — ужо
занадта.
І для ўласнага супакоення
я пачаў напяваць матуўчык
з аднаго апаўдана мяйго
калегі Зошчанкі:
— Трам-тарарам...
З балгарскай пераклала
Вера МАСЛОЎСКАЯ.

ГУЧЫЦЬ РАМЕЛЬСКАЯ
КАДРЫЛЯ...

Мастацкі кіраўнік Аляксей Сядляр
узыхае рукой, і ў вынананні інстру-
ментальнай групы калектыву гучыць
«Рамельская кадрыля». Пачынаецца
свяшчэннае танца. Імкліва
«Булбай», а тая пераходзіць у лі-
рычны і грацыёзны карагод «Вяснян-
ка».

Эмацыянальна насычаная пластыка
палескага танца вабіць даярак Валян-
ціну і Веру Шпакевіч, птушніц Натал-
лю Пыцель, Тацяну Мароз, транта-
рыстаў Валерыя Захарыча, Мікалая
Хвясечку з калгаса «Запаветы Лени-
на». Яны — удзельнікі ансамбля наро-
днага танца. У Рамельскім сельскім
Доме культуры ён існуе адзінаццаць
гадоў. Каля сарка маладых спецыя-
лістаў, жывёлаводаў, старшакласнікаў
у яго складзе. На рэпетыцыях і кан-
цэртах імкнуцца яны спасцігнуць ха-
рантар беларускага танца, данесці яго
непаўторнасць у мастацкіх, трапных
вобразах.

Не менш выразнымі, поўнымі ды-
намікай атрымліваюцца ў рамельскіх
танцораў рускі танец «Веселуны»,
украінскія «Гапані» і «Паўзунец», вен-
герскі «Чардаш». Да 40-годдзя Пера-
могі калектыву рыхтуе харэаграфі-
чную кампазіцыю «Іх — не забудзем!» —
усхваляванае, эмацыянальнае апава-
данне аб усенародным подзвігу ў ба-
рацьбе з фашызмам.

Аляксей Фёдаравіч Сядляр — ства-
ральнік ансамбля. Пасля заканчэння
харэаграфічнага аддзялення Гродзен-
скага культасветучылішча ён вяр-
нуўся ў родны мястэчкі, дзе стаў
збіраць танцавальны фальклор. Вучо-
ба ў Мінскім інстытуце культуры да-
памагае Аляксею Фёдаравічу творча
асэнсоўваць значэнне харэаграфічнай
спадчыны мінулага, дасягаць у сцэ-
нічных варыянтах палескіх танцаў
сапраўднай народнасці. Пры ансамблі
створана падрыхтоўчая група з 40
школьнікаў, а ў вёсцы Аздамічы пра-
цуе калектыв-спадарожнік.

Выступленні рамельскага ансамбля
— эмацыянальнае стрыжань усіх свя-
таў і канцэртаў, якія праходзяць у
раёне ў рамках Усесаюзнага агляду
самадзейнай мастацкай творчасці пра-
цоўных, прысвечанага 40-годдзю Пе-
рамогі. З вялікім поспехам выступаў
калектыв перад выкладчыкамі і сту-
дэнтамі Мінскага інстытута культуры,
украінскімі сябрамі з суседняга Дуб-
роўскага раёна, у перадачах рэспублі-
канскага тэлебачання «Запра-
шаем на вясоркі» і «Свята ў Тураве».
Майстэрства вынананні дапамагло
аматарам з гонарам вытрымаць твор-
чы энзамен, — калектыву было пры-
своена званне «народны».

У ходзе Усесаюзнага агляду ў Ра-
мелі дэбютаваў унікальны для Браст-
чын калектыв — ансамбль лыжнікаў.
Выступаюць у ім вучні мясцовай
школы. А навучыла юных выканаўцаў
вясёлым, гарэзлівым мелодыям педа-
гог музычнай школы Галіна Забеліч.

М. КАЗЛОВІЧ.

ПАСЯБРАВАЛІ
З ТЭАТРАМ

Як паведамлялася, Дзяржаўны рускі
драматычны тэатр БССР імя М. Горька-
га арганізаваў шэфскі паказ спек-
такляў для працаўнікоў шэрагу раё-
наў сталічнай вобласці. Не абыдзены
ўвагай і хлебаробы Лагойшчыны. У
выхадныя дні яны змагі паглядзець
спектаклі па творах Ю. Нагібіна «Ба-
скае царства», В. Шуншына «Энер-
гічныя людзі», Э. Брагінскага і Э. Ра-
занава «Амаральная гісторыя».

Нядаўна прадстаўнікі раёна гля-
дзельную залу тэатра запоўнілі ў ча-
вёрты раз. Адыўся прагляд спектакля
па намеры французскага драма-
турга Ж.-Ф. Рэн'яра «Адзіны наслед-
нік».

Калі апусцілася заслона, глядачы
шчырымі апладысмантамі папрасілі
анцэраў выйсці на авансцэну. Са сло-
вамі ўдзячнасці да іх звярнулася сан-
ратар Лагойскага РК КПБ С. Русак.
Яна выказала ўпэўненасць, што ў бу-
дучым дружба працаўнікоў раёна з
тэатрам будзе прадоўжана.

— Будзем рады новым сустрэчам з
з вамі — глядачамі зацікаўленымі і
патрабавальнымі, для якіх мы стара-
ліся іграць з поўнай творчай адда-
чай, — сказаў, выступаючы са словам
у адказ, заслужаны артыст БССР
А. Ткачонак.

В. НЕСЦЯРОВІЧ.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-
ства культуры и правления Союза писателей
БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 00062 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, наме-
ніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сан-
ратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65,
аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела
крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела маста-
цтваў — 33-21-53, аддзела арганізацыйна-масвай
работы — 33-19-65, аддзела культуры — 33-24-62,
аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага
афармлення і машынапіснага бюро — 33-44 04,
фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85,
бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апаўдана, на-
рысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, ін-
тэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак,
вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў.
Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машы-
цы ў двух экзэмплярах.
Рэкапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Барыс БУР'ЯН,
Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара),
Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ,
Віктар КАВАЛЕНКА, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар
ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМАЖОН,
Юрый СЕМАНЯКА, Віктар ТУРАЎ, Паўла
УКРАЇНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЕЎ.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.